

Mustafë Krasniqi

M U S T A F Ë K R A S N I Q I

**VËSHTRIME KRITIKE PËR
KRIJIMTARINË LETRARE NË
DIASPORË**

**Botimin e këtij libri e mundësoi Ministria e
Diasporës e Qeverisë së Republikës të
Kosovës**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Botuesi:

Sh.Sh. "Farhi Fazliu" në Kastriot

Redaktor dhe korrektor:

Isuf Ismaili

Recensent:

Martin Çuni

Hasan Qyqalla

Piktura në ballin:

Fran Tanushit

Kopertinën e punoi:

Artan Krasniqi

DESIGN:

A&M Krasniqi

Mustafë Krasniqi

Mustafë Krasniqi

**VËSHTRIME KRITIKE PËR KIJIMTARINË
LETRARE NË DIASPORË**

Prishtinë 2014

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

PASURI VLERASH LETRARE

Mustafë Krasniqi është një nga shkrimtarët, që me përkushtim të veçantë ka shkruar e vazhdon të shkruajë qoftë poezi, qoftë prozë, duke vënë theksin dhe shquarsinë tek idealet e lirisë, të bashkimit të popullit shqiptar dhe të trojeve të Shqipërisë në një përbashkësi të qëndrueshme prej gjuhe e gjaku, terrori, historie e përpjekjesh shekullore mbijetese e krenarie ilire, arbërore e shqiptare.

Ai jo vetëm poezi, por edhe analiza të shumta ka shkruar qofshim me përmbajtje thjesht atdhetare, qofshin me përmbajtje politike shoqërore, duke e vënë theksin tek ato plagë të dhembshme të Kosovës dhe të trojeve të tjera të Shqipërisë, që i kanë pushtuar pushtuesit serbë, maqedonas, grekë dhe malazezë. Ai ka shkruar edhe recensione letrare, sado që poezia është përkushtimi e motivimi themelor i tij si krijues i veprës shpirtërore.

Mustafë Krasniqi duke qenë i lidhur deri në palcë me Atdheun, ia ka kushtuar atij vitet më të mira të jetës së tij: rininë, i organizuar me një përkushtim të madh në Lëvizjen për Republikën e Kosovës, organizatë kjo, atdhetare, që në rrethanat e atëhershme kishte si synim krijimin e një republike për të gjithë shqiptarët nën ish Jugosllavinë e

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

atëhershme, me të drejtë për vetëvendosje dhe krijimin rrethanave për bashkim me Republikën e Shqipërisë, pra për jetësimin e Shqipërisë të tërësishme e të natyrshme.

Mustafa si atëherë edhe tani qoftë duke krijuar poezi, qoftë prozë, qofshin krijimet të tjera, analizat dhe recensionet i jetëson me frymëzime patriotike e humanitare, prandaj vijnë deri tek lexuesi natyrshëm, të qarta, të kapshme, të pranueshme me porosi të drejtpërdrejta, të shëndetshme në kuptimin njerëzor dhe atdhetar.

Poezia e tij është e veshur plotpërplot me shije artistike, por mbi të gjitha është poezi e përkushtimit atdhetar, ndaj ai natyrshëm shkruan për heronjtë e dëshmorët, për idealet, për luftërat e përpjekjet e popullit shqiptar për demonstratat shqiptare në Prishtinë, për heroin e shokun e tij Afrim Zhitia.

Tani Mustafë Krasniqi nxjerrë në dritë një vepër vështrimesh letrare për një pjesë të krijimeve letrare të disa poetëve shkrimtarëve në diasporë. Libri titullohet: “Vështrime kritike për krijimtarinë letrare në diasporë”

Ky libër vjen natyrshëm deri te botimi, i gdhendur dhe përpunuar për t`u kuptuar sa më qartë, qoftë nga nxënësit dhe studentët, qoftë nga studiuesit apo edhe njerëzit e profesioneve të ndryshme, të cilët kanë dëshirë për të pasuruar diapazonin e

Mustafë Krasniqi

tyre të njohurive dhe vlerave letrare, por edhe atdhetare.

Ky libër do t`ju vijë në ndihmë në radhë të parë poetëve, veprën të cilëve e ka marrë në shqyrtim Mustafë Krasniqi.

Këtë libër që po e publikojmë, pasi të botohet dhe të lexohet do të jetë pikërisht lexuesi ai që do ta vlerësojë, megjithëkëtë shpreh bindjen time se Mustafë Krasniqi e ka shkruar një vepër shumë të rëndësishme vlerësimesh letrare, e cila do ta pasurojë fondin e librave të mirëfillta për letërsinë.

Uroj autorit që të shkruajë sa më shumë dhe të ketë sukses si në krijimtari ashtu edhe në jetë përgjithësisht.

Isuf Ismaili

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

HYRJE

Krijimtaria letrare shqiptare dhe zhvillimi i saj, duke ngërthyer brenda gjirit të saj artin poetik, ka shfaqur estetikën e veçantë të kësaj krijimtarie dhe ka arritur të rezultojë shumë suksesshme. Pa dyshim, kultura dhe vlera e saj kombëtare ka arritur nëpër periudha të ndryshme të jetë pjesë e përgjithshme e kulturës evropiane.

Megjithatë, kultura dhe letërsia shqiptare arriti të ketë majat dhe ajkën artistike, edhe pse historikisht bartësit e saj kanë qenë të ndjekur nga pushtuesit e ndryshëm, si nga Perandoria Osmane dhe ajo sllave e Ballkanit, meqë ia kishin frikën vlerës dhe kulturës shqiptare. Edhe pas të gjitha vuajtjeve që i përjetoi populli shqiptar në periudha të ndryshme historike, kultura dhe letërsia e tij arriti të jetë pjesë e pandashme e kulturës dhe letërsisë evropiane.

Pa asnjë mëdyshje ky përkushtim, në letërsinë krijuese në të gjitha gjinitë e saja, ka arritur të përçojë më tutje vlera stimuluese te brezat e rinj. Kështu do të flasim për veprat letrare dhe krijuesit shqiptarë në përgjithësi, me një theks të veçantë do të ndalemi te krijuesit e mërgatës, për vlerat dhe përkushtimin e tyre në letërsinë krijuese-poetike. Kur flasim për traditën krijuese të

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

mërgatës, sigurisht këtë e shohim me një ndikim të madh, që nga periudha e rilindësve e deri në ditët e sotme.

Pra, krijimtaria poetike e mërgatës është një krijimtari e vlerave, ndonëse kohëve të fundit, konkretisht pas viteve të 90-ta kjo krijimtari poetike sikur është lënë anash nga përkujdesja e institucionale shqiptare. Përmes këtij libri të titulluar: “Vështrim kritik për krijimtarinë letrare në diasporë ” lexuesit do t’ia paraqes një material studimor, duke analizuar një pjesë krijimeve të poetëve të mërgatës me qëllim, që të jemi sa më afër lexuesit dhe atdheut, të paktën të mos ndjehemi indiferentë, të pabarabartë ndaj poetëve që jetojnë dhe krijojnë në atdhe. Në fakt lexuesi nuk njuh kufijtë shtetëror, por i përfillë vetëm vlerat, dhe kështu këto vlera krijuesi i mërgatës i përçon me një mjeshtri të dukshme, qoftë për nga motivi, shtjellimi, tema, apo edhe për nga figura, simboli, krahasimi etj.

Kjo krijimtari është e pasur me të gjitha elementet e një krijimtarie poetike, prandaj edhe kërkoj që përkushtimi ndaj kësaj shtrese të jetë i njëjtë siç vlerësohen edhe krijuesit në atdhe.

Ky vështrim bëhet mbi disa libra të autorëve krijues të mërgatës, konkretisht nga Gjermania dhe Zvicra, ndaj vihet në dritë ana dhe vlera krijuese e tyre, por edhe preket çështja e rëndësishme e vargut krijues, e natyrisht përmes

këtij vargu, shohim poetin se si i përkulet dhimbshëm atdheut dhe se si lutet që bijtë e saj të tretur nëpër botë, t'i kthehen pikërisht vendit të lindjes, ashtu siç na del në këto vargje:

Lutu për ne toka jonë/Të kthehemi ashtu si jemi/të rrojme me dashuri/si njerëz në tokën tonë.

Te këta krijues vihet re se në varg e shquajnë mallin, dhimbjen, dashurinë për familjen, heroin dhe kështu ngultas, ajo që mbizotëron në vargjet e tyre është atdhedashuria, ndërtuar nëpërmjet një shprehësie të ilustruar me një larmi figurash të goditura dhe duke i dhënë një ngjyrë emocionuese krijimeve të tyre, qoftë kur shpreh dhimbjen, mallin, apo dashurinë.

Besoj se lexuesi do të ketë kënaqësinë t'i lexojë përmbledhjet e poetëve të mërgatës, ndonëse te të gjithë poetët nuk e gjejmë atë vlerë, të një përsosmërie artistike krijuese. Por në disa libra do të gjejmë elemente që nuk përkojnë me një poezi të rregullt, në disa poezi, sikur edhe mungon ndërtimi poetik. Mbase do të hasim edhe poetë që pas shumë botimeve ka ndryshuar vargun dhe ka ardhur krejt me një varg tjetër për dallim nga ai që e ka pasur më parë. Në këtë vështrim kritik kam hasur edhe poetë, të cilët poezinë e kanë trajtuar në disa raste si prozaikë, apo këngë.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Për fund, lexuesi do të ketë mundësi të ketë në dorë librat nga poetët mërgimtarë shumë të suksesshëm, ndërtues të shkëlqyer të vargut, poezisë; poetë të pasionuar pas vlerës dhe së bukurës, artit, figurës, rimës, ngjyimit dhe muzikalitetit. Me një fjalë, skulptorë të shkëlqyer të vargut poetik, apo të krijimtarisë në tërësi.

DIASPORA DHE KRIJUESIT E SAJ

Përmes këtij vështrimi kritik për lexuesin do të sjell disa përmbledhje poetike të krijuesve mërgimtarë. Meqë lexuesi ynë nuk është njohur aq sa duhet me krijimtarinë e tyre letrare, sidomos me krijimtarinë poetike, dua ta paraqes një vështrim për disa autorë, me dëshirën që ta ringjall përkushtimin për veprat poetike të mërgatës.

Krijimtaria letrare e diasporës, vjen me një qasje të prekshme dhe pak sa më ndryshe, se te autorët që jetojnë në atdhe, qoftë për nga motivi, shtjellimi, forma, apo angazhimi i krijimit poetik në poezi, tregim, apo roman etj.

Poetika, apo krijimtaria në tërësi e mërgatës ka zënë një vend të rëndësishëm në letërsinë shqiptare, krijimtari kjo e cila në dukje të parë të lë përshtypje sikur është lënë mënjanë këto vitet e fundit, duke mos u trajtuar nga kritika dhe përkujdesja e institucioneve të shtetit.

Vlen të thuhet, se ai që e frymëzon dhe e përkrah këtë krijimtari, krijuesin e mërgatës, deri në fund është lexuesi i pasionuar, apo dhe lexuesi i rëndomtë pa marrë parasysh dallimin, se ku është: në atdhe apo mërgatë, i cili e lexon dhe e respekton vlerën artistike.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Duke u nisur nga fakti se shumë poetë, që nga rilindësit e tutje i ka dhënë një rëndësi të veçantë krijimtarisë poetike, përmes së cilës ka dalë në sipërfaqe ana shpirtërore e tyre, mund të themi lirisht e natyrshëm se kanë gjallëruar më tepër ndjenjën e atdheadashurisë.

Kështu, krijuesit shqiptarë të diasporës i janë qasur me përkushtim vlerës poetike dhe përmes saj e kanë shfaqur botën shpirtërore dhe emocionale, duke ndërthurur me anën figurative, metaforën dhe simboliken krijuese, që është njëra ndër karakteristikat kryesore të krijimtarisë së diasporës.

Natyrisht nga ecuria e kohës, poeti i diasporës ka besuar në vlerat e veta krijuese, përmes së cilave shfaqet ndjeshmëria figurave e simbolit e metaforës nga edhe dalin porosi të qarta për lexuesin, duke e vënë theksin, se sa shumë vlerë për ta ka atdheu, prandaj vihet re se krijimtaria më shpirtërore për atdheun del nga poetët e diasporës, sepse përpos imagjinatës, syrit vrojtues, duke qenë në një distancë të largët me atdheun, duke përjetuar një gjendjeje të rëndë shpirtërore e me një mallëngjim të theksuar, i janë drejtuar atdheut.

Sikurse shkruan poeti:

Nata qanë, pelin i lotit syrin bren

Mustafë Krasniqi

Gjëmë m'u bëftë dhembja për ty

Kore buke e vaj, u ngop toka

Lulja u tha, pa zemër mbet' sofra

(Mall i djegur.H.Qyqalla)

Kjo shtresë e poetëve, shquarsinë ideore e tematike të atdhedashurisë në të shumtën e rasteve e çojnë drejt një shpërthimi të fuqishëm, prej nga zbërthehet gjithçka që del nga ana e tyre shpirtëror, qoftë duke i dhënë një ngjyrim malli, apo dhimbje. Ndonjëherë poeti i mërgatës sikur poezinë e shndërron në këngë, apo të kundërtën.

Jam diku unë/S`e di ku/Ti je/Shenjti Atdhe (L. Murtishi)

Në këto katër vargje sikur e shohim poetin të humbur, por përmes dy vargjeve të fundit sikur gjen ngushëllimin të mëmëdheu dhe më të drejtë e quan i shtrenjti Atdhe.

Ndërsa tek poezia "Kam mall" sikur poeti shpërthehen në vaj dhe ligësohet para vargut, që ai vetë i ka dhënë një fuqi artistike, një kuptim prekës dhe me një ngjyrim të bukur, sa edhe të përmallshëm, prandaj edhe shkruan:

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Kam mall për pragun/Ku pleqtë kanë shkelë,/Kam
mall dhe për vargun/ Që porta shpirti çel...
(L.Murtishi)

Këtë motiv e trajton edhe poeti Sylejman Qyqalla
përmes vargjeve poetike, e siç na thotë:

*Kaherë shtëpia ime rri në këmbë-kryeneçe;
Më duket sikur aty kam motrën time,vëllanë...
Prushin ndezin pleqtë e mi,si atëherë me dyfeqe
Dhe shtëpinë të gjallë ma mbajnë si kalanë.*

Po me një varg të shkëlqyer na vijnë edhe Sadik
Krasniqi, e Fran Tanushi.

*Bari i egër
I paska ngrënë varret
Vetëm kokat e gurëve pa emër
Si krerët e notarëve në ngërç
Shihen mbi detin e blertë*
Sadik. Krasniqi

APO:

*Çdo stinë pikonte lot
Lulet pikëlloheshin
Rrezet i vrisnin çdo agim*
(Fran Tanushi)

Brenda pjesës së krijimtarisë së shkruar letrare,
në hapësirën mbarëshqiptare, ne përmes këtij
vështrimi kritik do të ndalemi te disa autorë të

mërgatës shqiptare që krijojnë dhe zhvillojnë krijimtarinë e tyre në mërgatë, konkretisht te disa që e kultivojnë më tepër poezinë në Gjermani dhe Zvicër. Pra, përmes këtij vështrimi, lexuesit dëshiroj t'ia paraqes vlerën dhe përkushtimin për të bukurën, duke trajtuar veprat letrare të këtyre poetëve e prozatorëve: Martin Çuni, Lebit Murtishti, Mehmet Bislimi, Fran Tanushi, Hasan Qyqalla, Isuf Ismaili, Ali Berisha, Zeqir Gërvalla, Sylejman Qyqalla, Sadete Zhitia, Sadik Krasniqi, e Kadri Gërvalla dhe të tjerë.

Këta krijues, veprat e tyre kryesisht i kanë poetike, por nuk mungojnë as veprat prozaike, si tregimet dhe anekdotat popullore etj.

KËRKIMI DHE ANGAZHIMI I POETËVE TË MËRGATËS

Kjo temë shtrohet në një fushë të gjerë të krijimtarisë artistike, si për nga aspekti i ndërtimit, figurës, simbolit, krahasimit, po ashtu edhe për nga mënyra e shtjellimit, apo të përkushtimit, qoftë në roman, prozë, tregim, poezi etj.

Kur flasim për kërkimin dhe angazhimin, kemi të bëjmë me dy nocione të krijimtarisë artistike, sidomos atëherë kur poeti i qaset me një përkushtim veprës krijuese. E përmes saj synon ta tregojë, botën e brendshme të tij, sidomos tek poetët e mërgatës, më e ndjeshme është motivi i atdhedashurisë, malli për familjen, qiellin, malin, lumin dhe gjuhën.

Me angazhim kuptojmë, se sa me dashuri dhe seriozitet poeti i përkushtohet së bukurës, figurës, simbolit dhe përmes saj synon të dalë në skenë e thjeshta, e bukura dhe cilësorja. Ndaj, shpesh hasim te poeti mërgimtar, kur me mall përshkruan dhimbjen shpirtërore, prandaj ky ndërtim bëhet vetëm në sajë të një angazhimi serioz.

Ndërkaq, kur flasim për kërkimin, nuk mund të heqim dorë nga nocioni tjetër: angazhimi, sepse përmes tij reflektohet kërkimi dhe të dyja bashkë

na dalin të kompletuara para lexuesit si një art i së bukurës, si p.sh. këtë e gjejmë te libri i autorit Hasan Qyqalla “Dua të vdes shqip”. Duke i vështruar dhe rilexuar poezitë e Hasan Qyqallës, vë në pah se autori është nga ata poetë, që premtan dhe krijon me përkushtim të madh. Në veçanti, në vargun e tij, mbizotëron arsyeja, teknika e të shkruarit, rima, metafora dhe, mbi të gjitha tema me të cilën i është qasur seriozisht së bukurës, vlerës artistike; meqë edhe vetë poeti e do vlerën, prandaj për këtë lexuesi spontanisht mund të krijojë bindjen për një poezi të vlerave artistike.

Pothuajse në thellimin e poezisë së tij , poetin sikur e shohim edhe në qiell, pas bilbilave, siç thotë edhe vetë:

*“Zog bilbil i këngës së re,
Fluturimthi në qiell këndon”.*

Me këtë angazhim të frytshëm e të sinqertë i qasen, shumë poetë të mërgatës, të kënduarit poetik apo vjershërimit për atdheun, sidomos kohëve të fundit një vend të rëndësishëm pas atdheut zë dashuria për heroin, që te çdo poet e hasim poezi me motive të këtilla, duke iu përmbajtur vlerave teorike letrare, figurës letrare dhe anës stilistike. Ky motiv vihet re te shumë poetë, por në veçanti po ndalemi te ca vargje të

poetit Isuf Ismaili me librin e tij “Meditime të përmallshme”. Vetë titulli i këtij libri na ngërthen në vete në një botë dashurie e të përmallshme. Poeti me përkushtim iu shkruan bashkëluftëtarëve, dëshmorëve të rënë. Isufi përpos këtij përkushtimi artistik për dëshmorët, me ndjenja të fuqishme shkruan edhe për atdheun, Shqipërinë e tërësishme dhe të natyrshme. Doemos, ai e shquan fuqishëm amanetin e dëshmorëve përmes artit poetik dhe kështu duke vënë në kurorën e vëmendjes artistike, idealin, përkushtimin dhe rënien heroike të dëshmorëve për nënë Shqipërinë, krejt natyrshëm e shpreh para lexuesit, veçantinë e tij artistike, dhe mallin e dashurinë për atdheun, e siç na thotë:

Ju një krah e keni në Prishtinë

Dhe një tjetër mu në Tiranë

Mos harroni, ju o njerëz tanë,

Atdhe kemi vetëm Shqipërinë.

(Atdhe kemi vetëm Shqipërinë.I.S)

Këtë motiv e gjejmë edhe te autori Sylejman Qyqalla, mbase edhe me një angazhim dhe kërkim të ngulshëm për vlerën poetike, e atë krijuese. S. Qyqalla, është i përkushtuar sidomos pas poezisë së thjeshtë, lirike dhe e figurative, dhe kështu ai i sjell lexuesit të ndershëm vlera të çmuara artistike.

Kështu tek librit “ Shtëpia ime” sikur lexuesin e ka emocionuar dhe e ka thelluar pas të bukurës, qoftë me vargun melodik, e atë ritmik, qoftë me figura e metafora, që i ka krijuar sipas shijes së lexuesit. Po, shpesh sikur ka rënë pre e lexuesit! Kur e them këtë, kam një bindje të plotë, se vargu i tij ka një thjeshtësi për lexuesin, ku çdo lexues sikur e ndjen një kënaqësi të shijeve poetike.

Në krijimtarinë e tij ndjehet padyshim ndikimi i veprës poetike i të madhit e të ndritshmit, Dritëro Agollit! Mbase edhe mund të themi se është ndikuar thellë nga vargu i tij, e siç thotë dhe vetë poeti:

U bëfsha dhe, u bëfsha gur

Më mbuloftë ai turp i zi

Po s'luftova për flamur

Dhe për Nënë Shqipëri!

S.Qyqalla

Me këtë angazhim dhe kërkim na vjen edhe njëri ndër autorët e mërgatës që me mjeshtërinë e tij bëhet rob i së bukurës. Thjesht me emocionet e tija krijuese e imagjinatave, na përshkruan një botë, botën reale dhe atë areale, të së shkuarës dhe të së sotmes. Pra, autori në përmbledhjen e tij me tregime “I kujt është dielli”, na ofron me realitetin e jetës, si edhe na shpjegon për të drejtën dhe të padrejtën, për të gjallët dhe të

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

vdekshmit, për ëndrrën e tij që shfaqet në tri refleksione: mallin për familjen, dashurinë dhe respektin për prindërit e tokën mëmë dhe parandjenjën për gëzimin apo pikëllimin dhe krejt këtë përmes krijimeve letrare e narrative, që të dyja me një ngjeshje prej nga lexuesi vështirë e ka për të hetuar ku fillon e ku mbaron poetizomi. Në secilin tregim mund të hetohet pyetja: “I kujt është dielli” në tregimin “Dymbëdhjetë”

-... unë kam të drejtë të them se dymbëdhjetëshi është dymbëdhjetë, sepse kam mbetur në dymbëdhjetë ose më stopuan në dymbëdhjetë. Më tej shton autori:

- Mos kjo koka ime është ndryshe nga e jotja? Jo, shok! E njëjtë është, përveç një ndryshimi. Koka ime ka flokë të gjata dhe vëth në vesh.

Megjithatë, shkrimtari nuk mund t'i shmanget temës patriotike, sepse me të e ka lidhur jeta dhe veprimtaria e tij atdhetare, dhe pa dyshim mund të them se, pa këtë temë, nuk do të kishte vlerë artistike vepra e poetëve të mërgatës. Ne e themi një të vërtetë të paluhatshme, se s'ka krijues të paqëllimtë, apo që nuk ëndërrojnë, varësisht se për çka ju shkon mendja, apo se ç` fuqi kanë për ta zbërthyer në art qëllimin dhe ëndërrimin e fuqisë së intuitës, apo vizionit të tyre.

Dimensioni i kërkimit dhe i angazhimit të poetëve të mërgatës është i madh. Këtë angazhim e

shohim edhe tek libri “Trinomi i Lirisë” që përbëhet prej 32 poetëve me poezi të ndryshme, këngë dhe balada, ku nga çdo poet që është i pranishëm në këtë përmbledhje shohim sa të përkushtuar kanë qenë dhe mbetën në ndërtimin dhe gjetjen e figurës së duhur, qoftë përmes krahasimit, qoftë përmes figurave të tjera për ta paraqitur, shpirtin e çiltër dhe përkushtimin deri në vetëmohim të tre martirëve të kombit Jusufit, Kadriut dhe Bardhit. Madje dimensionet e saj artistike sikur janë ndalë te një rrezatim i diellit, sikur kanjushat lidhen ngushtë me ngrohtësinë e mallit të atdheut, ku ndjeshmëria e poetëve mërgimtarë sikur vë në pah një histori të madhe përmes poezisë, këngës së tyre lirike, meqë ishin dhe i mbetën besnikë poezisë së kërkimit dhe të angazhimit.

Nga ky libër “Trinomi i Lirisë” kanë dalë vargje përkushtuese e siç na shkruajnë poetët:

Gërvishtin gjirinë e nënës portretin e babës me plis

Ditë e gjymta pa duar e këmbë memece si ky fis

Apo :

Çohu Jusuf merr kitarën

Pentagramin nis shfleto

Vjenë kanjushë me pranverën

Të gjithë zogjtë nga gjumi zgjo...!

.....

Në këtë libër “Trinomi i Lirisë” sikur shohim edhe te ca poetë tek janë mbushur mllef dhe atë

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

nuk kanë ku ta zmbapsin, vetëm përmes poezisë disi e çlirohen, sikur jo të gjithë shkruajnë vetëm për të bukurën, dukjen në skenë, por ca prej poetëve përmes poezisë dhe fuqisë së heronjve shkruajnë edhe për të metat e shoqërisë, siç na del edhe te poezia:

*Çohu vëlla për Ajshe Nënë
Për neve që të patëm shok
Se Shqipërisë po i thurin gjëmën
Si atëherë.... sërish edhe sot!*
(S.Qyqall)

Krijimtaria e mërgatës ka një diapazon të gjerë të krijimtarisë dhe, ajo lidhet me dy botë, atë të atdhedashurisë dhe botës tjetër që shpesh e hasim te poetët ta quajnë si botë e ferrit.

Pse, edhe atëherë kur poeti shndërrohet në personazh, apo flet për personazhin, shohim se sa me mjeshtëri ka paraqitur botën artistike qoftë përmes poezisë, tregimit, apo prozës. Kur flasim për poetin, si vetë-personazh, këtu kemi të bëjmë me një poet të dhënë pas idealeve, qoftë përmes krijimit të së shkruarit poetik, qoftë përmes veprës tij jetësore. Fatbardhësisht të tillë poetë të mërgatës ka mjaft duke u nisur nga rilindësit e deri te ditët e sotme, sidomos pas viteve 80-ta bukur mund ta përcaktojmë vizionin e poetit personazh siç janë Jusufi, Kadriu dhe shumë të tjerë, ishin

dhe mbetën poetë dëshmorë të kombit. Po ashtu kemi edhe poetët që deri më sot nuk u ndalën së shkruari me përkushtim për atdheun e lirinë. Natyrisht përmes krijimtarisë së tillë na del në pah poetika, që vjen me një fuqi të madhe artistike. Krahas këtyre poetëve, poetëve atdhetarë, padyshim në poezi, apo në përmbledhjen e Anekdotave popullore na vjen edhe autori i librit “Trëndafila Maji”, Mehmet Bislimi.

Mehmet Bislimi është prej atyre poetëve që këmbëngulës ka ardhur në botën e artit, me një mjeshtëri të fjalës artistike, përmes angazhimit dhe kërkimit krijues. Me këtë angazhim shkrimtari ia ka shtuar vlerën veprës së tij dhe me këtë i ka dhënë një emocion, ngjyrimin e muzikalitet të duhur edhe poezisë, ndoshta jo me poezi jo aq të figurshme si të disa poetë, por me vargje përkushtimi dhe të hapura për lexuesin, duke respektuar rimën, vargëzimin dhe rregullin e një poezie të mirëfilltë. Për këtë pa hezitim them se, poeti na vjen si mjeshtër i mirë, apo edhe si mbledhës i guximshëm i anekdotave shqiptare, e këtë e shohim më së bukuri fjalën artistike të libri “Trëndafila Maji”

*Ç’kuptim ka ferri i Dantes
I imagjinuar këtu e tetë shekuj më parë
Në krahasim me të Dubravës,
Që Serbia e përgatiti për shqiptarë?!...*

(Mehmet Bislimi)

Te ky poet përpos anës ideore të mrekullueshme gjejmë edhe një stil tjetër të shkruarit dhe një angazhim në krijimtari, që te poetët tjerë të mërgatës thujse fare nuk e hasim, siç na sjell me librin e tij “Anekdotat popullore dhe satira autoriale”. Mjeshtëria e tij në këtë krijimtari është një përvojë e guximshme dhe e fuqishme. Këtu përmes satirës dhe anekdotave e ka përfituar lexuesin, prandaj mund të themi lirshëm që është mishëruar kjo krijimtari me lexuesin, dhe kështu po shkëpusim një pjesë...

.....

Gjatë rrugës ky po i thotë:

- Mixha Shaban, ti e din se për mua po flitet keq.
Deshta me e dijtë se a jam unë farë burri!

-Thuaj se je çka të duash, veç mos thuaj se je shqiptar, ia ktheu mixha Shaban!

EMOCIONI POETIKË SI FORCË E ATDHEDASHURISË

Forcën e arsyeshme poetike dhe atdhedashëse e mbarështuar përmes emocioneve njerëzore dhe aftësive artistike e shohim edhe përmes syrit të poetëve, e në veçanti të poetëve të diasporës - mërgatës. Duke parë, se kritikës letrare shqiptare po i mungon një kritikë për veprën e poetëve e prozatorëve të mërgatës sidomos të pas viteve 80-ta, mendoj me të drejtë se iu qasa analizave me qëllim që para lexuesit ta vë në pah vlerën e këtyre shkrimtarëve. Unë në këtë pjesë të vështrimit kritik do të ndalem te qëllimi dhe atdhedashuria e poetëve të mërgatës, e në veçanti do të marr ca poetë prej shumë poetëve të mërgatës, kryesisht nga poetët që jetojnë në Gjermani dhe Zvicër. Me këtë dua ta filloj një rrugë për kritikën e shëndoshë mbi poetikën, apo artin e mërgatës, e cila për mendimin tim është një thesar i çmuar për letërsinë shqiptare, sepse në të gjen motivin e dashurisë, qëllimit, angazhimit, kërkimit, stilit, figurës, simbolit, krahasimit, muzikalitetit dhe satirës etj.

Kur flasim për poetikën, si një përmbledhje motivesh dhe në mënyrë të veçantë kur flasim për motivin atdhedashurisë, nuk mund të mos

shkruajmë për poetët të cilët me ngulm i janë përkushtuar kësaj krijimtarie shpirtërore ku nuk është vështirë të hetohet në krijimtarinë e tyre vlera dhe qëllimi, angazhimi dhe kërkimi.

Megjithatë, disa poetë sikur i janë nënshtruar vullnetit për të bukurën, ndonëse kemi te disa prej tyre, të mërgatës, të cilët duke dashur të thoshim shumë përmes figurës, stilit të tyre të shkruarit, sikur në disa raste ia kanë humbur vlerën e asaj se ç'kanë dashur të përçojnë te lexuesi, por në strukturën dhe thelbin ka ruajtur qëllimin dhe angazhimin e krijimit dhe kjo ka vlerë padyshim, sepse lexuesi mund edhe të mos e hetojë, por ana analitike letrare duhet thënë ajo çfarë është krijuar dhe e ka vlerën.

Te krijimtaria poetike e mërgatës, përpos atdhedashurisë, që te çdo poet e hasim, shijojmë edhe bukurinë figurshme. Figurat letrare, natyrshëm lidhen ngushtë me atdheun, dhe marrim simbolin e bilbilit, kanjushës, diellit, heraherës edhe figurën e krahasimit si p.sh lumi me lumin, mali me malin, kodra me kodrën, mirëpo te këta poetë në veçanti e më së shumti shquhet figura e mëmë Shqipërisë, por edhe nënës që na ka nxjerrë në dritë, prandaj duke u lidhur natyrshëm anët më të bukura me motivet atdhetare dhe prindërore, ata sikur janë në përjetimet e ëmbla ashtu si fëmija në gjirin e nënës.

Mustafë Krasniqi

Ndërkaq, përkushtimi ndaj atdhedashurisë është i madh, mbase sikur mëmën e shohin vetëm Shqipërinë, që në shumë vargje të poetëve vëmë re, se i drejtohen mëmës me këto fjalë: si mëmë Shqipëri, nënë Shqipëri, rrënjë ilire, trung arbëror, tokë e të parëve, gjak arbëror etj.

*Më ke harruar, mos më thuaj,
Ti vëlla nga Çamëria,
Që i ke rrënjët e ngulitura,
Thellë në tokën e të parëve
(I. Ismaili)*

Poeti Isuf Ismaili është nga ata krijues të përkushtuar që përpos vlerës, qëllimit, kërkimit dhe angazhimit për të bukurën, nga shpirti nxjerr të çiltrën, vlerën dhe atë e shfaq me tërë forcën intelektuale.

Isuf Ismaili lexuesit i ofron një varg të mirë, të studiuar, emocional dhe mbi të gjitha si një mjeshtër i mirë me vëmendje e gdhend vargun e tij si për nga ngjyrimi, muzikaliteti, figura, stili, duke e respektuar ndërtimin e fjalisë sipas parimeve gjuhësore. Kjo vlerë këtë poet e bën më të veçuar nga shumë poetë të tjerë, sepse në poezinë e tij, përpos ndërtimit dhe qëllimit, gjithashtu gjen të gjitha vlerat e poezisë së shkruar.

Ndërkaq, te kjo poezi na vjen me një formë piramide, duke e ruajtur që nga vargu i parë e

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

deri te ai i fundit konstruktin e ndërtimit dhe të qëllimit të poezisë, si për nga aspekti motivues, ashtu edhe për nga ndërtimi i saj. Në të tëra vargjet shohim porosi të qarta dhe atë intuitën e poetit duke skalitur dhe ndërtuar e ngrehinën e bukur letrare. Kështu në strofën e parë sikur poeti dialogun dhe me mlllef thotë:

“Më ke harruar, mos më thuaj”,

kurse në strofën e dytë në dy vargjet e fundit na del me një piramidë të dukshme, si :

*“Se je rrënjë e gjak arbëror,
Pjesë e çmuar e trungut tonë”.*

Po, për mëmëdheun dhe pjesët e saj shkruan edhe poeti, autori i shumë librave Lebit Murtishi, po me këtë motiv dashurie si te autori Isuf Ismaili edhe Lebiti, sidomos në librin e tij “Pelegrinë në Janinë” na del i hapur dhe i njëjtë, ndonëse te ky autor kemi një trajtesë tepër të veçantë meqë i kushton rëndësi të madhe gdhendjes së figurës, por që ideja shfaqet shumë e qartë prandaj përmes këtij libri “Pelegrinë në Janinë” na dalin nota nostalgjike, ku edhe vetë poeti hyn në botën e thirrjes dhe me vargun shpirtëror e të ndejshëm, sikur futet thellë në tokën e Janinës e Çamërisë si pjesë e tërësisë shqiptare prandaj e thotë:

*Mos rënko
Kaq me dënesë
Shpresë e lodhur n' ëndërrim
Gjersa i fundit
Biro t' mos vdes
Do të jesh Dhe i Dheut tim...*

(Çamëri! L.M)

Autori ynë përmes këtyre vargjeve poetike është në përballje të realitetit e mallëngjimit, ndaj sikur kërkon atë fuqinë e Anteut dhe kështu do që ta zbërthejë në rreze drite qëllimin. Që nga vargu i parë e deri te i fundit e ka vënë në spikamë qëllimin, por sidomos te vargu i fundit ndjehet fuqia sqaruese.

Do të jesh Dhe i Dheut tim...

Këtë poeti na përçon me një mjeshtëri të rrallë. Idesë së veprës së tij, qoftë përmes unit të tij shpirtëror, qoftë përmes fuqisë artistike të së shkruarit dhe muzikalitetit i ka dhënë ngjyrimë të dukshme edhe përmes këtyre vargjeve, të cekura më sipër.

Dashuria e poetëve për atdheun, na bënë më të ndjeshëm dhe, na ngjall emocione shpirtërore, sidomos atëherë kur malli na i shprush ëndrrat

tona. Megjithatë, siç na thonë poetët, deshëm apo s'deshëm shpesh herë gjendemi në mendime të thella, ndonjëherë me nostalgji mbytemi në lot malli.

Për këtë poetit të mërgatës, sikur papritmas i kthehet forca dhe mbledh tërë fuqinë krijuese. Se këto vargje siç i shprehim kanë një fuqi që na pushton nga malli për mëmëdheun, heroin dhe të afërmit, miqtë e dashamirët në çdo cep ku ata janë. Sikur ëndrrën, kur poeti e përjeton, dëshiron që edhe realiteti të jetë njësoj, sepse edhe ashtu e ndjen poeti.

Poeti i mërgatës e përshkon idenë artistike si një udhëtar i lodhur nga emocionet e dashurisë, e i ngarkuar me dhimbje malli, ai me vargun e këndshëm dhe të ngjyrosur me një figuracion, a simbol, e tejkalon të parashikueshmen me ndërtimin e vargut të bukur.

Poeti i hedh hapat i sigurt, e di se kujt i referohet për të shkruar, se si e gjen atë rrugë për të shkuar tek poezia, tek atdheu i tij që rron aty në thellësinë e zemrës së tij, bashkë me dhimbjen dhe përjetimet në largësi. Ai ecën dhe do të lërë gjurmë, tatuazh në zemrën e tij, që tashmë nuk fshihet, por shprehet hapur para jush, me një guxim poetik për të trajtuar ritmin e kohës.

Përqasja e poetit, në veçanti poetit mërgimtar, me të kaluarën dhe të sotmen, na vjen me shqetësim poetik, por të arsyeshëm..

Muza e poetit fillon me dashurinë e atdheut, dhe krahas ndjenjës së patriotizmit, si fillad i freskët na vijnë lirika dhe ndjenja patriotike, e për heroin dhe të afërmit, që është një koncept universal.

Lirika e këtyre poetëve na hyn me nota të ëmbla e tingëlluese sikur zëri i bilbilit në hapësirën qiellore. Mbase poeti e sheh lirinë si urë lidhëse në mes krijimit shpirtëror dhe përkushtimit, siç edhe ka ndodhur kur vetë poeti ka qenë personazh i luftës për liri dhe për bashkimin e mëmë Shqipërisë me pjesët e saja të pushtuara.

Këtë motiv hasim edhe te poeti, Sylejman Qyqalla, i cili bukur na e përshkruan atdhedashurinë për dallim nga dy poetët e lartpërmendur na shfaqet pak më ndryshe, por me një motiv të njëjtë na paraqet anën emocionuese, atdhedashurinë, e siç shohim në vargun e tij:

*Po kaloja nëpër Shqipërinë tonë;
Isha me gruan dhe me fëmijët e mi...
U ndala të pushoja diku në Tropojë
Kapa një gur dhe po e mbaja në gji.*

*-Për se të duhet, baba, ky gur?!
Më pyetën fëmijët me frikë...
Nuk e dinin se ai gur ish flori
T'ia çoja babait mbi varr si prikë.*

Në këto dy strofa sikur poeti është futur thellë në botën e krijuesit dhe përmes vargjeve e ka zbuluar unin e tij për atdheun, sidomos në vargun e parë të strofës së parë dhe në vargun e strofës së dytë na ka dhënë fuqinë e poezisë artistike.

Tek vargu i parë i strofës së parë kemi të dukshme nostalgjinë e poetit, kurse përmes dy vargjeve e fundit të strofës së dytë, poeti sikur përçon më tutje amanetin e prindërve, dhe me mjeshtëri realizon fuqinë e vargut përmes simbolit, apo figurës së gurit, "T'ia çoja babait mbi varr si prikë". Me këtë autori përmes figurës së gurit si prikë mbi varrin e babait të tij, sikur bëhet premtues i paraardhësve, të cilët ishin të përkushtuar për bashkimin e kombit, se një ditë edhe te varri do t'jua sjellim gurin e atij bashkimi të natyrshëm mëmë Shqipërisë; me një fjalë, përmes këtyre vargjeve poeti na e bën me dije qartë se jo vetëm e përçon një realitet më tutje, por edhe inkurajon lexuesin që të hulumtojë në arkivat e historisë dhe të krijimtarisë për përkushtimin e paraardhësve .

Poeti sikur dy autorët tjerë i ka kushtuar vargje Çamërisë, heroit dhe atdhedashurisë dhe me lirikën e tij sikur i ka rrëfyer botës krijuese, se atdheu i do fëmijët e vet, ku edhe prek dhimbshmen e të përmallshmen mërgatën.

Mustafë Krasniqi

Të bukurën artistike e gjejmë edhe te libri
“Fjalën s’e ndal...” duke vënë në mendime
lexuesin me këto vargje Kadri Gërvalla, shprehet:

Fjalën kurrë s’e thashë kot...

Edhe kur buzët i kisha shkrumb

Nga sytë më rrodhën lot

E lumi vërshoi shumë

Pra, për ta kuptuar poetin, dhimbjen e tij, shohim se si përmes vargut të tij bën thirrje, t’i kthehen atdheut bijtë e mbetur dyerve të botës dhe t’ia kthejnë shpresën, mëmës Shqipëri, Shqipërisë Etnike.

Kështu poetin sikur e shohim në përpëlitje të pandalshme, me një zë përmallshëm e thirrës për bashkëkombësit e vet duke i lutur që të kthehen në tokën e lindjes, e më këtë thotë;

Kthelhuni aty ku keni qarë dhe qeshur,

aty ku keni pirë qumësht loke e ujë kroi,

aty ku jeni përkëdhelur duke kënduar ninulla nga lokja,

aty ku ju kanë rrezuar rrezet e para të diellit,

nën çatinë e kullës së vjetër.

Padyshim, poeti me nota malli na e përshkruan dhimbjen e tij, ndonëse jo nëpërmes një poezie metaforike, por që përbrenda ka porosinë, idenë e vargun ritmik, duke e ruajtur deri diku ndërtimin e vargut dhe qëllimin e përkushtimit, por edhe duke

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

shkuar deri te përpjekja që poezia e tij të ketë muzikalitet. Ndonëse këtë përkushtim dhe e shohim edhe te poezitë të tjera të tij.

*...Në fund të oborrit
Ktheva kryet nga shtëpia,
Ujë pas më hodhën
Që të kthehem prapë.*

Autori që në fillim të vargut të parë të kësaj poezie sikur na e paraqet pesimizmin e tij, mbase në vargun tretë dhe të katërt sikur e rikthen shpresën për një rikthim të sërishëm. Me këto motive dashurie, malli, nostalgjie i hasim pothuaj te të gjithë poetët e mërgatës. Kështu vetë ndërthurja e vargut në shpirtin e tyre sikur krijon një vullkan dhimbjesh, malli apo dashurie. Është e vërtetë që poetët janë të fortë dhe nganjëherë sikur emocionohen e ligështohen pranë vargut për atdheun. Lotët e tyre i përcjellin edhe me ndjenjat e shpirtit që ato dalin në bardhësi, në ndërtimin e vargut, krijimit dhe që merr formë poetike etj.

Si çdo poet tjetër që është i angazhuar pas të bukurës dhe atdhedashurisë, edhe te Martin Çuni shohim se ka një krijimtari shpirtërore, jo vetëm në aspektin e të shkruarit, por na del edhe në skenë si një luftëtar i përkushtuar përkrah shumë atdhetarëve, tashmë dëshmorë të kombit. Autori sikur vrapon me një angazhim e kërkim për të

arritur të përshkruajë sa më artistikisht për fenomenet, qoftë në poezi, tregim e krijime të tjera. Në krijimtarinë e tij e shohim si një skulptor të mirë të poezisë dhe tregimit, ndaj është një krijues i kohës i cili e ka përjetuar më lëkurën e tij dhunën, burgun, luftën dhe së fundi mërgimin, që kjo e fundit për poetin është më e vështira, pra se sa burgu, lufta dhe dhuna. Poeti Martin Çuni në vargjet e tij del i plotë si artist dhe si një personazh i dhimbjes dhe i mallit, e mu për këtë, shtegtimet e tij nëpër histori janë plagë të hapura, por me fuqinë e tij krijuese bëhet një poet që brezave mund t'ju rrëfëhet historia dhe zjarri e shpirtit e dashurisë për atdheun përmes vargjeve që dalin nga shpërthimi artistik i tij.

Ndonëse në ca vargje sikur poeti me nota dhimbjeje na e përshkruan fatin e atdheut e sikur të lë përshtypje se poeti është ligështuar nga fati i fatkeqësisë së kombit, siç edhe shprehet te poezia "ACARI":

*Kur vetmia të rrethon
Robëria të behët kurorë
Kur në log thahet rrap
Atdheu mbulohet me borë
Kur një vend e mban xhelati
Krijuesit akulli i mbulon
Atëherë Bota kthehet mbrapa
Truri i kombit nuk punon*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

(“Acari” M.Çuni)

Poeti sikur shkrumbohet nga dhimbja dhe pëlçet përmes këtyre vargjeve:

Fajet i ka Koka

Fajet s'i ka Bota

S'bëri gjë Evropa

(“Ecje” M.Ç)

Me këto tri vargjet e fundit sikur e shohim poetin se sa i ndejshëm është ndaj së padrejtës, e sidomos kur ajo i bëhet atdheut, kombit. Paqësimin dhe revoltën sikur e shohim në fuqinë e poetit të vargjet:

Nëpër shekuj rrebeshet njëra pas tjetrës

Trojeve tona vërshuan sa e sa herë,

E sërish lulëzuan fole më të mira

Malet shqiptare gjirin plot me jetë.

Në dy vargjet e kësaj poezie e shohim një përshkrim artistik, ndërsa te dy vargjet e fundit, me një motiv dashurie të shprehur me një forcë emocionuese na del më shpresëdhënës dhe më krenar, ku shpirtin e mbush me dashurinë e vargut, që lexuesin e motivon për stilin e të shkruarit dhe muzikalitetin e saj.

Poetët e mërgatës janë sikur bilbila në kafaz, mbase edhe lotët e tyre të rrëfejnë fare pa i pyetur,

e kur i shtohet edhe ana shpirtërore, krijimtaria letrare, shohim se sa me çfarë force të madhe krijuese përçohet motivi i atdhedashurisë.

Ndaj kjo poezi e mërgatës, nxori në pah një rrijetë të gjerë të poetëve, krijuesve të përkushtuar, që sakrifikuan gjithçka për të mirën e atdheut të tyre.

Këtë përkushtim e kemi edhe te poeti, atdhetari i çmuar i çështjes kombëtare, te Mehmet Beslimi, i cili përmes librit të tij “Trëndafila Maji” na vjen si një poet i përfillshëm, që poezia apo vargu ti tij ka ruajtur një vlerë të bukur artistike, si për nga figura, rima po edhe nga përmbajtja, forma e shtjellimi. Në këtë libër gjejmë tërë përpjekjen e autorit për të bukurën, cilësoren, vlerën, dhe për të më së miri na dëshmojnë vargjet e tij.

Si poetë të tjerë të mërgatës edhe ky autor ka prekur motivin e atdhedashurisë, heroit, e në veçanti lidhet me heroin si shok, bashkëluftuar, veprimtar e idealist. Kur jemi te motivi i atdhedashurisë sikur poeti thotë te poezia e tij “Malli”:

Diçka po më djeg në gjoks,

Diçka thellë po më gërryen

Si duhanxhiun e vjetër

Kur e mbështjell

Edhe dushkun me letër!

Epo malli më ka zënë

Për ty moj nënëloke

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*Për erën e shtogut
Për pragun e shtëpisë
Për vrapin e gjokut
Për zhurmën e fëmijë
Kanë thënë.
Malli gërryen gurin...*

(Malli, M. Beslimi)

Vërtet fuqia e kësaj poezie arrin kulmimin e saj mu në shpërthimin e Unit të poetit, sidomos tek krahasimi dhe figura e dushkut, gjokut, shtogut dhe gurit, mbase edhe vargëzimi lidhshmëria e vargut, sidomos kjo poezi rrjedh thjesht si një nevojë e shfryrjes së poetit dhe shpërthim i dufit të tij, që bukur e ka dhënë përmes poezisë “Malli”,. Sidomos pas vargut të pestë, poeti me mjeshtëri artistike e paraqet në sipërfaqe Unin e tij dhe bukur e trajton emocionin e tij artistik, sidomos tërë porosia e tij qëndron në vargun e fundit “Malli gërryen gurin...”

E me poezinë “Varri i humbur” kushtuar Micit, autori Sadik Krasniqi, na vjen me katër vargje të shkëlqyera të tij, qoftë për nga intonacioni, poe edhe harmonizimi i vargut na e përshkruan thellësisht historinë përmes plisit, lisit, brigjeve dhe shtigjeve, ku edhe thotë:

*Nëse s' e gjeni brigjeve
E kërkoni shtigjeve*

Mustafë Krasniqi

Pa ia gjetur plisin

Mos ia rrëzoni lisin...

(S. Krasniqi)

MALLI PËR NËNËN

Malli për nënën, në krijimtarinë poetike të diasporës është njëra ndër figurat qendrore të librit të tyre poetik, ku për mes nënës e lidhin dashurinë për atdheun, malli dhe loti sikur gjithmonë rrjedh për të, ndërsa këtë mbase e shohim më së miri dhe mbase më fuqishëm te vargjet e poetit Sadik Krasniqi, ku përmes imazhit të Nënës paraqet mallin e atdheut dhe dashurinë për Kosovën, se –

“...sa të jem gjallë, e të kem mall për ty oj nënë”,

apo:

Nënë

Më gatuaj

një bukë dheu

Me ujë shiu

E kripë loti

Vetë këto vargje melankolike, të mallëngjejnë, të fusin, deshe apo s’deshe, në botën e brendshme të poetit dhe përmes bukës, shiut, lotit kripës, pasqyron një ndjenjë shpirtërore që e simbolizon dhimbjen e poetit prandaj edhe thotë:

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Piqe me diell Kosove

Ta marr me vete/Në udhën e zezë

Përmes vargut të parë dhe dy vargjeve të fundit poeti sikur e fajëson veten, ndërsa pikërisht në vargun e fundit “Në udhën e zezë” me të vërtetë këtu shihet dhimbja dhe shpirti i poetit, se sa shumë vuan në këtë rrugë të zezë, apo të shkretë. Këtë mallëngjim dhe imazh për figurën e nënës, qoftë për heroin, atdheun, mallin, lotin e dhimbjes e gjejmë të shprehur vetëm përmes saj, figurës së nënës.

HEROI NË SHPIRTIN E POETIT

Kur flasim për heroin dhe shpirtin e poetit, lehtë mund ta hetojmë se sa thellë ka hyrë dashuria për heroin dhe në çfarë situatash gjendet pikërisht poeti? Kur vargu krijohet për heroin, nganjëherë është vështirë ta përfundosh atë, sepse në njërën anë janë emocionet dhe në anën tjetër duhet ruajtur konstruktin e fjalisë, figurës, motivit dhe mbi të gjitha qëllimin. Të gjitha këto kanë një rëndësi të veçantë për shkrimtarin, sepse e çojnë drejt përkushtimit motivues për ta paraqitur të gjallë heroin, qoftë në poezi, apo në prozë

Për këtë motiv kanë shkruar të gjithë poetët kudo qofshin, por me sa duket te disa poetë mërgimtarë e shohim shpirtin e tyre të lidhur ngushtë me motivin e heroit dhe këtë e shohim te poeti Isuf Ismaili, Lebit Murtishti, Hasan Qyqalla, Kadri Gërvalla , Sylejman Qyqalla etj.

Në vargjet e veprës “Meditime të përmallshme”, shpirti i poetit I. Ismailit, shpërthen fuqishëm kur e mbërthen motivi i heroit. Ndaj një pjesë e madhe e poezive ia kushton heronjve, këtë e shohim te ciklin i dytë i librit në fjalë.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*Ti si shqipe në ballë të atdheut,
Me një vrull çave dhe malet,
Veç për nderin e nënë Shqipërisë,
Në luftë, mu në krye të burrërisë.*

*O Indrit, o Indrit Cara,
Faqendritur, o ushtar Kavaja.
Gjaku yt s'i duroi ndarjet,
Ndaj i shkule gurët e kufirit.*

*Ti në themele të ribashkimit,
Roje nderi je përjetësuar,
Se gjithçka më të shtrenjtë,
Për Atdheun e ke dhuruar.*

(I. Ismaili)

Apo te poezia tjetër e Isuf Ismailit, po në këtë libër “Komandant i ribashkimit”, po marrim vetëm strofën e fundit se sa me mjeshtri ka thurur poezinë, duke i dhënë të gjitha vlerat e çmuara të ndërtimit të vargjeve, kështu thotë:

.....
*Te Ismet, Komandant Kumanova,
Se atje është roje e jonë,
Se dhe gjaku, gjaku i tij,
Shembi gjerdhe dhe kufij.*

Pa dyshime se këtyre poetëve të mërgatës si bashkëkohës i takon edhe poeti i dy librave Sylejman Qyqalla, i cili me interes të veçantë i qaset poezisë, dhe atë e trajton bukur me anën ritmike dhe e fuqizon me anën figurative e stilizon dhe e ngjyros sipas kriterit të ndërtimit të poezisë.

Vargu i këtij poeti është pothuaj në të gjitha poezitë e tij, varg katërsh, e sidomos te poezia “Kam një perlë” që përbëhej prej shtatë strofave katërshe, me të cilën poeti ka ruajtur konstruktin, thelbin, rimën dhe melodinë e poezisë.

Me poezinë “Kam një perlë” sikur poeti prek të kaluarën të sotmen dhe këshillon për të ardhmen e popullit të tij, po në fakt përpos porosisë te ky poet shohim një poezi artistike me të gjitha elementet e duhura, e siç na thotë:

"Edhe zotit i jam falë...

Zemrën e kam si inxhi

Por Atdheun e kam të parë:

Një flamur e një Shqipëri!"

Ku ta zbraz vrullin më parë, o vëlla...

Kah t'ia nis në këtë mal të lartë?...

Me shall në popull të thoshim: Mulla;

Në front: "Krahë shqiponje, zemërzjarrtë!"

Ç'i the Selman Rizës, kur e bëtë betimin;

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Gjon Serreçit me Ymer Berishën?...

"Është toka jonë,vëlla,ta japim kushtrimin...

Nga Serbia...nuk e duam këmishën!"

Me Hoxhë Kadri Prishtinën,kaherë ishe parë;

Me Vaso Pashë Shkodranin,njiheshe kaherë:

"O,mbi çdo fë,vëllezër...ne jemi shqiptarë...

Pa liri s'do kesh as komb as fe as nder!"

Me Hoxhë Hasan Tahsinin qirinjtë ndezur mbanit;

Me Adem Gllavicën gjoks i vetë rrethimit...

Zemra të çahëj,Mulla Idriz,për plagë të vatanit...

"Shqipëri e bukur!"-thoshe me gjuhë të Naimit.

Me Hafëz Ali Korçën po lidhje një mijë ura:

"Është toka jonë...vdesim me gra e me fëmijë...

Përpara,nipër të Gjergjit,vraponi,o burra...

Nuk jemi jetimë,jo...çdo gur është Shqipëri!"

"Edhe zotit i jam falë...

Kam një perlë që ruaj në gj

Në zemrën time,e kam të parë:

Një flamur e një Shqipëri!"

("Kam një Perlë" S.Qyqalla)

Gjithë ky angazhim dhe kërkim i poetit, sidomos në përcaktimin për-kushtues për heroin, na bënë të qartë se rima, muzikaliteti buron thjesht nga shpirti, siç e ndjen poeti. por kanë forcën ideore

dhe mjete të plotësuese artistike. Megjithëkëtë, kritika letrare sikur fle dhe nuk shqetësohet për t'i ardhur në ndihmë sidomos krijuesve të rinj.

Për heroin, poeti Sylejman Qyqalla, na shkruan me një mjeshtëri të rrallë artistike, ai i qaset poezisë seriozisht dhe pasqyron fuqishëm idenë e poezisë në çdo varg dhe strofë. Lirshëm mund të them se poeti në fjalë, është në mesin e poetëve të kohës, poetëve të cilët kanë arritur sigurinë e të shkruarit, gjetjen e vargut pa u emocionuar dhe stresuar. Që nga vetë titulli e deri te vargu i fundit këtë poezi e përfshin vlera artistike dhe melodia e lidhshmërisë së vargjeve, po njëkohësisht edhe funksioni i fuqisë së tyre, ku në çdo varg gjen histori, thirrje, kushttrim. Pra, këtu e shohim qartë motivin e dashurisë për heroin dhe na thotë:

*Çohu Jusuf merr kitarën
Pentagramin nis shfleto
Vjenë kanjushë me pranverën
Të gjithë zogjtë nga gjumi zgjo...!
(S.Qyqall)*

Te kjo poezi, poeti ka një porosi të veçantë, ku forcën e gjen vetëm te heroit, i cili pranë heroit, kërkon fuqinë e tij për ta shpëtuar kombin, popullin. Këtë dashuri për heroin e gjejmë edhe te autori i librit “Trëndafila maji”, tek poezia “Pushkës i Besoj”

.....
*Ata besuan dhe u betuan:
Në pushkën e gjatë
Me fat...!
Apo te poezia “Komandanti”*

.....
*As shtrojë s’doje, as mbulojë
Mitrалozin e rëndë e kishte
Shokun më të mirë e të pandarë
Për liri të atdheut qëndrove
Luftove duke kënduar!
Vdekjen e munde me këngë
Lotin e ktheve në shpresë
Trimat i bashkove me kushtrim
Për atdhe e flamur me forcën e Anteut
Qëndron kurdoherë*

“Roje e atdheut”. (M.Beslimi)

Këtë motiv e trajton edhe poeti Sadik Krasniqi dhe Fran Tanushi, sidomos te poezia “Varri i Humbur” i S. Krasniqit shohim përmes katër vargjeve të tij se si e ka trajtuar fuqishëm figurën e heroit, të Micit.

*Edhe pas vdekjes tënde
Prapë do të ketë fushë të blertë
Lulet do të lulëzojnë zjarr*

E unë do t'i prek me zemër.

Sdik Krasniqi

FIGURA DHE RIMA NË POEZINË E MËRGATËS

Kur flasim për krijimtarinë e mërgatës, te kjo pjesë krijuese jashtë atdheut, shohim se sa me përkushtim dhe përgjegjësi të plotë ju kanë qasur letërsisë krijuese, veçanërisht në krijimtarinë poetike. Zakonisht kur bëhet fjalë për krijuesit e mërgatës shohim, se sa me kujdes i janë përveshur vargëzimit artistik. Ata e ruajnë origjinalitetin e kulturës shqiptare, por edhe kanë marrë të mira të shumta nga kulturat e vendeve ku jetojnë, ndërsa asnjëherë nuk kanë rënë në batakun e asaj pjese të shëmtive që paraqiten sot në botën zhvillimeve globale.

Ana më e përparuar, njerëzore e atdhetare, thjesht shihet në krijimtarinë e tyre shpirtërore, e cila është vënë në shërbim të krijimtarisë ideale të kombit, duke mos marr trajta negative, por duke ruajtur në esencë qëllimin, kulturën shqiptare, thjesht me një vargëzim, vlerë shqiptare e njerëzore.

Kur flasim për rimën, kjo reflektohet me anën ideo-emocionale në poezinë e krijuesve të diasporës, gjë që rima ka qenë dhe është e lidhur gusht me poezinë popullore, por kjo ka marr edhe

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

një trajtesë të fuqishme e artistike edhe tek poezia e shkruar.

Rimën dhe figurën, simbolin, krahasimin e shohim te të shumë poetë që e kanë përdorur dhe kanë pasuruar krijimtarinë e tyre, e këtë do ta shohim në vargjet e poezisë “U përkula para Teje” të poetit Hasan Qyqaqlla:

*“Shqiponjë në këngë Kosove
Gjergj epokal i trungut të ri
Baladë shekulli hyre prore
Kandil kombi i brezit të ri”.*

Apo:

*Ndez oxhak e shtrojmë sofër
Kuvendojmë urti burri
Baba dredh cigaren në vatër
Presim kafën me ujë biluri!
(Oxhaku)*

Tek këto vargje kemi të bëjmë me vargje të rimuara dhe sipas metrikës shkojnë me ndërtimin AABB, ndërsa në poezinë tjetër kemi ABAB. Ky ndërtim i vargut vërehet thuajse te një pjesë e poetëve të mërgatës, po rimën e muzikalitetin e gjejmë edhe te poeti tjetër Isuf Ismaili:

*Valle e këngë në Kosovë,
Shqiponjë në fluturim,
Bashkë dhe me fustanellë,*

Mustafë Krasniqi

Në Labëri e në Çamëri.

Edhe te kjo poezi, por edhe të poezitë të tjera është ruajtur muzikaliteti i këndshëm i gërshetuar me ndjeshmërinë ideore, por edhe me rimën që vjen natyrshëm si një pjesë që e plotëson tërësinë e vlerave artistike.

*Hidhet vallja pa pushim
Dhe në Strugë e Preshevë,
Hapi krahët shqipja jonë,
Në Ulqin me plis të bardhë.*

Isuf Ismaili

E, te poeti Fran Tanushi në poezinë e atdhedashurisë e gjejmë një krijimtari të fuqishme që ka përdorur rimën, si te poezia:

*Të ledhatojë faqet
Nën sytë e tu magjik
Aty ku loti i kthjellët dikur
Rrëshqiti pa dëshirë.*

Apo

*Më je herë engjell
herë zanë
që ndihem kaq djalë
pranë kur më je*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Po si të poetët tjerë e gjejmë edhe te Skënderi rimën, figurën dhe mund të themi si më të veçuar se te poetët të tjerë, sidomos në poezinë “SHQIPËRIA ‘97”

Qava kur s’ të pashë

Qava kur të pashë

Qava si të lashë

.....

Ndërsa te poezia tjetër “Urdhri” poeti ka përçuar një qëndresë militante e heroike të popullit të tij, e siç thotë:

Në qelinë nr. 3

Mos e lejoni gjumin

se djaloshi i pabindur

sheh në ëndërr lirinë

puthë vashën që e pret

dhe çmallet me nënën...

Kjo poezi padyshim ngërthen në vete një pjesë të mirë të gjurmëve të çmendura historike, sidomos në vargun e parë dhe pikërisht në pjesën e dytë të këtij vargu qëndron epiqendra e poezisë, rrëfim historik, kurse fuqinë e arrin në vargun e tretë te pjesa e dytë, “i pabindur”, sikur në tri vargjet e

Mustafë Krasniqi

fundit shpërthen hapur poeti duke mbërritur qëllimin.

Fare i sigurt them se poezia e Skënderit do një qasje përkushtimi nga lexuesi dhe vetë kritika për ta zbërthyer të plotë vargun e tij, meqë është një varg i përsosur me të gjithë larminë artistike.

MOTIVI I DASHURISË DHE I SATIRËS

Motivin e satirës, por edhe atë të dashurisë e gjejmë me një mjeshtëri të rrallë edhe te poetët e mërgatës, të cilët si gdhendës të mirë të vargjeve iu përkushtuan këtyre motiveve. Shpesh te ta shohim që përmes imtësive të dashurisë emocionuese prek realen e poezisë. Këtë motiv, sidomos motivin e dashurisë poetët e mërgatës e kultivojnë shumë, sikur të japin përshtypjen se do të mbyten në lumë, por prapë befas dalin si petrita dhe kapen mu aty te imtësia e dashurisë që e nxisin lexuesin që sa ma parë ta kuptojë se ç'po ndodhë me vargjet vijuese apo me përfundimin e poezisë. Po ashtu edhe satira ka një ngritje të dukshme edhe te poetët e diasporës.

Këtë poezi me motiv të dashurisë si më të shprehur e gjejmë te poeti Hasan Qyqalla, Fran Tanushi, Sylejman Qyqalla, e të tjerët, ndërsa Satirën e gjejmë te poetika e Mehmet Beslimi, Sylejman Qyqalla, etj.

Poezia me motivë dashurie:

*Të putha në buzë, të putha në ata sy
E ti më buzëqeshje si zanë, ëmbël
Sa me afsh duheshim, si zogj, unë e ti...
Po, në djall të vejë, paskështa qenë në ëndërr!
(Në ëndërr-S.Q)*

Mustafë Krasniqi

Apo

Uau!Të putha “pa dashje”...më fal!

Bëra mëkat,mike...si thua ti?

-Puthmë sa të duash...mos u ndal...

Po të mos më puthje,s’do rrija me ty!

(Puthëm-S.Q)”

Apo me motiv satire:

Xha Lushi më tha një ditë

He,bre birë që ky djalë

Si u ba ma i madhi i vendit...!?

Po lum Xha Lushi

Një natë kërciti topi

Në loto u hodh shorti

Nga xhokeri erdhi nami

ministri e deputeti

Morën titullin e doktorit.

(Xha Lushi...M.K)

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Mustafë Krasniqi

**PËR AUTORËT
DHE
VEPRAT E TYRE:**

**HEJ, O TOKA IME, O MËMË SHQIPËRI
DO NXJERRIM AMANETET, DERI NË
DARDANI**

(Mustafë Krasniqi)

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

DUA TË VDES SHQIP

**LIBRI
“DUA TË VDES SHQIP,
ROBI I LIRISË,
PREKJA E ËNDRRËS,
ARKEOLOGJI E SHPIRTIT,
MESHARI MODERN,
TRINOMI I LIRISË,
NJË SHEKULL DRITË,
BUZËQESHJE E TRISHTË,”**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

ARTI DHE ETIKA E SAJ

Ashtu si edhe poetët të tjerë të mërgatës, të çlirët e të kompletuar, na vjen edhe Hasan Qyqalla, me krijimtarinë e tij shpirtërore, e cila del në dritë në saje të një mjeshtërie të rrallë poetike. Poeti i qaset krijimtarisë letrare, artit të së bukurës. Poezia e tij nuk është e rastit, ajo lindi qysh herët, kur poeti ishte në bankat e para të shkollës fillore në Bardhin e Madh, madje u ngrit si vullkan nëpër shumë revista të kohës dhe publikoi poezitë e tij si nxënës. Më vonë, ai botoi në moshën e pjekurisë nëpër revista kulturore për të rritur, që botoheshin në atë kohë në Kosovë. Poetit nuk i mjaftuan revistat, ky u paraqit para lexuesit si një poet imponues me vargun e tij të larmishëm. Kështu kishte pasur guximin, forcën për të dalë me një përmbledhje, sepse vargjet e tij i përshkonte një përvojë letrare, si nga parimi etik, por edhe estetik. Poet që përmes gjuhës së tij të pastër e të peshës së fuqishme të fjalës e trajton vargun duke shfaqur një pjekuri të madhe e me të gjitha porosinë e qarta që i japin rëndësi artistike krijimtarisë së tij letrare.

Megjithatë, autori, Hasan Qyqalla, përherë të parë duket me përmbledhjen e poezive “Dua të vdes shqip” që është një libër me një thekës të veçantë dhe premtues, me të cilin ka arritur të ngërthejë në vete dy elemente të rëndësishme e qenësore, njëra lidhet me dashurinë e atdheut, me mallin e

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

prindërve, shokëve, pastaj duke shprehur peshën e madhe historike e kulturore të veprimtarive të rilindësve, por edhe duke shfaqur përjetime, vuajtje, dhimbje, duke shprehur vuajtjen për pasojat e largimit nga atdheu, emocionet për luftën, për heronjtë e dëshmorët, ndërsa në anën tjetër, e prek shumë dhe e ndien si peshë të rëndë copëtimin e kombit shqiptar.

Kjo përmbledhje poezish në një libër të ndarë në tri cikle, pasqyron denjësisht vlerën artistike, njëkohësisht edhe tregon fuqinë mbizotëruese të autorit, që nga cikli i parë e deri te cikli i fundit.

Pra, shohim se sa me mjeshtëri e ka ruajtur dimensionin poetik në mes rimës, figurës dhe përmbajtjes. Përveç kësaj vijueshmërie letrare, poetin e shohim si një vrojtues të mirë, që në vete ngërthen dy skaje të rëndësishme të krijimtarisë, ku siç shkruan poeti:

*“I molisur ulem pranë Kalasë,
Bri lumit n’ Bardh
S’është gënjeshtër a trillim,...
s’ka bari, pse kam ardhur?”.*

Në përpjekje për ta zbërthyer fuqishëm idenë artistike, poeti përmes librit “Dua të vdes shqip”, ka arritur qëllimin, meqë edhe përmes figurës dhe stilit poetik ka pasqyruar në mënyrë të denjë

gërshetimin e periudhave: të së kaluarës dhe së të sotmes.

Me këtë gërshetim dhe stil poetik, poeti sikur i është afruar lexuesit lehtë me një erë të këndshme e dashuri të sinqertë, sidomos poezia “Vdekja krenare”, e shquan autorin si një poet të mirëfilltë, mjeshtër që ka nxjerrë nga thellësia e unit shpirtëror vargun dhe vlerën artistike të krijimtarisë, e në anën tjetër e shohim fizikisht se si autori është gjunjëzuar para heroit dhe së bukurës, ku edhe thotë: “U përkula para Teje:

*t' më dëftosh Ti, o Trim;
U gjunjëzova para syve:
t' thellë sa deti i Arbrit;
U përshëndetëm pa zë:
për nder të fisit tim;
U ndamë në heshtje:
Unë në udhën e mërgimtarit”.*

Apo:

*“Shqiponjë në këngë Kosove
Gjergj epokal i trungut të ri
Baladë shekulli hyre prore
Kandil kombi i brezit të ri”.*

Me këto vargje sikur poeti hyn i bindur dhe i përkushtuar në botën e artit, mbase edhe e

shohim, se sa me mjeshtëri, para lexuesit artdashës paraqet stilin e të shkruarit, sidomos në poezinë e mësipërme shohim se si poeti i gjunjëzohet trimit, heroit, atdheut dhe në dy vargjet e fundit sikur mbytet në vaj dhimbje dhe jo pa qëllim e thotë: “Unë në udhën e mërgimtarit”, sepse për të dhe poetët tjerë të mërgimit sikur kjo barrë është rënduar dhe aq më tepër jua ka zënë frymëmarrjen e lirë dhe ndihen si të humbur e të tretur. Kurse te poezia e dytë shohim poetin Hasan Qyqalla se sa me mjeshtëri ka paraqitur forcën e dashurisë për mëmëdheun, si për nga ngjyrimi poetik, ashtu edhe përnda figura dhe tema për të cilën i është qasur.

Meditimet e poetit

Megjithatë, nuk është vështirë të hetohen meditimet e poetit në krijimtarinë e tij shpirtërore, sepse këto meditime i pasqyron me shumë ide frymëzuese në poezinë e tij dhe thjesht na del në skenë si një poet i kompletuar edhe duke paraqitur figura stilistike të shumta dhe jo të përsëritshme. Poeti, me këtë përmbledhje, që nga poezia e parë e deri te ajo e fundit na paraqitet si një poet modern, me një gjuhë dhe stil të kapshëm për lexuesin, mbase edhe një udhërrëfyes përballë së keqes, por edhe duke shtjelluar shqetësimet që e

trazojnë shpirtin e tij, si: - e kaluara e popullit të tij, siç thotë:

*“E pashë këtë shekull, lakuriq në ditën e sotme
Siç ndërrohet lëkurë sakoje, nga aktorët e horrit”*

Poeti, Hasan Qyaqalla, vullshëm është zbërthyer në vëmendjen e lexuesit dhe të kritikës letrare, gjë që është e natyrshme të jetë i pranishëm, sepse natyrshëm ka prekur aspekte të rëndësishme kombëtare e shoqërore, ndaj edhe ka prekur shpirtin e lexuesit me një mjeshtëri të rrallë artistike dhe njëkohësisht ka zbuluar fshehtësinë e lexuesit. Mbase edhe është poet i dukshëm, e frymëzon lexuesin me të bukurën me vlerën artistike, sikur lexuesin e bën të guximshëm dhe të ushqyer mirë me vargun e tij, si:

*“Flamur kombi mësues
Avni Yll shndritës ngritur mbi re
Për brezni madhon porosi
Tradhti s’lejon i shtrenjti Atdhe”.*

Poetin sikur e shohim në barkë, në qiell, në male dhe fusha, po nganjëherë sikur është edhe i rebeluar për të padrejtën që i është bërë kombit shqiptar. Madje për këtë, poeti, në asnjë rast nuk e fsheh dashurinë për Shqipërinë Etnike.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*“Në kulla prapë tymojnë oxhaqet
Hapen Abetaret, pushojnë gjaqet
Përqafohen ‘dhe zogjtë n’ lartësi
Besë e besës: Kosovë – Shqipëri!”*

Megjithatë, poeti përmes vargut të tij shpirtëror i këndon fatit të tij, kërkon të prehet i lirë në tokën e lindjes, sepse për të mërgimi është një varr i humbur, i poshtëruar, mbase edhe vdekjes i frikësohet në dhe të huaj. Ndërsa poeti sikur vdekjes nuk i trembet fare në mëmëdheun e tij, sepse atdheu është një fuqi e madhe që të trimëron dhe të inkurajon ta duash jetën. Sikur që autori thotë:

*“Ulur buzë lumit Rajnë, nën hijen e lisit plak
M’përshkon mall për Bardhin, për timen vatër
Dy lot që m’pikojnë, vala vrullshëm për lan
T’i dërgoj n’ atë prehër, ku qava për herë të parë!”*

Me gjuhën e tij poetike, poeti Hasan Qyqalla, guximshëm ka ngritur zërin kundër padrejtësisë historike, po ashtu edhe përmes personalitetit të intelektualëve, heronjve përçon më tej rrymën patriotike të kolosëve të kombit dhe natyrshëm përmes figurës stilistike arriti ta pasqyrojë denjësisht atdhedashurinë, siç thotë:

*Mirëdita Shqipëri është ky zëri im!
nëse më përshëndet a m' këndon njeri
thuaj se Konica,...këtu prehet në qetësi*

Po ashtu arriti ta konceptojë mirë përkushtimin e shkrimtarëve të mëdhenj dhe të bëjë një ndërlidhje idesh, për t'i përçuar më tej tek brezat që vijnë, porosi e vlerave të mëdha, gjithnjë duke mos e lënë mënjanë vlerën e së bukurës artistike dhe atdhedashëse.

Duke i bërë një vështrim kritik librit “Dua të vdes shqip”, përkufizimi vjen logjikisht, se libri shquhet si një krijimtari artistike me vlera të shquara idesh, duke u pasuruar me stilizimin, rimën, ndërtimin, figurat letrare, si dhe me përcjelljen e ideve dhe porosive deri te lexuesi.

Përfundimisht mund të them se ky komunikim në mes lexuesit dhe poetit, i sjell lexuesit një libër me vlera të shumanshme si dhe porosi të qarta ideore në veçanti porosi atdhetare. Kjo përmbledhje poetike shquhet edhe për nga motivet lirike se si i trajton. Mbase është e natyrshme për poetin të premtojë, sepse ka arritur një siguri, një përvojë në ndërtimin e vargut artistik, siç shohim në këto vargje:

*“U bëre fanar, kandil i djegur i shenjtës tokë
Çdo mëngjes Ti qesh, çdo stinë unë derdh lot.”*

Me gjithë tendencën poetike, autori përçon më tej të bukurën dhe vlerën artistike deri te lexuesi, prandaj për këtë është këmbëngulës dhe i rri besnik vlerës dhe artit poetik.

Ndërsa, tek libri “Meshari Modern”, i poetit Hasan Qyqalla, si edhe tek librat e tjerë shohim se si krye-motiv ka dashurinë, mallin, dhimbjen dhe shpirtin. Përmes këtyre përcaktimeve, poeti me guxim të madh iu ka qasur poezisë, duke i vënë në lëvizje të gjitha fuqitë për të krijuar të bukurën, sepse shpesh edhe siç thotë vetë poeti, është i pasionuar pas të bukurës. Këtë e shohim edhe te libri “Meshari modern” . Përmes syrit të tij vrojtues dhe krijimit poetik na e ka dhënë figurshëm botën letrare, prandaj pasurohemi me vlera të shquara.

Atëherë kur mendojmë se poeti është futur në historinë e tragjedisë, fundosjes, ai befas na del si një lirik, këngëtar, një përqaftues i diellit me një puthitje të këndshme artistike. Të gjitha këto i ka bërë përmes emocionit të tij krijues duke e zbërthyer përmes figurës, rimës, ngjyrimit dhe simbolikës, apo krahasimit.

Pikërisht, poeti duke u nisur nga kjo forcë artistike, ka ndërlikur një realitet të modernizimit krijues. Duke filluar nga poezia e parë e këtij libri, e cila e bën lexuesin ta rilexojë disa herë për kënaqësinë shpirtërore që i falë, mund të them se paraqet në tërësi interesimin e madh për ta lexuar tërë veprën

Mustafë Krasniqi

e tij duke përjetuar atë shijen e këndshme ideo-artistike.

Poeti përmes figurës së etnisë ka realizuar dukshëm në poezi qëllimin dhe vullnetin e popullit deri te lexuesi.

Kështu kemi një rrjedhshmëri poetike edhe te këto vargje:

Palosa “ Formulën e Pagëzimit!”

Me lutjen e përgëzimit!

Mora rrugët e fatit

Për ironi të ironi fatit...

Shfletoj “Mesharin e Buzukut”

Nuk prekem n'emrin oriental

Deri te stërgjyshi...

Përmes këtyre dy strofave sikur poeti ka rrëfyer një histori reale, sidomos tek vargu i parë i strofës së parë dhe i vargut të fundit, si dhe tek strofa e dytë kemi një figurë përshkruese, sa emocionale, aq edhe reale me një kompozim ritmik e atë figurativ.

Tek poeti ngjallet një shpirt tjetër, siç e gjejmë te “Mrizi i fluturave”.

Sa ndahem nga ti,

qëndis kronikë n' ditar,

vranësi përgjoj lulet parkut,

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*vesën fshij,
Aurorës të mos thahet..*

Këto dy vargje na japin të kuptojmë se sa fuqishëm ju ka qasur poezisë figurative, mbase dhe anës shpirtërore që herë-herë të lë përshtypje se vdes pas së bukurës dhe këtë e shohim te poezia “Aguliçe”, “imazhi”, “dashuro” etj. Ndërsa tek cikli i fundit “Malli i Mores” poeti sikur nuk e lë të qetë ndjenja për të qëndruar i heshtur pranë asaj që po i trazohet shpirti dhe me këto vargje sikur e zbraz mllëfin që e ka në unin e tij shpirtëror. E, përmes këtyre vargjeve ai do ta shpalosë ndjenjën e vet.

*Malli i Mores
Do ik me trenin e fundit,
Dremitur n’ulësen e drunjtë,
Me dhembjen e trishtë nën sqetull...*

I molisur nga kërkimi, i etur për të bukurën, autori nuk mund ta mbajë në shpirt të fshehur atë që ndien dhe zbërthehet në qiell nga uni i tij shpirtëror. Këtë gjendje shpirtërore e gjejmë edhe te libri i tij “Prekja e ëndrrës” që me guxim do ta quaja si kryevepër të këtij libri, poezinë “Njohja me Elin nga Çamëria”

Jam molisur nga udhëtimet e gjata,

*N' pritje t' këngës Çamëria shurdhër fle
Unë thyej kufi shtetesh e futem n' atllase
Më thuaj ku të lashë? Të pyes ku më le?*

Poezia e poetit, Hasan Qyqalla, është poezi e dukshme, ritmike dhe e fuqishme, e cila është përbërë në shumtën e herëve me një poezi katërshe, por kemi edhe poezi të thyer, dy vargjesh etj.

Poezia “Njohja me Elin nga Çamëria” është e përbërë prej 10 strofash katërshe me nuanca të dukshme dhe me një rimë artistike të portretizimit poetik. Kështu ai shquhet si poet i guximshëm që në thelb ka prekur të ndjeshmen, kombëtarin, e cila ka dalë edhe si rrjedhojë e asaj historie të përgjakshme, që e ka përcjellë popullin tonë shekuj me radhë. Poeti është prej atyre poetëve që frymëzohet me të bukurën dhe për të bukurën, duke e prekur edhe të dhimbshmen, mallin, pasi që e ndien edhe vetë se i përket atyre poetëve të mërgatës, që mallin e kanë vullkan e vajin në buzë. Te ky poet, i përmallshëm për atdheun, shohim se shkruan dhe e shkrin vargun e tij në motive të ndryshme dhe të goditura mirë me figura dhe simbole që i dhuron poezisë, apo krijimtarisë së vet. Kryesisht konstrukti i poezisë së tij mbështetet në reflektimin e botës së brendshme figurative. Tek libri “Arkeologji e shpirtit”, poeti i rri besnik temës, motivit dhe ngjarjeve të ndryshme historike

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

nëpër të cilën ka kaluar kombi shqiptar, mbase bëhet edhe udhërrëfyes përmes artit të së shkruarit, dhe kështu ka arritur ta vërë në pah anën shpirtërore të tij, që pa hezitim është i lidhur ngushtë me fatin e atdheut.

Megjithatë, në opusin e tij krijues preokupohet me të vërtetën dhe na vjen me një krijimtari të shpërfaqur dhe meditative, përmes meditimit dhe stilit të të shkruarit sikur i ka veshur një petk të bukur poetik krijimtarisë së tij me një novacion artistik e letrar.

Hasan Qyqalla, është mjeshtër i mirë i fjalës artistike. Ai jap një gjallëri vlerave të reja krijuese poetike, përmes së cilave kultivon një frymë të re të poezisë figurative, asaj simbolike e krahasuese. Ai natyrshëm e pasuron poezinë me metafora, simbole, krahasime, anafora etj. Dhe lirshëm e them se autori ka arritur pjekurinë poetike dhe ka siguruar vetëbesimin në krijimtarinë artistike duke i dhënë një përfaqje, apo frymë të freskët çdo vepre të re që del nga mendja e poetit dhe mendoj se me të drejtë e them se në këtë libër “Arkeologji e shpirtit” e gjejmë vargun e tij poetik si një varg të përsosur dhe të arritshëm në krijimtarinë e artit të së bukurës.

Kosovë

Sonte, vetëm sonte frymova thellë

U gjunjzova

Mustafë Krasniqi

Të putha në buzë

Sikur dje

Sikur pardje kur përvojshëm të vështroja....

(Kosova dje...sot...e...)

Përmes këtij libri autori ka prekur emocionalisht edhe ata më të dashurit e tij si:

Të prita gjer vonë, Ti fare s' më fole(Axhës)

Apo

.....

Ardhja nuk premtion

Premtimi në lot lundron!

(Kushëritit.Prof Saim Qyqallës)

Opusi letrar i tij është i gjerë, madje na del edhe te libri “Trinomi i lirisë” si mbledhës i vlerave të poezisë, bashkautor i saj me Neki Lulajn, libër që ngërthen në vete një element përqsasje në mes krijimtarisë dhe atij realiteti që përvijohet me një lirisëm poetik, duke mos iu larguar metaforës, figurës, krahasimit, thjesht, vëmë re një përkushtim artistik që nga poezia e parë e deri te ajo e fundit. Dimensioi i saj artistik sikur është ndal te një rrezatim i diellit, sikur kanjushat lidhen ngushtë me ngrohtësinë e mallit të atdheut, ku ndjeshmëria e poetëve mërgimtarë sikur vë në pah një histori të madhe përmes poezisë, këngës së tyre lirike, meqë ishin dhe i mbetën besnikë poezisë kushtuar martirëve.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Libri “Trinomi i Lirisë” i kushtohet tre martirëve të kombit, Jusufit, Kadriut dhe Bardhit, ndërsa brendësia e saj përbëhet prej 32 poetëve me poezi të ndryshme, ku nga çdo poet që është i pranishëm shohim sa të përkushtuar kanë qenë dhe mbetën në ndërtimin dhe gjetjen e figurës së duhur qoftë përmes krahasimit, për ta paraqitur thjeshtësinë dhe shpirtin e çlirët të tre martirëve të kombit.

Çohu Jusuf merr kitarën

Pentagramin nis shfleto

Vjenë kanjushë me pranverën

Të gjithë zogjtë nga gjumi zgjo...!

(Sylejman Qyqalla)

Duke i shkëputur këto vargje të autorit, shohim se sa me kujdes të veçantë e të fuqishëm e ka lidhur shpirtin e heroit me atdheun, prandaj kështu e ndjejmë se sa bukur e përcakton imagjinatën poetike të tij, sidomos ajo që shpreh në unin e tij është e një rëndësie të veçantë, prej nga edhe arrin përmes shpendëve të përcjell fuqimisht dashurinë e madhe për atdheun, që kishin martirët, njëkohësisht edhe vetë mërgimtarët të tjerë si pjesë e kësaj bote, e bashkë me ta edhe vetë poeti.

Ndërsa te poezia:

Mustafë Krasniqi

Cicërimë

.....

*Si një bletë me kurorë
Emrat Jusuf, Kadri, Bardhosh...
Zëshëm prorre kujtoj
Aroma e lirisë më pushton.
(F.Korça)*

Sikur poeti në këtë rast merr një fuqi dhe me këtë fuqi guximshëm i qaset ndërtimit të poezisë dhe si i tillë hulumton ta gjejë forcën e ndërtimit, sepse siç thonë edhe poetët tjerë, se të shkruash për njerëz të mëdhenj është sfidë e madhe. E kur kthehemi te poetët, si Hasan Qyqalla shohim se ka lënë gjurmë të thella në krijimtarinë e tij dhe është i afërt me lexuesin, sikur e fuqizon librin me simbolikën e tij dhe pastaj merr guximin të shkruajë për të dashuritë e martirëve si:

.....

*Vasha bënë pajën e nusërisë
Mbyllur në kullë
Pa e njohur fare Jusufin.*

(Hasan Qyqalla)

Poeti fuqishëm futet më vargun e tij artistik duke shtjelluar jetësoren në familjen e ngushtë të poetit. Përmes vargut të parë të kësaj strofe autori vë në pah se si bija e heroit bëhet nuse, ndërsa në vargun e fundit të këtyre tre vargjeve fuqishëm e

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

jep porosinë për lexuesin se nuse po shkon bija e heroit pa e njohur heroin, babën-Jusufin.

Poeti Hasan Qyqalla është njëri prej atyre poetëve mërgimtarë që me lexuesin komunikon me gjuhën e bukurisë artistike. Ndaj bëhet këngëtar i kombit, i heroit ndonjëherë edhe e lidhë fatin e tij me atdheun aq shumë sa në vargjet e tija të përkushtuara sikur ia shohim edhe lotët duke i rrjedhur qull nga sytë. Kjo prekje e poetit vjen edhe si rrjedhojë e asaj se vetë poeti është mërgimtar.

Poetin shpesh e shohim si të rebeluar, edhe pse rebelimi i tij është më se i qëlluar. Këtë e shohim edhe përmes këtyre vargjeve kur thotë:

O populli im

O trualli im

O njeriu im

Ngrehu nga gjumi

Hidhe ëndrrat mënjane

A nuk po sheh ç'po ndodhë sot

(H.Qyqalla)

Kjo përmbledhjen “Trinomi i Lirisë” është një libër në mesin e atyre librave që është i pranueshëm për lexuesin dhe kritikën letrare, edhe pse te disa autorë, me poezitë e tyre, shohim se nganjëherë nga vargu në varg ka humbur drejtpeshimi duke

kërkuar simbolikën e figuracionit, sikur pa dashje ju është zbehur poezia e tyre. Në fakt kemi edhe poezi të cilat kanë arritur pjekurinë e saj si në gjetjen e qëlluar të metaforës, simbolit, krahasimit, por ajo çka e bën të qëndrueshëm është muzikaliteti i saj, prandaj qoftë edhe te poezitë e thyera ka një harmoni vargu, një melodi veshi, poezi e lehtë po që ka arritur kulmin e saj përmes zbrërthimit të idesë poetike.

Edhe vetë libri “Trinomi i Lirisë” ngërthen në vete, që nga kopertina e deri te poezia e fundit, përcjelljen e porosisë së dëshmorëve të kombit “rrugën mos e ndalni deri te realizimi i qëllimit të vullnetit të popullit për bashkimin dhe çlirimin e të gjitha trojeve të okupuara shqiptare dhe jetësimin e një Shqipërie, jetësimin e Shqipërisë etnike”.

Ndërsa te vëllimi tjetër “Buzëqeshje e trishtë”, është një përmbledhje thjesht me poezi lirike që përbëhej më një mori poezish të ndara në cikle. Imagjinata krijuese e autorit shkon deri te pjesët e fundit të atdheut gjeografik, prandaj natyrshëm e shprehë dhimbjen, për robërinë shumëshekullore dhe tkurrjen që ia kanë bërë atdheut pushtuesit e huaj. Këtë poeti, botës së lexuesit i shpjegon, përmes metaforës, figurës, simbolit, krahasimit etj. “Buzëqeshja e trishtë” na vjen me nota malli, si çdo përmbledhje tjetër.

Te ky poet shohim se tek të gjitha përmbledhjet e tij përpos respektimit të rimës figurës, sikur vend

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

të rëndësishëm i ka dhënë edhe poezisë katërshe e siç e shohim tek poezia “Drithërim”

*Sytë më verbon malli, në parajsë dafinore
“Të rëntë shita gjitonë”, ty hyjni përrallore!
katër stinë ndërrojnë, s’fikën flakë ferri
Komplot shpirtskamit, petohem në re terri. “Drithërim”*

.....

*Ndez oxhak e shtrojmë sofër
Kuvendojmë urti burri
Baba dredh cigaren në vatër
Presim kafën me ujë biluri!
(Oxhaku)*

Për poetin rëndësi ka meditimi dhe qëllimi apo përqasja se si i rreket poezisë dhe stilit të saj të së shkruarit. Tek poeti thjeshtësia, Uni i tij del në çdo varg dhe vargu i tij sikur vetë komunikon me lexuesin. Padyshim se te përmbledhja “Buzëqeshja e trishtë” ngërthen në vete një motiv dashurie më të veçantë se te përmbledhjet tjera. Për atdheun, mallin për heroin dhe familjen vargjet e kësaj përmbledhje janë të shkruara me një mjeshtëri më të përsosur, të përjetuara thellësisht në shpirt. Poeti si shumë bashkatdhetarë të tij pa dashje u shtrëngua ta lërë atdheun dhe të marrë rrugën e mërgimit, e siç thotë edhe;-

ikja ma ka lënduar shpirtin,

këtë e gjejmë edhe te vargjet që pasojnë:

*Sa vrastarë dehen në gjak
Atentati i harrimit
e njeriu vdes pse vdes njeriu
në diellin e rremë.*

Hasan Qyqalla, përmes së bukurës, etikës së artit synon të mbërrijë majat e larta të piramidës së krijimtarisë letrare e sidomos në poezi zë një vend të posaçëm dhe thjesht vargut të tij i jep një fuqi, apo peshë artistike, me shprehje figura etj.

Ky libër “Buzëqeshja e trishtë”, na vjen me vargje katërshe, ritmike, me figura të reja.

Poetin e gjejmë nën qiellin e dheun e huaj, por sikur meditimet e tija gjithmonë vijnë në hijen e qiellit të vendlindjes, mbase edhe lumin e krahason me atë të Drinit, apo lumit Drenica. Duke kujtuar këta lumenj kudo që gjendej poeti sikur motivohet për të shkruar vargje kushtuar atdheut.

Sa herë e lexojmë vargun e Hasan Qyqallës, aq më tepër thellohemi në tematikën e mishëruar edhe me të si krijues poetik. Poeti si një skulptor i mirë e gdhend vargun, e përjeton temën dhe e ngre në lartësi arti. Njëpërmjet figurave na jap tablo të botës së djeshme, të sotmes pse edhe jo të së ardhmes së kombit të tij.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Porositë e poetit janë në frymën e atdheut, prandaj këtë e shohim kur e ngërthen edhe nostalgjia, duke i kënduar fushës, fshatit ku u lind, si edhe më të prekshme janë vargjet ku shpirtërisht rrëfehët me prindërit, sikur kërkon që edhe njëherë nëna t'ia këndojë ninullat e moçme.

Hasan Qyqalla vjen nga fshati Bardh i Madh (Bellaqevc). Gjenezja e këtij fshati rrjedh nga Toplica. Kështu ndjeshëm kemi vargje malli që ia përkushton autori asaj pjese të atdheut.

Hasan Qyqalla studimet i bëri në Universitetin e Prishtinës në drejtimin Letërsi dhe Gjuhë Shqipe në Fakultetin Filozofik. Nga viti 1993 jeton dhe vepron në Gjermani si mërgimtar. Shumë herë prej këtej thotë edhe vetë: "si rob i mjerimit". Është fitues i disa konkurseve letrare dhe për poezinë më të mirë, ka fituar edhe disa dekorata. Hasan Qyqalla përpos krijimtarisë letrare është edhe kryetar i shoqatës: "Lidhja e Krijuesve Shqiptar në Mërgatë- LKSHM-së.

Mustafë Krasniqi

**LIBRI
ËNDRRA SHËTIT PA MUA...
THEMELE JETË
DHE
JETË PËR JETËN**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

JETË PËR JETËN

Te krijimtaria e poetit, atdhetarit dhe humanistit të çështjes kombëtare, Martin Çuni, shohim një angazhim të fuqishëm të mendjes dhe bindjes së tij përkrah botës reale. Mbase mund ta themi me plot bindje se është poet i frymëzimit të sinqertë, hulumtues i ndjenjave kombëtare, sepse këto ndjenja i rrjedhin lehtë nga U-ni i tij shpirtëror, përmes trajtesës së motiveve që i shtjellon në poezinë e tij, përmes metaforës, figurës etj. Megjithatë, emocionet e poetit janë të prekshme, të arsyeshme. Përmes botës reale dhe asaj areale përshkruan në mënyrë poetike kronologjinë e jetës së tij dhe kombit, të krenarisë, po edhe i këndon dhimbjes, plagës, mallit, atdheut, nënës, prandaj me këtë emër e identifikohet me nënën fiziologjike, por edhe me nënëmadhen Shqipëri, pra me Atdheun.

Krijimtaria e Martin Çunit, sidomos në poezi, është një trajtim i motivuar, i shumanshëm, si për nga forma ashtu edhe për nga përmbajtja, shtjellimi dhe ngjyrimi; por ajo edhe më e fuqishme bëhet atëherë kur përmes figuracionit na e paraqet botën reale dhe vlerën artistike në vargut të tij. Me një fjalë, nga ky figuracion i shprehur me ngulm, poeti e ka zbërthyer fshehtësinë shpirtërore të tij, ku dhe thotë:

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Na kanë lënë/ Lëkurës shtatë palë dredhë, dredhas/Na kanë heqë/Në shpirt e në zemër petka të zeza/Na kanë veshë

Si te çdo poet tjetër që është i angazhuar pas së bukurës, artit, stilistikës, edhe Martin Çuni ka një pasuri vlerash poetike duke trajtuar tema dhe ide të ndjeshme e të çmuara njëkohësisht. Natyrshëm mbizotëron tema kryesore atdhedashurisë, përjetimi i ndjenjës i sakrificës për atdheun i gatshëm për të flijuar me shembuj konkret, si veprimtar i shquar për liri, pavarësi e bashkim kombëtar. Ish i burgosur politik, më vonë përkrah bijve e bijave më të shquar në luftën heroike të UÇK-ës famëmadhe, gazetarë i shquar i luftës. Prandaj është shumë e natyrshme që në krijimtarinë e tij të shquhet përkushtimi për atdheun dhe për flijimin e dëshmorëve dhe heronjve të atdheut.

Duke lexuar krijimtarinë e tij e shohim si një gdhendës të mirë të poezisë dhe tregimit, ndaj është një krijues i kohës, i cili e ka përjetuar në lëkurën e tij dhunën, burgun, luftën dhe së fundi mërgimin. Të gjitha janë përjetime të vështira, të egra, por mërgimi kaq i gjatë sikur e ligështon, duke pasur mallin e pashuar për atdheun dhe dhembjen e përjetimeve larg tij. Poeti, Martin Çuni, në vargjet e tij del i plotë si artist i fjalës së shkruar. Ai me fuqinë e tij krijuese bëhet një poet i

brezave, të cilëve përmes vargjeve ua rrëfen historinë dhe zjarrin e shpirtit e të dashurisë ndaj atdheut, ndonëse në ca vargje sikur poeti lë përshtypje se është ligështuar nga fatkeqësia e kombit. Ja disa vargje të poezisë “ACARI”:

*Kur vetmia të rrethon/Robëria të behët kurorë/Kur në
log thahet rrap/Atdheu mbulohet me borë/Kur një vend
e mban xhelati/Krijuesit akulli i mbulon/Atëherë Bota
kthehet mbrapa/Truri i kombit nuk punon.*

*Poeti sikur shkrumbohet nga dhimbja dhe pëlçet
përmes këtyre vargjeve:*

Fajet i ka Koka

Fajet s'i ka Bota

S'bëri gjë Evropa

(“Ecje” M.Ç)

Me këto tri vargjet e fundit sikur e shohim poetin se sa i ndejshëm është ndaj të padrejtës, e sidomos kur ajo i bëhet atdheut, kombit shqiptar. Me këtë poeti figurativisht rrëfen për gabimet tona si komb, përmes figurës së kokës, ndërsa me të drejtë dhe në mënyrë artistike e paraqet Evropën si të keqen më të madhe të kombit shqiptar. Përveç kësaj, ajo ishte dhe mbeti përgjegjësja kryesore për copëtimin e trojeve shqiptare. Pa këtë konstatim dhe analizë nuk do të ketë përmbyllje të mirëfilltë për vargjet e poetit, atdhetarit, dhe humanistit të përkushtuar Martin

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Çuni. Paqësimin dhe revoltën sikur e shohim në fuqinë e poetit te vargjet:

*Nëpër shekuj rrebeshet njëra pas tjetrës
Trojeve tona vërshuan sa e sa herë,
E sërish lulëzuan fole më të mira
Malet shqiptare gjirin plot me jetë.*

Në dy vargjet e kësaj poezie e shohim një përshkrim artistik, ndërsa te dy vargjet e fundit, shfaq një motiv dashurie, të shprehur si forcë emocionuese nga edhe na del më shpresëdhënës dhe më krenar, prandaj shpirtin e mbush me dashurinë ndaj atdheut duke shprehur në art. Kështu lexuesin e motivon edhe nëpërmes shijes stilistike të të shkruarit dhe muzikalitetit.

Poeti, Martin Çuni, shpesh e pyet vetën me keqardhje: “*Pse Martini nuk është atje ku ka vepruar, ku la djersë, pika gjaku për atdhe, për atë tokë që aq shumë shkruan*”.

Poeti e shpreh revoltën ndaj padrejtësive që ia kanë bërë të huajt Shqipërisë.

Por ai do t'i kritikojë edhe të gjithë ata që sot nuk bëjnë asgjë për atdheun dhe e shpreh kundërshtinë e tij me mendimet e të tjerëve se gjoja vetëm bota i paska fajet.

*Ec e ec shqiptarët
Dy hapa përpara*

Mustafë Krasniqi

Një hap prapa

Merren me pasojat

Vuajnë nga lëngata

Fajet i ka Bota

Shohin ëndrra të kota

Tërësia e poezisë është në përputhje të vargjeve të rregullta, qoftë për nga konstrukti, tema, po ashtu edhe për nga shtjellimi dhe rima, prandaj ka arritur dimensionet e saja artistike.

Në këtë poezi shohim një harmoni poetike si në një këngë popullore, prandaj shohim se fuqia artistike baraspeshon edhe me mençurinë popullore.

Kjo poezi e arrin fuqinë e vet në përshtatjen e gjuhës së popullit, ndaj përmes këtyre vargjeve ka shprehur ndjenjën e filozofisë popullore me një mjeshtëri të lartë artistike, sidomos në dy vargjet e fundit të kësaj strofe e ka arritur kulmimin e shtjellimit poetik.

Përkushtimi i tij, dashuria për nënë Shqipërinë, si një tërësi e natyrshme dhe etnike është e fuqishme, është dashuri e një biri të devotshëm të saj, i një poeti që i këndon kësaj nëne sa heroike aq edhe madhështore.

Si te çdo poet tjetër, e gjejmë edhe te Martini, vargun që loton, vargun e mallit, dhembjes, por edhe dashurisë, buzëqeshjes, krenarisë. Poezia e tij sikur e bënë lexuesin për vete dhe e shëtiti

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

nëpër bukuritë e motivuara letrare. Vargu i tij është i kapshëm, i lehtë për t'u kuptuar, sepse dëshiron që atë ta kuptojë çdo lexues i pasionuar apo i rëndomtë.

Te Martini gjejmë edhe imazhet, përjetimet në vargun e tij sikur na thotë:

*Kujtim mbi kujtim/Me nxënësin tim/Shembull dhe
mburrje/Valë kujtimesh , vuajtje/Gjolulit,
Berishës/Balidemajve të Malësisë/Krenari , malësorë
Malësie/ Ngadhënjeni si dasmorë
(Kujtim Amerike)*

Poeti, Martin Çuni, na vjen me vargje përmbledhjesh të krijimtarisë poetike, për të rritur dhe për fëmijë, si edhe me tregime për fëmijë, po ashtu edhe me reportazhe, si dhe me katër libra tjerë si bashkautor, e librat e tij janë:

“Jetë furtune, reportazhe lufte”, “Jetë për jetën, themelet e jetës dhe ëndrra shëtit pa mua...”

Kur flasim për librin “Jetë për jetë”, kemi të bëjmë me një përmbledhje poezish për fëmijë, përmes së cilave na del vetë poeti personazh dhe thujtje në tërësi fillon nga vetja, sepse edhe ishte i shtrënguar ta zbrëthente revoltën e vet përmes vargjeve. Në këtë përmbledhje gjejmë përjetime, ëndërrime, vuajtje, lot, mall dhe dhimbje, por edhe buzëqeshje, krenari, dashuri.

Mustafë Krasniqi

Poeti, përpos që ju ka shkruar të afërmeve, ai e ka përshkruar edhe botën reale të fëmijëve, e sidomos te poezia “Letër Babait, del sa melankolik, i mallëngjyer, por edhe i suksesshëm në realizime artistike:

*Jam përmalluar për ty
Qava tërë botën
Babi, po më duket
I kam shpenzuar lotët.*

Ndonëse tërë krijimtaria e tij është një ligjërim i thjeshtë poetik dhe te këto katër vargje, sikur ai i mallëngjyer shpërthen shpirtin e tij, sidomos në strofën e fundit poezinë e fuqizon me lirimin e tij nga burgu dhe thotë:

Kur të kthehesha nga burgu
Mami le të qaj nga gëzimi
Nëse do edhe motër Teuta
E unë do të jem i lumtur.

Autori përmes këtij libri sfidues, krijoi një komunikim të rëndësishëm me lexuesin, qoftë me të rriturit, qoftë me fëmijët. Përmes vetës ai shtjelloi dhimbjen, përjetimin. Është mbase e çuditshme të themi, por ai edhe me penën e përgjakur nga plagët e tija, ka shkruar për dashurinë, për fëmijët, ndaj edhe thotë:

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*Çupa ime e vogël/Me mall po të flas/Do të të mbaja në
prehër/Dhe doçkat t'i ngas.*

Si dhe te strofa e fundit e shpreh revoltën e mallit me afsh shpirti, ku thotë:

*Puthje dhe përqaftime/Më dërgove nga larg/Do t'i ruaj
në kujtime/Si dhe në këtë varg.*

Ky zhanër krijues i Martinit ka një veçori dalluese, sepse poezia e tij ka dalë thjesht nga shpirti, ka buruar përmes shkopinjve të gomës, qelive, e goditjeve, më vonë përmes tytave të pushkës dhe përpëlitjeve të valëve te “Radio Kosovës së Lirë”, përmes së cilës ka përçuar zërin e lirisë tek populli, zë që e gjejmë edhe në vargun e poezisë që i ka krijuar, prandaj te poezia e tij kemi raste kur ju shkruan fëmijëve, babës, motrës, vetes dhe lirisë, po kështu e te poezia e fundit e gjejmë atë vetë, “jeta-Liria ime”

*Shpresën e kam në ju/Trëndafiltë e mi të
bardhë/Gëzimin e kam në ju/Emira nga zemra të dalë.*

Apo

Të rënda janë ditët/Jeta- liria ime.

Në këtë përmbledhje lexuesi do të mësojë për jetën, dhimbjen, lotin dhe mallin që e kishte poeti. Përmes këtyre përjetimeve lexuesi sheh dashurinë e poetit për fëmijë, lirinë dhe rrëfen për burgun,

mbase pas lirimit të burgut, ai e sheh se burgu më i vështirë ishte edhe mërgimi.

Libri “Ëndrra shëtiti pa mua...” është një libër i cili ndër të tjera e në veçanti i bën jehonë virtyteve të larta si trimëria. Këtu Martini shfaqet me një tufë poezish, të cilat kanë vlera qoftë për nga forma, apo shtjellimi, po ashtu për nga ana teorike, siç e shohim te poezia “Ikja e urave”

*Kur çizmja osmane/Shkeli tokat,tona/Lumenjtë i lanë
urat/E ndërruan kahun,*

*Kur përdhosja serbe/Vërshoi tokat tona,/U rrënuan
edhe urat,/Midis shqiptarëve.*

Poeti përpos metaforës, përdor edhe anaforën si një fuqi e poezisë së tij, si:

*Re mbi lisa/Re mbi male/Re mbi plisa/Mos qofshin re/
Po buka jonë e re. Apo
Re mbi histori/Re mbi shqiptarë/Re mbi hyjni/Mos
qofshin re/Po e ardhmja jonë liri.*

Përmbledhja në fjalë përbëhet prej tre cikleve “Ikja e Urave”, “Pezmi i idhujve”, “Bukë Burgu” që në vete shtjellon një bagazh ngjarjesh, që nga ato historike, e deri tek liria dhe dashuria. Në përgjithësi e shpjegon botën me plot virtyte

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

atdhetare e njerëzore përmes krijimeve të tij artistike, që lidhen me heroin, atdheun, familjen, vendlindjen. Kështu edhe te cikli i dytë “Pezmi i idhujve” autori krijimet e tij e ka lidhur ngushtë me personazhin-hero. Ai shkruan edhe për poetin, veprimtarin, e idealistin e kombit, Adem Demaçi. Kur flasim për heroin ai thotë:

Të kisha në çeli përbëri/Ti qëndroje si burrat/Vetëm zërin ta kam dëgjuar/Rininë seç jua morën horat.

Apo:

.....
Jeta jonë do të jetë e bukur:/

“U pafshim në Kosovën e Lirë”!

Poeti edhe po të dojë t'i shmanget vetes nuk mundet, sepse heroi është lidhur me atdheun, qoftë në burg, apo në luftë. Te tri vargjet e para kemi një shpjegim se si poeti ka folur me heroin Afrim Zhitia, ndërsa vargu i fundit i strofës së parë na del paksa i vetmuar, por fuqishëm e ka shprehur zemërimin e tij, ndërsa te dy vargjet e fundit të dhëna më sipër sikur poeti motivohet dhe gjallërohet, por për fat të keq, pas daljes nga burgu, poeti nuk e gjen bashkëbiseduesin e grilave në fushën e pritjes, por e gjen të shndërruar në hero dhe thotë:

Të gjallë do të jeni si yjet/Gur mbi gur të mëmëdheut.

Po ashtu kemi edhe fuqinë e poezisë “Rënia e yllit”

*Gjaku u shndërrua në rreze drite
E drita flakëroi në shkëlqim lirie.*

Martini, përpos krijimtarisë poetike si në poezi dhe tregime, ka shkruar edhe radiodrama për fëmijë e të rritur, sidomos të libri “Themele e jete”, gjejmë një fuqi poetike përmes rrëfimeve, përrallave, tregimeve etj. Rrëfimet janë të sqarta dhe ato bëhen pikërisht për vendlindjen e tij. Përmes përshkrimit, lexuesit ia freskon trurin me bukurinë e bjeshkëve, fushave, maleve, krojeve, si dhe bëhet rrëfimtari për luftërat që kanë kaluar nëpër historinë tonë, sa të dhimbshme aq krenare. Po me mjeshtërinë e tij arrin që t’i vërë në sipërfaqe para lexuesit edhe doket, zakonet, besën, burrërinë, duke mos lënë anash as dashurinë për shtazët e egra, përmes së cilave fëmijëve ua sjell një botë të brendshme natyrore nga edhe dalin gjithfarë shtazësh.

Autori, që nga tregimi i parë “Shtëpia pa themele”, që për personazh ka Xha Rrapin, përshkruan natyrën e tij ku thotë:

“mustaqet e thinjura,... ndërsa mjekra i farëfrinte bardh si bora faqe bjeshke. Tjerqit i mbante galana me tri fije gajtana.... dhe më pastaj rrëfen se si xha Rrapi ka kaluar nëpër burgje të krajlit e të mbretin. Në këtë tregim shohim sa bukur ka bërë një tërheqje vëmendjeje për lexuesit kur

është fjala për bashkërenditjen e të dy kohërave prej së cilave me një shkathtësi shpjegon që prej fëmijërisë e deri te pasardhësit e tij.

Po, në fund të këtij tregimi kemi një ndryshim ku e ka përsosur vargun, si:

Për xha Rrapin, gëzimi i jetës ishin nipërit dhe mbesat që ia mbushnin shtëpinë, shkollat që po i bënë të ditur dhe kështu ia realizonin ëndrrën e rinisë.

Të gjitha tregimet e tij kanë një porosi të qartë, por ajo që të bën të mendosh është tregimi “ Syka dhe Ujku”, ku përmes figurës së deles, ujkut, gjyshes, dajës na personifikon me ndërjegjen, karakterin, moralin, mbrojtjen, edukatën etj. Përmes këtij tregimi bëhet rrëfimtar i brezave fëmijërorë, se si duhet të mundet e keqja, vjedhja, armiku, sepse përmes Sykës dhe Ujkut e pasqyron një botë reale, se si duhet të jemi të bashkuar, sepse “bashkimi bën forcën, ndërsa vetmia të ha edhe kockën”.

...-atje, atje.... Prite, prite!

Kot. Ujku dhe Syka nuk u dukën më, kishin tretur në përroin plot shkurre.

Krijimtaria e poetit, Martin Çuni, është një krijimtari e ngjeshur, e dalë nga Un-i i tij shpirtëror, nga dhimbja, loti, tortura, qofshin ato fizike apo psikologjike. Të gjitha rrëfimet përjetimet, dhimbjet, malli, dashuria, të shprehura në veprën tij i paraqet në mënyrë artistike. Frymëzimi i tij nuk

vjen si te shumë poetë pranë lumit, në shëtitje, apo në mes të natës; frymëzimi i tij del i skalitur nga vuajtjet e tij dhe ato marrin hapësirën e vargut ashtu si i rrah zemra dhe i thotë shpirti, në disa raste poeti qëllimisht i është shmangur një vargu të figurshëm, sepse ka dashur që para lexuesit të dalë sa më i çiltër.

Po, veprat e tij kanë një formë e shtjellim të thjeshtë në vështrimin e parë, por të bukura artistikisht, shumë të rëndësishme për nga përmbajtja qëllimi dhe porosia atdhetare e njerëzore, ndaj natyrshëm për lexuesin janë të kapshme dhe të mirëpritura.

Duke vështruar vargun e Martinit, jetën e sakrificat e tij veprën e gjithanshme, vjen vetvetiu përfundimi logjik, se është njëri nga poetët dhe krijuesit që jo vetëm lë emër të mirë në letërsi, por edhe si njeri, atdhetar e bir i devotshëm i Shqipërisë përmbush tërësinë e vlerave njerëzore e shqiptare njëkohësisht.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Mustafë Krasniqi

MEDITIME TË PËRMALLSHME

**LIBRI
“MEDITIME
TË
PËRMALLSHME**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

MEDITIME E POETIT

Kur flasim për poetikën si forcë e atdhedashurisë, nuk mund të mos shkruajmë për poetët të cilët me ngulm ju kanë përkushtuar krijimtarisë shpirtërore, prej së cilës nuk është vështirë të hetohet vlera dhe qëllimi, angazhimi dhe kërkimi.

Megjithatë, poetët e përkushtuar pasi ju kanë nënshtruar idealeve të shenjta njerëzore e atdhetare, bëhen robër të tyre, por edhe skllëvër të së bukurës artistike. E, këtë e arrijnë vetëm përmes meditimit të përmallshëm dhe e realizojnë atë si krijimtari letrare, thjesht sipas përjetimeve të tyre shpirtërore, qoftë kur imagjinojnë apo përjetojnë . Te krijimtaria poetike e mërgatës ky meditim i përmallshëm është i pranishëm thuajse në çdo varg të tyre edhe atëherë kur shkruajnë për dashurinë. Ndaj, përpos asaj që quhet dashuri intime shpirtërore, atdhedashuria del më sipër dhe mbretëron gati te çdo poetë. Kështu me një krijimtari të tillë të përmallshme duke ju përkushtuar asaj gjithmonë, ata sikur bëhen mbretër të vargjeve të tyre përmes figurave, simboleve e realizimeve të tjera letrare e artistike. Këtë forcë krijuese e imagjinatave që na paraqesin bukur poetët e përçojnë më tutje tek brezat për t'i lidhur ata me vendin atdheun me ato ideale të shenjta njerëzore e kombëtare si veçori

të theksuara, natyrshëm e të plotësuara me një shije të këndshme letrare e artistike.

Figurat letrare e tematika si tërësi është e lidhur ngushtë me atdheun. Përmes bilbilit, kanjushës, diellit, herë-herë edhe figurës së krahasimit si p.sh me lumin, mali me malin, kodra me fushën e kështu me radhë ngjallen emocione të veçanta. Kështu sikur poetët gjejnë ngushëllimin te figurat, krahasimet, personifikimet dhe përmes tyre i dërgojnë porositë e tyre të përmallshme. Figurat që zënë një vend të rëndësishëm te poetët e mërgatës janë figurat si ajo e mëmë Shqipërisë, si tërësi etnike. Figura e nënës, përmes së cilës lidhet dashuria e atdheut, dhe vetë qenies së nënës është një lidhje e natyrshme dhe qëndrueshme. Ata shpesh përmes ëndrrës së tyre sikur janë në gjumë të ëmbël në gjirin e saj dhe sikur lundrojnë lehtë me atë varkën e vogël e të bardhë fluturuese.

Ndërkaq, përkushtimi atdhedashës është i madh. Dashurinë ndaj nënës me qëndresë heroike e atdhetare e lidhin me Shqipërinë si nënëmadhe, që i falen të gjitha dashuritë.

*Më ke harruar, mos më thuaj,
Ti vëlla nga Çamëria,
Që i ke rrënjët e ngulitura,
Thellë në tokën e të parëve
(I. Ismaili)*

Poeti I. Ismaili është nga ata krijues të përkushtuar që përpos vlerës, qëllimit, kërkimit dhe angazhimit për të bukurën artistike, pa mëdyshje nga shpirti e nxjerrë të çlirëtën, vlerën tërë forcën e tij intelektuale. Lexuesit i ofron një varg të mirë, të studiuar, emocional dhe mbi të gjitha si një mjeshtër i mirë më vëmendje e gdhendë vargun e tij si për nga ngjyrimi, muzikaliteti, figura, stili. Gjithashtu ai e respekton ndërtimin e fjalisë sipas parimeve gjuhësore, apo edhe asaj krahinore. Kjo vlerë, këtë autor, e bënë më të veçuar nga shumë poetë të tjerë. Kështu poeti Isuf Ismaili, në poezi hyn me një formë piramide, duke e ruajtur që nga vargu i parë e deri te ai i fundit tabanin e ndërtimit dhe të qëllimit të poezisë, si për nga aspekti motivues, ashtu edhe për nga ndërtimi i saj. Në tërë vargjet e tij shohim një porosi të qartë dhe atë intuitën e poetit në skalitjen dhe strukturimin e saj ndërtues. Andaj, në strofën e parë sikur pëlçet poeti dhe sikur dialogun dhe me mlllef e qartë e thotë:

Më ke harruar, mos më thuaj,

Kurse në strofën e dytë në dy vargjet e fundit na del me një piramidë të dukshme, si :

*se je rrënjë e gjak arbëror
Pjesë e çmuar e trungut tonë.*

Isuf Ismaili padyshim hyn në radhën e atyre poetëve që me shpirt e krijon poezinë. Te ky poet përpos shpirtërores, ndërtimit, figurës, emocionit, sikur në të gjitha poezitë na del me vargje katërshe. Simetria e vargut të poezisë së tij është në normën e një poezie të kohës, si për nga tema, komunikimi, po ashtu edhe për nga ndërtimi dhe forma e saj.

Kur ndalemi te vepra e tij “Meditime të përmallshme” do cekur ciklet poetike, cikli a tufa e parë të këtij libri është “Atdheu im”, cikli i dytë është “ Bashkimi kombëtar është ideali ynë” që përbëhet nga 16 poezi, i treti “Heronjve dhe dëshmorëve” cikël prej 10 poezi, aq ka edhe cikli tjetër “Artistëve, Poetëve dhe Mësuesve”, si dhe cikli i fundit “Fjalë Zemre” që përbëhej prej 11 poezive.

Cikli i parë ngërthen 14 vjersha më të ndryshme duke filluar me poezinë e parë “Atdhe kemi veç Shqipërinë” e deri te poezia e fundit e këtij cikli “Kisha ca vite, sa një shekull”

Atdhe kemi veç Shqipërinë

Te kjo poezi e shohim poetin, se sa është shpirtërisht i përkushtuar ndaj atdheut, megjithëkëtë duke ikur pak anës emocionale të poetit, dua të trajtoj pikëvështrimin e ndërtimit të

poezisë, por edhe të ndalem te ana shpirtërore e asaj fizike të poetit.

Poet, Isuf Ismaili, është nga ata djem që me përkushtim vrapoi pas fatit të atdheut, pas kombit dhe pas bashkimit të tij në një Shqipëri si tërësi etnike. Ai siç e thotë edhe vetë, por siç del edhe nga vepra e tij: tokën stërgjyshore e ka njëjtësuar me nënën, pra nënëmadhen Shqipëri. Është pjesëmarrës thujse në të gjitha organizimet që bëheshin për kombin, është edhe njëri nga ata djem që bashkë me Heroin e Kombit Adem Jashari bëri stërvitje ushtarake në Shqipëri, prandaj pikërisht i frymëzuar edhe nga ajo kohë i dalin natyrshëm poezitë, që jua ka kushtuar Heronjve, si Adem Jasharit, Komandant Kumanovës Ismet Jasharit, Indrit Carës, Shotës, Jusufit, por edhe artistit të madh Kadri Roshit dhe poetit të të gjitha kohërave Dritëro Agollit, po ashtu edhe mësuesve ushtarakë të tij, si Kolonelit të Ushtrisë Shqiptare, Hysen Ymeri-1991 etj.

Me këto cikle të përmbledhjes autori është përpjekur që përmes vargut ta lërë një testament për breza se kush është atdheu dhe kush janë heronjtë, mësuesit atdhetarë? Me këtë ai edhe ka ringjall jo vetëm shpirtin e poetit, por edhe i ka dhënë rëndësi emocionale atyre shkëndijave shkëlqimi e rrezeve të ngrohta atdhetare, që burojnë nga heronjtë, atdheu dhe mësuesit e

Kombit, këtë më së miri e shohim te vargjet e tij kur thotë:

.....
*Ju kujtohet mal vigan Isai,
Që atje në Londrën e madhe,
Me një të fuqishëm zë trimi,
Tha: “edhe Kosova është Shqipëri”.*

(Jeta për ty, o nënë Shqipëri)

Me këto katër vargje të poetit, qoftë për nga aspekti i ndërtimit, rimës, përputhjes dhe fuqisë së saj artistike, po qoftë edhe nga aspekti historik e kombëtar ka arritur vlerën e një poezie me një porosi të qartë, një poezie me të gjitha elementet e saja artistike.

Edhe te poezia tjetër “Valle e Bashkimit”, poeti është i lidhur ngushtë me atdheun dhe bashkimin e kombit të tij, prandaj porosia del e qartë, se duhet bërë, madje edhe të pamundurën për jetësimin e këtij bashkimi, përndryshe frymëmarrja, liria, jeta pa të, sikur janë të tepërta dhe të panevojshme për njeriun shqiptar. Kështu natyrshëm shohim përkushtimin e poetit, i cili pa mëdyshje me veprën e tij i vjen në ndihmë jetësimi të ribashkimit të Shqipërisë.

*Valle e këngë në Kosovë,
Shqiponjë në fluturim,
Bashkë dhe me fustanellë,
Në Labëri e në Çamëri.*

Mustafë Krasniqi

*Hidhet vallja pa pushim
Dhe në Strugë e Preshevë,
Hapi krahët shqipja jonë,
Në Ulqin me plis të bardhë.*

*Shkodran Loce pret mall të shuajë,
Drejt Tiranës shqipja të na shkojë,
Atje në shesh para Skënderbeut,
Valle e bashkimit, le të jeta jonë.*

Po kemi edhe një përkushtim të veçantë, kur shkruan për heroin e ditëve tona dhe duke mos i harruar heronjtë që hapën rrugën e nderit atdhetar drejt lirisë, ndonëse siç thotë edhe vetë poeti: deri këtu rruga jonë ka qenë e përgjakur dhe ende është në përgjakje deri te qëllimi i heroit.

Te poezia e ciklit të tretë “Komandant i Ribashkimit”, bukur përcakton dimensionet letraro-artistike dhe fuqizon vargun me emocionin dhe rimën. Te ky poet e shohim një varg të thjeshtë, ndonëse edhe jo edhe aq shumë figura si te disa poet, por ajo që e bënë të qëndrueshëm poezinë është forca, mjeshtëria, emocioni, rima, tema dhe shtjellimi i tërë idesë në katër strofa.

Ndërsa tekikli i fundit “Fjalë Zemre”, këtu poeti lidhet ngushtë me familjen, mallin për atdheun,

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

sofrën, babën, nënën, nipin, motrën, mbase sikur do ta mallkonte rrugën e mërgimit, si dhe shpesh e kritikon vetën pse ka mbetur pjesë e jetës së mërgimit. Për të mërgimi është si një burg i përjetshëm mbase edhe e gjejmë në poezinë e tij “Malli, mallin e palosi”

.....

*Shkuan muaj edhe vite,
O bir ik nga i huaji dhe,
Dhimbja, dhimbjen e ndoqi,
E malli, mallin e palosi.*

Një përmallim të tillë, gati çdo mërgimtarë e ndien, por mbase më tepër e ndiejnë poetët, të cilët shkrihen si qiriri, ndiejnë se dheu i huaj po i përpinë heshtur. Mallin nuk mund ta shuajë kurrë në dhe të huaj dhe me poezinë “ Ti o Nënë, o Nëna ime”, vëmë re sikur poeti është ligështuar dhe ka humbur forcën, gjë që është e vërtetë se emri nënë përpos forcës fizike dhe asaj mendore që të dhuron, kur ajo ik nga jeta të ligështon. Mërgimtari sa herë e shqipton emrin nënë sikur shkrihet në vaj. Vërtet vargu i Isufit të bënë të përmallshëm, por ka çaste kur të futë në buzëqeshje, e padyshim të kënaqë me vlerën e çmuar poetike, me një fjalë është poet që të shëtit pas vlerës, sidomos kur vargëzon për nënën,

mungesën e saj, që nuk e ka, t'ia puthë duart, ta ledhatojë, e në anën tjetër sikur i mungojnë këshillat e saja sa herë ka nevojë për to.

Ah moj nën, o nënoja ime,
Shkuan vite, shkuan mote,
Veç kujtimeve që më ndjekin
Asgjë tjetër s' më mbush shpirtin.

Poezi që të shkrin në emocione, meqë edhe vetë poeti është personazh i kësaj dhimbje të përmallshme, i cili me një klithmë të shpirtit lëshon një pasthirmë në vargun e parë të kësaj strofe, por në pjesën e dytë kemi një përkëdhelje të fuqishme të autorit me përjetimin e kujtimeve për nënën, e sidomos në vargun e fundit del hapur dhe e shpreh çlirët anën shpirtërore të tij. Këtu kemi një poezi që vërtetë është ndërtuar sipas rimës, përkushtimit dhe metrika e saj shkon te AABB, po ka raste kur nuk respektohet kjo tërësi megjithëkëtë në të shumtën e poezive kemi AABB. Poeti I. Ismaili sikur një skulptor i mirë e ka dizajnuar poezinë, e ka gdhendur dhe e ka fuqizuar me figura, mbase edhe e ka ngjyros me një muzikalitet të këndshëm, sipas muzikalitetit dhe rimës që i përgjigjet. Ai është njëri prej atyre autorëve që poezia e tij përbëhet prej katër vargjesh. Në poezinë e tij nuk e gjejmë vetëm të mirën e vargut, të figurës, melodisë, apo të rimës,

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

po gjejmë dashurinë, dhimbjen, mallin, përkujdesjen, qasjen dhe mbi të gjitha përkushtimin dhe realizimin e qëllimit, në aspektin e ndërtimit të poezisë, me të gjitha elemente e një poezie standarde, që e bëjnë një poezi të përsosur. Te I. Ismaili hetojmë edhe një kujdesie të veçantë ndaj vargut të tij që padyshim respekton strukturën e fjalisë, si për nga forma ashtu edhe për nga ana gjuhësore.

Mustafë Krasniqi

I KUJT ËSHTË DIELLI
LIBËR
“I KUJT ËSHTË DIELLI”.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

ETIKA E SË BUKURËS

Duke u mbështetur në thënien e P. Abrahams, se “Dashuria është më e fortë se urrejtja...” shkrimtarët me fanatizëm shndërrohen në rob të së bukurës dhe bëhen fanarë të saj përmes artit. Me emocionet e tyre krijuese e të imagjinuara japin tablo të botës reale dhe joreale, të së shkuarës dhe të së sotmes.

Autori, Ali Sh. Berisha, përmes forcës së penës intelektuale është bërë përçues i këtij rrezatimi dhe lexuesit i ofron të bukurën, vlerën artistike, duke fuqizuar shprehjen me një mjeshtëri të rrallë e të figurshme.

Autori, në përmbledhjen me tregime “I kujt është dielli”, ofron pamje reale të jetës në fshat, në qytet, dashurinë, punën dhe luftën e pandërprerë, për vuajtjet dhe kënaqësitë, për të drejtën dhe të padrejtën, për të gjallët dhe të vdekshmit, për ëndrrën e tij, duke shfaqur tri refleksione: mallin për familjen, dashurinë dhe respektin për prindërit e tokën mëmë...dhe parandjenjën për gëzimin apo pikëllimin dhe krejt këtë përmes prozës poetike e narrative, që të dyja me një ngjeshje ku lexuesi vështirë e ka për të hetuar ku fillon e ku mbaron poetizomi. Në secilin tregim mund të hetohet pyetja: “I kujt është dielli”. Në tregimin “Dymbëdhjetë” –

...

unë kam të drejtë të them se dymbëdhjetëshi është dymbëdhjetë, sepse kam mbetur në dymbëdhjetë ose më stopuan në dymbëdhjetë.

Më tej shton autori:

- Mos kjo koka ime është ndryshe nga e jotja? Jo, shok! E njëjtë është, përveç një ndryshimi. Koka ime ka flokë të gjata dhe vëth në vesh.

Kështu për një pjesë të të rinjve e të rejave shkollimi i mëtejme mbetet vetëm ëndërr, ose në tregimin “Mallkimi” ku pengohet dashuria dhe ndërthuret e kaluara kanunore etj., në botën e tij krijuese gjejmë edhe tablo, ku ndërlidhet etja për liri, duke e vazhduar të sotmen për të nesërmen dhe herë duke u kthyer në retrospektivë, si te tregimi “Shkronja gjaku”se-

Nëpër qeli s’lashë vend pa kontrolluar. Parketit ia numërova edhe gërvishtjet e fundit. Me një rremb fshese gërmova skajet e murit që kishte marrë një ngjyrë që s’ishte as e zezë, as e bardhë, as e kuqe, as e verdhë, as e kaltër,as...

Pra, me përmbledhjen e tregimeve “I kujt është dielli” autori na vjen me një mjeshtëri shtjellimi të ngjarjeve, por edhe në strukturën e ndërtimit, të përmbajtjes dhe figurës së përdorur, duke i prekur në detaje ngjarjet me një të folme standarde por edhe popullore rajonale për portretizimin e

karaktereve si te tregimi “Qeni i çartur” ku thotë: “Baba, qen të çartur ka shumë, a? Përmes kësaj figure dhe figurave tjera që janë të pranishme në këtë libër, si ajo e maces së zezë, gjarprit etj. tregon se sa me vlerë është ky libër.

Në tregimin “Kujtimet kapërcejnë mure qelish” flet për të djeshmen e rëndë të atdheut, andaj me një gjuhë sigurie i drejtohet policit: -

Ti qeshu sot, unë do të qesh nesër- duke shpërthyer kështu realitetin e hidhur dhe për të mobilizuar liridashësit: Burrat treguan fytyrat e rreshkura - Paj edhe ata po i shpërthyeka plumbi.

Ndaj, autorin e shohim të rebeluar kundër të ligës, që i shfaqet në skenën e kulturës, artit dhe popullit, andaj për këtë dukuri shqetësuese, nuk lë pa i vënë në thumb elementet që ia zinkojnë frymëmarrjen.

Mbase për lexuesin ky libër do të jetë i veçantë për nga stili i të shkruarit, për nga shtjellimi dhe përsosmëria figurative, ndërsa më i veçantë bëhet atëherë kur lexuesi hyn në botën e reales dhe përmes saj del i kompletuar.

Autori përpos se e shtjellon në mënyrë poetike krijimtarinë e vet prozaike, e shohim edhe në botime poezish, por sidomos dhe më tepër e shohim kur na paraqitet me shkrime për rëndësinë studimore e historike që i kushtohet trevës së Gallapit, për të cilën ka shkruar më se tetë libra.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Ali Berisha sikur nuk mjaftohet vetëm me përcaktimin e një zhanri krijues, por si burim hedh dritë edhe në zhanre të tjera krijuese, kështu ai shkruan poezi, nga të cilat si edhe nga tregime na del e fuqishme pjesa artistike e letrare, siç e shohim te Poezia “Rrapi im”. Përmes kësaj poezie ka dhënë botën emocionuese të tij përmes stilit, figurës dhe ngjyrimit emocionues të vargut dhe krejt në fund ka shtjelluar në formë artistike të bukurën e artit, në këtë rast të poezisë, që përpos rimës, figurës, në brendësin e poezisë gjejmë qëllimin.

*Rrapi im kishte një kurorë
Nga Nishi në Janinë
Nga Manastiri në Kotor*

*Të huajt ia curruan deg'të
Ia hodhën në zjarr
Jehoi këngë e dhembjes
Pikoi loti që s'do tharë*

*Rrapi im nxjerr pipa t'ri
Rriten pa blerim e diell
E frytnohen për liri*

*Trungu im i lashtë
Nëpër shekuj plagët e marra
Po i kuron ngadalë
Që t'i jetësojë ëndrrat e vrara*

(Rrapi im Ali Berisha)

Mustafë Krasniqi

ISHULLI IM

**LIBRI
“JETA E CENSURUAR
DHE
ISHULLI IM”**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

JETA E CENSURUAR DHE ISHULLI IM, NË POETIKË.

*“Fran Tanushi një ishull, që se di kur
do të bëhet gadishull!”*

Ali Podrimja

Fran Tanushi, është një poet që me përkushtim të madh shkruan poezi, ndaj na vjen me vargje të goditura artistikisht, i mëshon shumë anës emocionale, duke goditur aty ku i dhemb edhe shpirti, tek motivi i atdhedashurisë.

Ai sikur shpërthen edhe kundër të padrejtës, në anën tjetër gjallërohet, emocionohet për të djeshmen, të sotmen dhe përmes poetikës së tij filozofike na flet edhe për të ardhmen. Pothuajse në tërë krijimet e tij poetike gjejmë një origjinalitet.

Fran Tanushi si të gjithë poetët e mërgatës e trajton në veçanti motivin e atdhedashurisë. Kështu nëpërmjet këtij motivi na sjellë vargje të përsosura përmes lirikës refleksive, e duke e begatuar me simbole e figura. Kështu ai bëhet një këngëtar i këndshëm poetik. Përmes laboratorit të tij krijues na vjen para lexuesit si një hulumtues i mirë, na sjellë vargje të përkushtuara. Ai kështu lufton kundër të ligës, po edhe në anën tjetër me krenari i këndon së ardhmes.

Për dallim nga autorët tjerë që kam trajtuar për nga ana kritike mbi veprat e tyre, të cilat natyrshëm i kam lexuar e rilexuar, vë në dukje se Tanushi vjen me një tufë poezish të botuara nëpër portale të ndryshme, e që më kanë emocionuar. E përmes këtyre poezive kam arritur ta kuptoj se Tanushi është një poet i mirëfilltë. Duke kërkuar e lexuar poezinë e tij nëpër portale, më dha kënaqësinë e të shijuarit poetik, por këtë kënaqësi e shijova më mirë pasi i lexova pikërisht dy librat e tij “Jeta e Censuruar” dhe “Ishulli im”.

Tanushi duket se është një mjeshtër, apo në qoftë se do të shpreheshim figurshëm do të thoshim se është një skulptor i mirë, i cili krijon në mënyrë të çiltër dhe çdo varg i tij është elegji. Ai vjen para lexuesit me një krijimtari poetike lirike e metaforike duke na ofruar si udhërrëfyes, lashtësinë e popullit të tij. Këtë e shohim te cikli i parë i librit “Jeta e Censuruar” që është përbërë prej pesë ciklesh, tek poezia “Dardania”

*Emër i vjetër
shekujve të tërbuar
çmendurisht.*

*Nën gurë muranash
fshehtësinë e historisë
tënde e ruan*

.....

Dardania

dardhania

kopshti i Edenit.

Poezia e Tanushit mund të thuhet se shpërthen si vullkan. Ajo është e singertë e kompletuar duke ardhur para lexuesit natyrshëm. Ndonëse poeti i ngarend pas së bukures artistike, atë do ta shohim edhe të rebeluar kundër padrejtësive që i bëhen shoqërisë dhe popullit shqiptar. Krijimtaria e tij, posaçërisht poezia na del e shpërfaqur si rreze dielli. Kështu te poezia “Ky jam unë” paraqet botën reale ndaj asaj areales:

*...dhe kur hesht
në mendje bluaj*

*shumë lexoj
nga pak shkruaj*

*kur unë flas
mund të bërtas.*

Në krijimtarinë e tij autori del i natyrshëm, ku përmes vargut të tij melodik e figurativ na jap tablo të qarta të shtjellimit të motiveve, si ajo e atdhedashurisë, për heroin por edhe për dashurinë ndaj të afërmeve. Kjo që e thamë më

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

parë na del te poezia “Pse Kosovë?” dhe “Duaje atdheun”:

*Zot e djall/Nyjën ta lidhin/Se kem shpatën/E Lekës për
derë/Mbi ty s’do lëmë gërshërë/Pa e ndezur dhe një
herë.*

E, te një poezi tjetër, poezi lirike “Vargu im” autori sikur nuk heziton për ta shfaqur botën imtime të dashurisë, asaj dashurie të singertë, ndaj thotë:

*Të puth,
të dashuroj
si më të bukurën dashnore.*

*Edhe e hidhët
Edhe e vrazhdë
Kur je.*

Tanushin e ringjall vlera dhe emocionet e arsyeshme, vrapon pas së bukurës, mediton për vargun, skalitjen e tij si mjeshtër i poezisë. Poeti sa lirik dhe epik, ecën i sigurt nëpër kohën duke prekur botën reale dhe atë imagjinatave, sikur edhe na duket tepër i dhënë pas dashurisë, e guximshëm shfaqet me një fisnikëri te poezia “Portreti yt”.

*Gushë bardhë
borë e bjeshkëve të larta
rrezet e diellit kur e vezullojnë*

.....
*Më je herë engjell
herë zanë
që ndihem kaq djalë
pranë kur më je*

Fran Tanushi ndalet edhe te dashuria e një realiteti të hidhur, por që përmes dashurisë shpirtërore dhe anës artistike i realizon bukur përmasat e figurës dhe krahasimit se me “dy degët e një lisi” do të ndodhë realja, vullneti i poetit dhe i popullit të tij do të plotësohet një ditë kur bashkimi i Shqipërisë do të jetësohet. Kjo tematikë më së miri na vjen te poezia

*dy degë
një lis
një trup
një gjak
të gjithë në kokë
të njëjtin plis*

Te libri “Jeta e censuruar” është edhe një veçori tjetër që nuk e gjen te poetët tjerë, që në një përmbledhje të shprehet ana emocionale e krijuese e njëjtë në poezi, si te babë e bir, ndaj këtë e shohim vetëm në librin e Tnushit në ciklin e pestë ku lexuesit i ofron poezitë e babait të tij, si

poezia: “Guximi i nënës”, „Luftë të ligës”, dhe “Lundrimi”

Ndërsa te libri tjetër i Tanushit “Ishulli im” na ofron me botën e tij krijuese, bukurinë artistike dhe figurat që e stilizojnë vargun e tij në mënyrë artistike dhe estetike.

Tanushi si një poet mërgimtar që e ndien thellë dhimbjen dhe mallin për atdheun shkruan rrjedhshëm e me dashuri. Kështu në natyrën e tij na jap atë kombëtaren, të cilën më së miri e shohim te krijimet e ndryshme të tij që i ka shtruar në gjerësinë e vargjeve figurative e emocionuese duke vënë theksin edhe tek ana shpirtërore e emocionale. Te poezitë e tij shohim një ngrohtësi, dashuri, po edhe urrejtje, dhe me ato nuanca nostalgjike.

Padyshim e them se përmbledhja “Ishulli Im” është një vepër letrare që ka trajtuar me ngulm motivin e atdhedashurisë. Kështu përmes katër cikleve të tij në librin “Ishulli Im” apostrofohet si poet, krijues i përkushtuar me të bukurën dhe vlerën e poezisë artistike.

Poeti përmes gjuhës, shtjellimit, figurës, alegorisë, metaforës dhe forcës emocionuese na ka shfaqur një krijimtari të sigurtë poetike, e këtë e gjejmë me të gjitha elementet përbërëse të një poezie të mirëfilltë te poezia “E mbytnë duke e dashur”:

Mustafë Krasniqi

*Me grumbuj pështyme
E “puthën”
Fytyrën ja shëmtuan.*

.....

*Lisi i moçëm u rrëzua
Nuk i shikon ata
Duke e mbytur të mjerën
Me “dashuri”*

Dhe te poezia “Ideale të Ndrydhura”, si edhe te poezia “Çamëria” shohim unin e poetit si shpërthen në zërin e bashkëkombësve të tij për bashkimin e Shqipërisë.

qajë mërinë/Çamëri/të ishim bashkë/e çajmë mërinë

Porosia, ëndrra, shpresa, dashuria, malli që na dalin në poezinë e tij janë thjesht një krijimtari shpirtërore “me vargje zemre”. E, duke qenë vetë i mërguar poeti, sikur më tepër e ndien dhe e shkruan vargun me emocione malli, dhimbje dhe dashurie. Me të drejtë mund të thuhet se, Tanushi si një poet i përpjekjeve, duke krijuar vargje të përsosura, imponohet para lexuesit, sepse e shfaq bukurinë e vlerën artistike,

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Mustafë Krasniqi

POEMA E RIBASHKIMIT

**LIBRI
“POEMA E RIBASHKIMIT
ME ORË KOSOVE”**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

POEMA E RIBASHKIMIT

Përmbledhjet poetike të poetit Zeqir Gërvalla, këtij atdhetari dhe frymëzuesi, i përkushtuar tërësisht për jetësuar mbarëvajtjen e Shqipërisë Etnike, na vijnë me një ligjërim të thjeshtë poetik. Por nëpërmes forcës së shpirtit atdhetar të poetit dolën në dritë vepra të çmuara atdhetare duke vënë në pah vlerën artistike. Zeqir Gërvalla nuk është prej atyre poetëve që vijnë me frymëzimin aventuresk apo me surrealizmin kozmopolitizmit, e as me një përkulje e përkëdhelje siç bëjnë disa sahanlëpirës pushtetesh. Po është prej atyre poetëve që poezinë e ka ndërtuar nëpërmes dhimbjes së shpirtit të tij. Ai është një nga ata poetë me ndjenja realiste, prandaj i shfaq shqetësimet e veta përmes vargut të krenarisë, e dhembjes deri në shpirt, mallit që e djeg dhe përvëlton. Prandaj shprehi bindjen time se tërë krijimtaria e tij poetike përçohet me një patetikë të lartë. Forcën frymëzuese atdhetare e gjejmë sidomos te përmbledhja “Poema e bashkimit”.

Ndonëse te poeti, Zeqir Gërvalla, kjo edhe hetohet lehtë, sidomos shfaqet si kronike në trupin e tij dhimbja për shqiptarin, gjendja nën robëri, dashuria për atdheun, Shqipërinë Etnike, lashtësia e atdheut, dhimbja për nipin, motrën etj.

Patosi i udhës së tij ishte arritja e qëllimit dhe synimit të tij për të ardhmen e kombit dhe mu për

këtë kishte shkruar e shkruar pa u ndalur asnjëherë. Këto janë përmbledhjet e tija që e fisnikërojnë, njëherë si burrë i atdheut, pastaj edhe si poet.

Krahas vështirësive poeti ynë na ka paraqitur këto përmbledhje: “Prania e Sfiksit”, “Daullet e pranverimit”, “Det e moçal ballë për ballë”, “Ekspozita e mëmëdheut”, “Në rrugën e dritës” etj.

Ndërsa kur ndalim te “Poema e Ribashkimit” autori na vjen më ndryshe se të veprat e tija të mëparshme, qoftë për nga figura, rima, vargëzimi, apo figuracioni dhe angazhimi dhe strofa e ndërtimit të poezisë së tij. Një veçanti që e karakterizon këtë libër është edhe përkushtimi i madh i tij për ta nderuar 100 vjetorin e Pavarësisë së Shqipërisë edhe përmes kësaj përmbledhje, e cila ka ngritur zërin e arsyes, prandaj edhe këshillon se para popullit, kombit nuk duhet ketë fryrje si gjela, sepse atdheu dhe populli do një zë të arsyeshëm e burrërorë, ndaj poeti thotë:

*Ja ky ishte fati im i rëndë....dhe i (Z)emëroJonë-Kosovë
Ah! Mbi një shekull... robëruar e ndarë... nga Nëna
Shqipëri.*

Me këtë libër autori, Zeqir Gërvalla, paraqet shpirtin e tij të dashur për mëmë Shqipërinë dhe bashkimin e saj, po përveç kësaj ndjenje

shpirtërore që na e paraqet në librin e vet, ky përmes vargjeve poetike sikur rebelohet dhe thotë:

*Andaj mjerë (ata-ato(që këtyre vlerave
Gjith(Ë)njerëzore s'ua ndjejnë...s'ua SHIJOjnë...B-U-
K-R-I-N*

Apo

*Humbës janë të gjithë armiqtë e Drejtësisë:
Që Kombit tonë Shqiptar-Shqipërisë-përpiqen t'ja
Mohojnë të Drejtën Legjitime për Ribashkim
Gjithandej ku i ka k-u-f-i-j-t ë...*

Ndërsa të mjerët janë:

*Ata (shqiptar e shqiptare)që vetvetes i thonë
“shqiptar”(!)*

*E në realitet: për ndonjë interes... vetjak-mjerak...
Janë kundër Ribashkimit Kombëtar...!!!*

Autori paraqet në krijimtarinë e vet një kthjelltësi të vargjeve, përmes së cilave fton bijtë dhe bijat e kombit, të ecin pa frikë drejtë rrugës së lirisë, pa i lënë anash pjesët e copëtuara nga bishat sllave. Kjo thirrje e poetit ka vetëm një gjuhë, ajo padyshim është gjuha e zemrës për Bashkimin Kombëtar, që shumë qartë përmes krijimtarisë shpirtërore e përçon te masa.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Këtë ndjenjë për mëmë Shqipërinë, siç duket poeti e përçon te miqtë e kombit tonë amerikanë, për të cilët shpreh simpatinë.

Për Uroj DyPërvjetor: në këtë rrugë drite...

236 vjetorin e Amerikës Mike: në Pavarësi

Si dhe 100-vjetorin e Nënë Shqipërisë Etnike;

..... Edhe ne.....

Të bëhemi Unikë: -për RibaShkim në RrugëDrite...

Krijimtaria e tij lidhet fort tek veprimtaria dhe momentet akteve heroike të dëshmorëve të Atdheut si tërësi shqiptare, prandaj për luftën e UÇK-së e ngre zërin fuqishëm në dimensionet poetike dhe shkruan për heronjtë e saj duke i krahasuar si dragonj që nuk mposhten kurrë. Kështu ndër të tjera shprehet:

“... Gjithnjë me në ballë: Roje Nderi-Flamuri-Kombi-Atmëmëdheu...”

Autori përmes figuracionit, stilit të tij të shkruarit po edhe përmes veprimtarisë së tij aktive në përgjithësi paraqet denjësisht në sipërfaqe qëllimin dhe heroizmin e atyre që u sakrifikuan, për pavarësinë e Shqipërisë, për bashkimin e trojeve të shqiptare që i pushtuan serbët malazezët, maqedonasit dhe grekët. Libri ngërthen në vete ide të mëdha, të cilave poeti iu

përkushtohet dhe i ngre në lartësi letrare përmes metaforës, figurës, krahasimit, dhe kështu i ka dhënë një dimension artistik veprës. Kështu natyrshëm shohim se sa me kujdes të veçantë dhe të fuqishëm e ka lidhur shpirtin e heroit me atdheun, dhe sa bukur e përcakton imagjinatën e tij poetike. Ndonëse në këtë përmbledhje poetike “Poema e ribashkimit” sikur poetin e gjejmë të mbështetur edhe në fuqinë e Zotit, sikur thotë edhe vetë:

“... Falënderoj krijuesin Një, të Lumin Zot...”

Meqë kjo përmbledhje është edhe për nder të 100 vjetorit, autori përpos figurës, stilit pak sa më ndryshe nga 10 veprat e mëparshme, sikur nga emocionet e tepërta nganjëherë duke kërkuar më të thjeshtën për lexuesin dhe më të madhërishmen për heroin apo kombin, popullin e tij, sikur pa dashjen e tij i zbehet vargu, por kjo mund të jetë madje e zakonshme edhe tek shumë poetë të tjerë.. Por ajo që e bën më të veçantë Zeqir Gërvallën nga autorët tjerë, është qasja e ndërthurjes artistike, porosia, guximi dashuria me afshin e shpirtit për një Shqipëri të Bashkuar, siç e quan dhe vetë poeti gjithnjë për mëmë Shqipërinë.

Po edhe një veçori tjetër hetojmë te autori i këtij libri “Poema e Ribashkimit”, kur i këndon

dhimbshëm atdheut nga largësia, duke qenë vetë një nga mërgimtarët e ndjeshëm, shfaq një mall dhe dhimbje, prandaj shpesh i përlotur thotë:

“Edhe nëse vdes toka ime mos m’i lë eshtrat të humbur”, meqë edhe pse e do Amerikën mike, ai dëshiron që eshtrat e tij të pushojnë në atdheun, vendlindjen e tij, ku ka përjetuar lloj-lloj torturash nga policia serbe, që kur e kanë ndjekur dhe pranguar. Duke qenë prapa grilave famëkeqe të burgjeve fashiste të ish-Jugosllavisë bashkë me Adem Demaçin dhe shumë shokë të tij, me të ndjerin Selman Berisha, me të cilin edhe ishin vëllazëruar, vuanin nëpër ato burgje dhe ndiqnin vetëm një rrugë: atë të Bashkimit të Shqipërisë Etnike.

Libri “Poema e Ribashkimit” që nga fillimi e deri në përfundim të saj ka një porosi të qartë “rrugën mos e ndalni deri te realizimi i bashkimit të kombit dhe çlirimit të të gjitha trojeve të okupuara dhe jetësimit të Shqipërisë Etnike si shtet.”. Libri “Poema e Ribashkimit” ia ka arritur qëllimit të saj, ndonëse edhe për letërsinë shqipe kohëve të fundit është një krijimtari vargjesh që te poetët tjerë nuk e gjejmë. Ndaj, sikur qëllimisht poeti na vjen me këto vargje, me një ligjërime të thjeshtë pak sa të ikur nga ai i vargut i rregullt e ritmik.

Megjithatë, këtu shohim se poeti për nga nuancat dhe asonancat e vargut të tij afrohet më tepër me gjuhën e artit popullor, ku edhe e trajton

emocionet e tij në këtë frymë duke ruajtur karakterin e vargut, qoftë përmes vargut të rregullit, apo ati të thyer.

Për Uroj Dy Përvjetor: në këtë rrugë drite...

236 vjetorin e Amerikës Mike: në Pavarësi

Si dhe 100-vjetorin e Nënë Shqipërisë Etnike;

..... Edhe ne.....

Të bëhemi Unikë: -për RibaShkim në RrugëDrite...

Tek kjo poezi kemi thjesht një ligjërim poetik, që afrohet me tepër me një ligjërimi i zakonshëm, sidomos te dy vargjet e para kemi një varg që lexuesi e merr të gatshme si diçka më shumë prozaike. Ndërsa te vargjet e fundit autori sikur porosit bashkëdhetarët e vet që përmes vullnetit të arrijmë Bashkimin, e sidomos në pjesën e parë të vargut të fundit-Të bëhem Unikë- sikur tërë dashuria e poetit bie mbi këtë varg.

Zeqir Gërvalla sikur mbështetet edhe te një varg tjetër

“... Falënderoj krijuesin Një, të Lumin Zot...”,

Varg që më tepër është emocional dhe as që i shkon natyrës poezisë ashtu, por përmes këtij vargu të lirë e të çiltër ka dashur të ketë një lidhje që atij i duket e nevojshme, duke u mbështetur në edhe në fuqinë e “të Lumin Zot...”Ai kështu ka arritur ta shfaq botën shpirtërore të tij.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Ky varg nuk është i rastësishëm te autori i 10 librave Zeqir Gërvalla, po si duket qëllimisht ka ardhur me vargje më ndryshe për ta shprehur më thjesht anën shpirtërore të tij para lexuesit e siç thotë:

“Ja ky ishte fati im i rëndë...dhe i (Z)emëra Jonë-Kosovë”

Ndonëse vetë poeti ishte njëri nga ata atdhedashësit, apo roje e kombit, që u bë mish e thua i atdheut, u trajtua si rob i tij, me vetë-dëshirë, e siç del në vargun e tij:

“Roje Nderi-Flamuri-Kombi-Atmëmëdheu...”

Megjithatë, poeti ndien edhe dhimbjen, ndaj edhe na përshkruan të kaluarën përmes vargjeve:

“Ah! Mbi një shekull... robëruar e ndarë... nga Nëna Shqipëri”.

Kështu vihet re se poeti ka ndërruar formën e të shkruarit e tij dhe ka nxjerrë në dritë krijime poetike duke shkruar vargje më ndryshe, e duke pasur dëshirën e mirë për ta arritur fuqinë shpirtërore që ta zbërthejë atë tek lexuesi, ashtu siç e ndiente vetë thjesht e popullorçe, që nganjëherë i tejkalon të gjithë kufijtë.

Po ai megjithëkëtë qëndron brenda vargut, emocionit artistik dhe del më i plotë, më i fuqishëm në tërë hapësirën shqiptare, si krijues, poet. Kështu ai bëhet i dashur për lexuesin librat e tij i imponohen lexuesit me të gjithë përbërësit letrar. Zeqir Gërvalla është një poet që ka lënë gjurmë në krijimtarinë letrare dhe atë artistike, poezia e tij herë ka dalë në dritë me emrin e vetë autorit, herë me pseudonim, ngase poeti ishte i ndjekur fizikisht nga pushtuesi i kohës, të cilit pushtuesit përpos lirisë fizike, dëshironin t'ia burgosnin edhe lirinë e të shkruarit, e të menduarit shqip. Ndërsa te libri i parafundit “Me orë Kosove”, poeti thjesht na vjen me një krijimtari artistike, me atë mjeshtëri që di ta bëjë poeti, atdhetari, veprimtari, Zeqir Gërvalla. Libri tij ndahet në cikle dhe për nga forma, shtjellimi janë të motivuar me motive të ndryshme, e me nuanca të theksuara patriotike, që nga motivi i Lirisë, atdhedashurisë, për heroin, vendlindjen dhe të afërmit e tij., poeti sikur e fuqizon me të gjitha elementet përbërëse krijimtarinë e tij, duke i shtuar edhe anën emocionale, por nganjëherë sikur edhe e gjejmë poetin të rebeluar sidomos te cikli “Ora e (1)lirisë” te poezia “Dilemë shekullore” ku edhe thotë:

A ta bëjmë penën pushkë?

Apo pushkën penë?

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Zor me të dyja!

Zor pa të dyja!

Rob se rob shqiptari

E copëtuar se e copëtuar Shqipëria!

Në këtë poezi e kemi përpos rimën, qëllimin, figurën, simbolin kemi të pranishme anaforën ku përmes saj ka arritur ta fuqizojë realitetin e poezisë. Dy vargjet e para vargje pyetëse, por të përkushtuara dhe të realizuara artistikisht, sidomos rebelimi i tij vjen mu në dy vargjet e para fundit të strofës së fundit, ndjeshëm shfryhet poeti dhe sikur kombit i drejtohet me këto fjalë:

.....

Po s'pate guxim të hysht

Prit edhe njëqind vjet!

Në dukje është një ligjërim i thjeshtë, por jo, është një varg i fuqishëm artistik. Atdheu dhe malli për të është i madh dhe i pa-përshkruar, siç e gjejmë te poezia "Dialog me një zog në kafaz", poezi ndërtuar nga katër vargje, duke rrjedhur ritmikisht, ajo ka figura, simbole dhe krahasime, mbi të gjitha ka tërë atë fuqi dhimbje. Kështu përmes vargut e shpalos shpirtin dhe zjarrin e tij që e djegë siç edhe shkruan për atdheun e tij:

.....

Për mua më e mirë është një ferrë

Nën qiellin e lirë pranë lumi e behari...

Ndërsa në kapitullin e dytë “Dita e parë në Amerikë” dhe “Diell mërgimi” sikur është shkrirë nga malli, prandaj e shohim se si digjej për vendlindjen, Shqipërinë Etnike poeti ynë, Zeqir Gërvalla. Paraqitjet e tij shpirtërore, lexuesit i sjellin një krijimtari poetike malli edhe pse ka admirim për shtetin ku ai mërgoi, por prapëseprapë ëndërron dhe shkruan me pietet për truallin e gjyshërve, aty ku e ka bekuar nëna, atje ku gjyshi ia ka mëkuar shpirtin shqiptarisht. Është mirënjohës për pritjen e ngrohtë që i bëri populli amerikan poetit Zeqir Gërvalla dhe refugjatëve shqiptarë. Te poezia “ Në perëndim të diellit”, sidomos te vargjet e kësaj poezisë sikur poetin e shohim me një gjendje shpirtërore të thyer dhe thotë:

*Oh! Sa larg u largova prej teje, Kosovë,
apo në vargun e fundit na del disi melankolik*

.....

Ndjen të ftohtë

Është me buzë në vaj...

Lëngon

Lëngon

Lëngon

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Nuk është e rastësishme që poeti shkruan se si e ndjehet Uni i tij shpirtëror, sidomos te poezia “Të rrahurat e zemrës t’i dëgjoj”, është një poezi me vargje të thyera, poezi me një fuqi artistike dhe ku thotë në vargun e parë e të fundit:

“Jam aq larg...

.....

Të rrahurat e zemrës

Atje t’i dëgjoj...”

Tek poezia “Me orë Kosove” që është edhe vetë titulli i librit poeti na vjen me vargje karakteristike, sa përshkuese aq edhe metaforike, sidomos metafora e zogut dhe e fluturës janë figura që e simbolizojnë këtë poezi dhe e shfaqin anën më artistike të poetit dhe shpirtit të tij, ndërsa te poezia “Diell mërgimi” hasim një metaforë tjetër të fletës, e siç thotë

.....

E, sikur diç më fletë... më fletë

Ai diell... në këtë qiell

Apo figura e krahasimi te kjo poezi si:

Dielli...Dielli që përditë përqafton

Edhe vendlindjen time.

Në poezinë “Me orë Kosove” në mënyrë të veçantë poeti ka shpjeguar botën e brendshme të tij duke përshkruar përmes orës: kohën

*Unë orën time nuk e ndërroj
Me asnjë orë të botës!*

Këtu shihet fuqia e poetit, si për nga emocionet e tij, ashtu edhe për nga vlera e ndërtimit të poezisë. Ndoshta për lexuesin do të jetë risi, meqë ca vargje të poetit i ka krijuar me një thyerje të rregullit krijues, por këtë nuk e ka bërë pa qëllim, ai megjithëkëtë përmes këtyre vargjeve ka dashur t'i thotë lexuesit, se na duhet edhe një poezi të tilla të reja, ndërsa ne mund të themi këtë, se sa mund të jenë të qëlluara këto vargje më së miri do ta thotë në një të ardhme kritika letrare, por ajo që e bën të nevojshme për ta lexuar librin e tij është vlera e përkushtimit, shpërthimi i unit të tij, figura, simboli, krahasimi, ngjyrimi dhe muzikaliteti që i ka dhënë vargut.

Poeti si një mjeshtër i rrallë ju ka qasur krijimtarisë poetike me një thesar përplot figurash stilistike edhe elemente të tjera letrare. Stili i Zeqër Gërvallës lë mundësi për interpretim poetik, sepse mendimi i tij është shumëdimensional dhe njëkohësisht na vjen me vargje të reja në poezinë e sotme shqipe, sidomos në përdorimin e kllapave, si edhe me shkronjën e madhe në mes të fjalës,

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

po ashtu hasim edhe te ndarjet e fjalës në tinguj e në disa raste edhe në rrokje.

Te poezia “Buzëqeshje (i)lirie e përgjysmuar”, e trajtoi poezinë në mënyrë të veçantë përmes personalitetit të heroit që edhe është lidhur ngushtë me emrat e tyre, si:

Ti je gjaku dhe loti ynë...ne jemi mishi dhe kocka jote...

Poeti, Zeqir Gërvalla, i këndon trimit, heroit, shokut, veprimtarit, dashurisë si dhe mbi të gjitha atdheut dhe lirisë së saj. Përmes poezisë “Kanjushë e verdhë krenare” trajton në thelb qëndresën e tre martirëve të kombit, përmes simbolit figurës dhe anaforës, këtë e gjejmë te vargjet:

*kanjushë...Kanjushë e verdhë/Ti mbete përherë/
lajmëtare e (I)lirisë/Kanjushë e verdhë...*

Mustafë Krasniqi

NJË GUR SHQIPËRI
LIBRI
“NJË GUR SHQIPËRI
DHE
SHTËPIA IME”

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

NJË GUR SHQIPËRI, SHTËPIA IME

Poeti, Sylejman Qyqalla, shfaqet me librin e tij "NJË GUR SHQIPËRIE", ku trajton një tematikë të gjerë poetike e gërshetuar dhe pasuruar me motive të ndryshme, si patriotike e lirike. Vend të rëndësishëm zë edhe motivi i dashurisë. Të gjitha poezitë e tij kanë një porosi të qartë për lexuesin. Si krijues i ri, në skenë del i kompletuar dhe i motivuar duke dhënë bukuri artistike krijimtarisë, por ai është edhe i ashpër kur duhet dhe modern në poezi, premtues për të na ofruar edhe projekte të tjera, të dobishme për artin poetik.

Ky krijues hyri në botën e artit me një përkushtim të madh, si një krijues i etur për shprehjet metaforike të ndjeshme në dimensionet e shtrirjes së atdheut, Shqipërisë Etnike. Poeti, Sylejman Qyqalla, poezinë e trajton natyrshëm, me ndjenja të thella, ndonëse herë-herë të shfaqura me rebelim, si atak ndaj atyre që i bishtojnë përparimit kombëtar. Poeti përmes vargut e shpërthen dufin:

*Ti kur po e di se ai shteg është i pashteg
Kur po e di se po të shpie në qiell të zi
Pse, vallë, verbërisht atë baltë po e ndjek
E... "jam në udhë të mbarë!"-thua përsëri?*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*Ti, kur po e di se nga udha jote piku gjak e lot
Të shtrembëron po e quan "Duell" e "Hënë"
Pse, vallë, të vërtetën po e përplas në tokë...
Nënës i thua "njerjë" e njerjë "nënë"!?*

Në këto vargje të sipërme dhe pothuaj në tërë poezitë e tij, përpos figurës, rimës, simbolit, krahasimit, melodisë, shtjellimit të formës, temës etj., kemi të bëjmë me një poezi të shkruar me vargje katërshe, që gati tërë veprat e tij i përshkon kjo mënyrë e të shkruarit.

Poeti sa di të jetë i ëmbël dhe i butë, po aq di të jetë i ashpër dhe i pamëshirshëm ndaj atyre që ia zënë dritën e diellit kombit. Shpesh herë poetin e shohim me mallëngjim të madh, por edhe të brengosur për të djeshmen, për të sotmen dhe të ardhmen e kombit, të shqetësuar gjithashtu edhe për mospërfilljen e gjuhës së pastër shqipe, që ka filluar të shkruhet keq. Kështu do të shohim se këto brenga e shqetësime do të paraqiten në vargjet që nga koha kur ishte i burgosur kazamateve beogradase, duke e bërë të veçuar porosinë në mënyrë të drejtë e shqiptarisht të babait të tij (anëtar i NDSH dhe ish- i burgosur) që e kishte rritur dhe frymëzuar me ide të atdhetarizmit.

"Duaje atdheun dhe gjuhën e pastër shqipe biro, se pa këto nuk ka lezet as jeta".

Kryeneçësia e poetit është i pathyeshme dhe kryengritëse në mbrojtje të vlerës së bukur, që fuqizohet në vargjet e tij me figura dhe metafora të qëndrueshme, gjithnjë duke i ikur fjalës dhe figurës që nuk tingëllon në shqipen tonë të ëmbël, e në këtë ndërlidhje shpeshherë thotë:

Shpirtin ma shëron çdo fjalë shqipe, goftë edhe krahinore, kurse ajo që më shqetëson dhe më trazon shpirtin është huazimi i fjalëve dhe vjedhja e figurave të huaja që fare nuk i shkojnë shqipes së bukur.

Te poeti e shohim gjithashtu se në shpirtin e zemrën e tij janë rrënjosur nderimi dhe përkushtimi njerëzor e atdhetar për heronjtë e dëshmorët, sepse sipas tij këta ishin të vetmit ata që me gjoksin e tyre liruan rrezet e diellit, të zëna nga retë e zeza, bile poeti gjunjëzohet para veprës së tyre dhe kërkon që prapë të ringjallen dhe:

Na thirr stinën të dalë nga varri

Na i thuaj dimrit le të vdesë

Nxirr një dritë nga fanari...

Na është zënë fryma nga të pabesët.

Çohu Jusuf e thirr Metushin!

Ne po duam vetëm qershor...

Stuhi e zezë po na e lag prushin.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Poeti, trimërinë nuk e shikon vetëm tek burrat, por edhe te gratë, prandaj, pa dallim thërret, qoftë trim apo trimëreshë, si më poshtë:

Shotat e Norat, jo nuk kanë vdekur...

Nuk ka vdekur Dedë Gjo Luli...

Me Ademin po kuvendojnë...

Kur flasim për poetin, ne deshëm o s'deshëm nuk mund t'i ikim një realiteti, sepse fati ti tij ishte dhe mbeti i lidhur ngushtë me atdheun dhe pikërisht atë shpesh herë e shohim tek shkrihet nga atdhedashuria, prandaj ai ka shkruar edhe nga grilat, ndërsa në mungesë të lapsit herë-herë vargjet i ka krijuar me gjakun e vet për heronjtë, për sakrificën e madhe të tyre dhe për të ndëshkuarit nëpër burgjet famëkeqe serbe, të cilët nderuan atdheun, me sakrificën e tyre.

Ndonëse për këtë liri të pjesshme që mbretëron në gjysmë hapësirën shqiptare, poeti sikur ende nuk shikon se kemi të drejtë t'i gëzohemi tepër, sepse natyrshëm edhe sipas tij edhe sipas të gjithë njerëzve të tjerë të ndërgjegjshëm, ende një mjegull po rri e dendur me një egërsi në ca pjesë të tokës së atdheut dhe kjo po ia zë edhe frymëmarrjen .

Siç shihet përmbledhja poetike e Sylejman Qyqallës, "Një gur Shqipërie" është tërësisht e

veshur me petkun e atdhedashurisë. Lirika e tij shoqërohet edhe nëpërmes fabulave të ndërtuara, ku në një thesar bukurish artistike janë edhe figurat letrare si metafora, krahasime etj., nëpërmjet të cilave jep një porosi të sqartë që ta duam atdheun, ta nderojmë heroin dhe ata që vepruan në rrugën e lirisë, që edhe na motivon të vrapojmë pas artit.

Poeti përmes stilit të tij artistik shpreh ndenjen patriotike:

*Po kaloja nëpër Shqipërinë tonë;
Isha me gruan dhe me fëmijët e mi...
U ndala të pushoja diku në Tropojë
Kapa një gur dhe po e mbaja në gj.*

*-Për se të duhet, baba, ky gur?!
Më pyetën fëmijët me frikë...
Nuk e dinin se ai gur ish flori
T'ia çoja babait mbi varr si prikë.*

Një pjesë të veçantë të përmbledhjes poetike “NJË GUR SHQIPËRIE” e përbëjnë poezitë që kanë për temë dhembjen e përmallimin për vendlindjen. Poeti nga mërgimi në mënyrë të skajshme e herë-herë me lot në sy shkruan:

*Më merr malli, Bardh, (O sa shumë, pa kufi!)
Të ngjitem atje sipër në Kalanë Dardane, të ngjitem*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Bardh, unë ëndrrat ende i kam të bardha me ty

.....

(Ndonëse më përvodhi i ziu, i ftohti mërgim)

Nuk bëj dot gjumë pa ëndrra, kurrsesi

Nuk më lënë varret, i pleqve e i gjyshit tim.

Poeti, në vargjet e tij jep imazhe për fshatin, baltën ku ai është rritur, dhe kështu del si një vrojtues i mirë i së tashmes dhe së ardhmes. Ai, përmes vargjeve shpërthyesë që të bëjnë të mbytesh në lot, na e shpjegon figurativisht se po thyhen zemrat e nënave, motrave, të familjeve, se po zbrazet atdheu nga të rinjtë e që iu kanë dhënë botës me duart e vëna mbi kokë, pa ditur se ku po shkojnë.

Në vazhden e vargjeve poetike hasim edhe në poezinë kushtuar vëllait të humbur:

Nuk besoj të kesh ndërruar jetë...

Virtytet s'vdesin kurrë, vëlla!

Ti qe vetë shqiponjë me fletë,

Shpirt njeriu, sa më s'ka.

Shpirt të gjerë, sa një det,

Zemër shqiptari, mal mbi retë.

Poeti përmbledhjen e tij e përfundon me vargjet kushtuar nënës.

Mustafë Krasniqi

*Ti s'ishe arkitekte të bëje planimetri,
Të bëje projekte për një qytet,
Po shtigjet e lirisë "Për Nanën Shqipni!"
Me sy e zemër, nënë, i njihje cep më cep.*

Përmes artit shprehet një bota e dukshme, një fshehtësi e thellë shpirtërore, që buron dhe zbërthehet si vullkan në hapësirën e rrezuar të botës së edukuar e të civilizuar. Kjo fshehtësi artistike na bën të ndihemi mirë me të bukurën, padyshim edhe na pasuron e na i ngjall ndjenjat shpirtërore.

Kur flasim për të bukurën dhe artin, nuk mund të mos flasim edhe për poetin dhe frymëzimin e tij, sepse poeti është i lidhur ngushtë me artin, meqë përmes artit dhe unit të tij të fshehur na e zbërthen të bukurën artistike dhe na dhuron atë shpirtëroren.

Edhe, libri "Shtëpia ime" i Sylejman Qyqallës, është një vepër poetike, që në vete ngërthen një larmi temash, e cila ka arritur vlerën serioze e të pasur, si për nga ndërtimi, po ashtu edhe për nga qasja si ju ka rrekur poezisë. Realisht, fare pa ngurrim e them, se penda e tij është një pendë e talentuar e një krijuesi që ka fituar një vetëbesim, që pa asnjë frikë del para lexuesit me tërë fuqinë e tij krijuese që e ka, i bindur dhe i sigurt ecë rrugës së ndërtimit poetik.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Autori, Sylejman Qyqalla, përmes këtij libri “ Shtëpia ime” na ka emocionuar dhe na ka thelluar pas të bukurës, qoftë me vargun melodik e atë ritmik, qoftë me figura e metafora, që i ka krijuar sipas shijes së lexuesit. Po, ai është bërë njësh me shpirtin popullor me shpirtin e lexuesit, prandaj kam një bindje të plotë, se vargu i tij ka një qartësi kuptimi të kthjelltë, ndaj çdo lexues sikur do të shtronte pyetje: “Mos vallë ky poet ka një pjesë të mendjes së të ndritshmit, Dritëro Agollit!?” S’ka dyshim pra se ai është ndikuar shumë nga i madhi Dritëro Agolli.

Ja si shprehet Sylejman Qyqalla:

Jam patriot dhe popullin e dua

Për të mund të bëhem hi.

Apo Dhe ky popull shumë po ankohet...

Dhe si shumë po e tepron!

Kur s'ka bukë të hajë,

Pse, vallë, çokollata s' kërkon?!

Autori Syljman Qyqalla, ka një veçori dalluese nga shumë poetë të tjerë, ngase ka vargje, apo poezi të thjeshta, të kapshme, melodike, por të përmbushura me plot figura të qarta, të kthjellëta si loti. Ky, autor, di ta përfitojë lexuesin spontanisht, sepse qasja e tij është e prekshme, nganjëherë na del e dhimbshme, ndonjëherë e këndshme dhe me nota humorit. Lirika e tij

zbërthehej dhe vjen si një dallëndyshe e ditëve të para të pranverës, këtu e shohim se si poeti i këndon dashurisë, babait, motrës, vëllait dhe shokut të jetës, gruas, që shpesh herë e bëjnë të mallëngjehet, mbase edhe të shpërthehet në gëzim, apo edhe në dehje, e siç shohim në te poezia e tij “puthmë”:

Uau! Të putha “pa dashje”...më fal!

Bëra mëkat, mike...si thua ti?

-Puthmë sa të duash... mos u ndal...

Po të mos më puthje, s’do rrija me ty!

Poeti Sylejman Qyqalla, i sigurt vrapon pas së bukures, ndaj edhe ka fituar një guxim artistik, ndonëse vetë jeta e tij prej një veprimtari të nderuar të çështjes kombëtare, për të cilin ka sakrifikuar një pjesë të rinisë, nëpër burgje famëkeqe të pushtuesit serbo-sllav, për lirinë e njëmendtë është një dhembje e pa-përshkruar.

Përqasja e poetit me të kaluarën dhe të sotmen sikur shikohet me një shqetësim dhe përmes saj zbërthehet në vargje poetike, duke përshkruar gjendje të dhimbshme e shpirtërore në kuptimin e tërësisë popullore.

Autori, Sylejman Qyqalla, përmes librit poetik “Shtëpia Ime” na e pasqyron gjendjen e tij shpirtërore, dhe krahas dashurisë për heroin, atdheun, patriotizmin si dhe këndimin për

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

shkrimtarët e mëdhenj, aktorët, artistin e popullit Kadri Roshi na del i çiltër dhe i madh me vargun e tij shpirtëror, e siç na thotë për heroin...:

*U bëfsha dhe, u bëfsha gur
Më mbuloftë ai turp i zi
Po s'luftova për flamur
Dhe për Nënë Shqipëri!*

Kjo dashuri, shpesh herë e bën të mallëngjehet, fare natyrshëm edhe të derdhë lot, sepse për trimin dhe burrin e dheut loti për atdheun është krenari, por asnjëherë atë nuk e ka ligështuar, as atëherë kur ishte prapa grilave serbo-sllave i prangosur, as atëherë kur i rrëfente Xha Ramizi, atdhetar i kombit dhe ish i burgosur, për vuajtjet dhe torturat e tij, që i kishte përjetuar nëpër burgje famëkeqe të ish-Jugosllavisë, as atëherë kur vetë autorin e kishte përjetuar burgun dhe e kishin përjashtuar si njeri i papërshtatshëm dhe i rrezikshëm për pushtuesin, as edhe vdekjen e vëllait, ku edhe thotë:

*M'u varfërua gazi fort, o vëlla Nuhi
Unë ende të kërkoj, në tokë e në qiell
Të kërkoj në mes krismash për liri...
E deshe Shqipërinë, më shumë se mbi diell*

Poeti sikur e sheh botën ndryshe, përplot shpresë për të ardhmen, ndonëse shpeshherë poetin e gjejmë si të rebeluar me pyetjen ku na mbeti Çamëria, Presheva, Plava e Gucia? Poetin nuk e kënaq kjo gjysmë lirie në atë pjesë të Dardanisë së vjetër, po mbi të gjitha ai është optimist dhe çdo vargu të tij i ka dhënë një kuptim të plotë fjalës poetike, qoftë për nga tema dhe thelbi, qoftë për nga ndërtimi dhe figuracioni i saj.

Gjithsesi temë prekëse është edhe vetë titulli i librit “Shtëpia ime” mbase e përshkruan me nota malli ashtu siç e ndjen dhe e përjeton vetë poeti, ku shpesh herë mallëngjehet për baltën e vendlindjes, oborrin e shtëpisë, ku ka shumë kujtime e takime edhe me veprimtarë, heronj të kombit, e siç thotë në vargun e tij:

Kaherë shtëpia ime rri e vetmuar, e pandryrë

Në të mund të hyjë një qen a një mace fshati;

Sikur shihem përditë me të në pasqyrë...

“Eja bir, ndiz një oxhak, siç ndez kombinati!”

Ngase poeti si shumë nga bashkëkombësit e tij e ka përcjell fati që të jetë në vargun e kolonës së mërgimtarëve, e mu për këtë e ndjen një peshë të rëndë, ndërsa përmes fjalës artistike i bënë thirrje tokës nënë, të ketë mëshirë edhe për këtë pjesë që i është dhënë botës me kokë në duar pa ditur se ku po mbarojnë, mbase edhe thotë:

*Kaherë shtëpia ime rri në këmbë, kryeneçe;
Më duket sikur aty kam motrën time, vëllanë...
Prushin ndezin pleqtë e mi, si atëherë me dyfeqe
Dhe shtëpinë të gjallë ma mbajnë si kalanë.*

Ky vëllim poetik padyshim se mbart vlera artistike dhe hyn në mesin e librave më të mirë, si për nga përmbajtja, tematike, figuracioni, po ashtu edhe për nga ndërtimi i saj, sepse më të vërtetë poeti Sylejman Qyqalla është një prej atyre poetëve të talentuar që vargu i tij peshon me vlera të mëdha letrare e artistike. Lirika në poezinë e tij vjen e lehtë, futet fare natyrshëm në mendjen e lexuesit, sidomos kur preket motivi i dashurisë që zë vend në shumë poezi, mbase edhe hera-herës me dhimbje, nota malli që e përshkruan kohezionin e vargëzimit dhe kështu thellësisht i dhënë pas optimizmit të jetës i jep kuptimin e mirëfilltë krijimtarisë së tij.

Malli, dashuria që ndjen për atdheun, poetin sikur e ligështon, ndonjëherë sikur i duket vetja i humbur, por kjo papritmas si një forcë e shtyn atë dhe gjendet përball vargut emocionues, prandaj këto emocione të bukura, i ka hedhur në poezi.

Ne mendjen e poetit, meditohet për tej Rinit e na del te Drini, apo si një udhëtar i lodhur nga dhimbja, malli, ulet e bisedon me Gëten, Kadri

Mustafë Krasniqi

Roshin, si dhe spontanisht, po me një varg përkushtimi shkruan për heronjtë, vëllain që s'kthehet më në këtë jetë, e mbi të gjitha për atdheun. Po poetin e shohim edhe si të rebeluar për dashurinë.

*Desha të të puth, zemër,s'e di...
Thashë,mos më shtyn e trazohesh;
Mos do më shohësh vëngër
E mos,ndoshta,do "shpenzohesh".*

*Desha të të puth,zemër,s'e di...
Mos nga "inati" do të pëlçasësh;
Mos do ndizesh e bëhesh si qiri,
Nga "inati" më s'do më flasësh.*

*Unë,si ujk i çartur po të vështroj,s'e di...
Po hyj në "front" dhe të më godasësh! (S'e di)*

Apo te poezia tjetër na del:

*Lëre,mor burrë,Eifon-in,
Lëri,mor burrë kufjet;
Tek unë shtyp "butonin"...
Buzët i duan puthjet!
(Dashuri moderne)*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

KËTU JAM QË SOT E MOT

**LIBRI
“PELEGRINË NË JANINË
HARKU I LAHUTËS
KY DHE KA ZOT
JAM UNË
KËTU JAM QË SOT E MOT”**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

NË VARGUN TIM TË PARË

Duke i lexuar librat e autorit Lebit Murtishit, shpreh bindjen, se ai është prej poetëve më gjallërues e frymëzues në krijimtarinë letrare shqiptare në diasporë. Si shumica e poetëve që kanë shkruar për të djeshmen, të sotmen dhe të ardhmen, po ashtu edhe ky poet e trajton këtë motiv, por të tërën me një novacion krijues e figurativ, sidomos me mjeshtri i përdorë rimën figurën, simbolin aty ku duhet.

Përmes përmbledhjes “Pelegrinë në Janinë”, “Harku i Lahutës” dhe “Jam Unë” na paraqitet me një thesar të pasur vlerash artistike, që përhapin një duf te shpirti i lexuesit si një erë e këndshme.

Prandaj natyrshëm po e fillojmë shtjellimin, duke i shkëputur disa vargje të tij, te cikli i parë “Jam unë”:

*Në vargun tim të parë
Shtjellohet lëmshi i kohës,
Shquhet mendimi i prerë
Dhe ndjehet aroma e sofrës.*

Te këto katër vargje apo poezi prej tre strofa katërshe shohim një rimë sipas metrikës ABAB, po edhe një ndërtim figurativ ku dhimbshëm e

përmallshëm prek të ndjeshmen e siç thotë te poezia .

Qaj, o njeri!

Qaj

Siç qave

Në djep kur të lidhën

Shpërgënjtë e dashurisë.

Në dallim prej disa poetëve tjerë, Lebiti nuk ka vijë gjithmonë me një rregull të vargut katërsh si te disa poetë që më tepër e kultivojnë këtë rregull.

Varësisht prej vargut që e trajton, duke i dhënë vlera cilësore nga arti i së bukurës, duke qenë tërësisht i motivuar nga ide të mëdha njerëzore dhe atdhetare e përcakton edhe vargun dhe formën artistike.

Edhe te ky poet si te poetët tjerë mërgimtarë gjejmë temën, motivin dhe përkushtimin në krijimtarinë e tij, duke filluar nga motivi i atdhedashurisë, mallit për vendlindjen e atdheun, motivi për shquarsinë dhe përkushtimin ndaj heronjve dhe dëshmorëve etj.

Vendlindja për poetin është një veçanti, një pikë e rëndësishme në palcën e Atdheut, ajo lidhet me nënën ku e mëkoi, prandaj edhe i shpërthejnë vargjet:

Mustafë Krasniqi

*Do të kthehem unë një ditë
Rrugës nga kam ardhë,
Por me flokët si dëborë
Dhe mjekër të bardhë.*

*Do të vij tek ty, oj nënë!
Pritëm edhe pak,
Por i lodhur, jo si djalë!
I thinjur si plak,*

Te kjo poezi katërshe, me katër strofë poeti na vjen duke i dhënë asaj një muzikalitet dhe rimë të goditur, që ka një fuqi artistike dhe një porosi të qartë. Përmes këtyre vargjeve ka shtjelluar një dhimbje dhe të dukshme.

Pelegrinë në Janinë, jam unë dhe Harku i lahutës

Krijimtaria artistike e mërgatës është e veçantë, sepse krijuesit letrarë shkrihen bashkë me ndjenjën, unin, lotin, dhimbjen, dhe mallin për atdheun, kështu që natyrshëm dalin vargjet dhe fjalët e fjalitë, ato janë më të sigjerta dhe të fuqishme qoftë përmes poezisë apo tregimit, prozës etj.

Padyshim njëri prej këtyre poetëve, të lidhur denjësisht gjer në maje koke me Shqipërinë si tërësi etnike dhe të natyrshme, me mallin e pashuar për të, është edhe artisti i fjalës së bukur, shkruesi i vargut me pasion, Lebit Murtishi.

Lebit Murtishi si një poet i frymëzuar pas së bukurës, në të tri librat e tij “Pelegrinë në Janinë”, “Harku i Lahutës” dhe “Jam unë”, jo vetëm se arriti të krijojë përmbledhje të shumta poezish, të kapshme për lexuesin, por përmes tyre arriti ta pasqyrojë realitete të theksuara të historisë shqiptare, qoftë përmes porosisë së vargut, qoftë përmes ndërtimit dhe artikulimit poetik. Ai përmes aktit poetik shpreh botën personale dhe trajton në mënyrë me të denjë motivin e dashurisë së Atdheut, të Heroit, dhe të mallit që e djeg të mërguarin. Përmes vargut trajton një dukuri të veçantë të motivit e formës dhe më këtë angazhim na del në sipërfaqe duke i shpërthyer dufi i tij qoftë për dhimbjen, mallin, apo për gëzimin, dashurinë, e heroin.

Harku i Lahutës është një libër që përbëhet prej tri cikle: “Erë dheu”, Portret mërgimtari dhe cikli i fundit “Tinguj të vjetruar”.

“Harku i Lahutës” te cikli i parë “Erë dheu” fillon me baladën për Ramadan Lleshin, ku më poshtë shkruan poeti:

.....
Nuk të ngritëm përmendore
Se ishe trim pa kufi
Paske rënë duke kënduar
“Rrofsh moj Nënë Shqipëri”
.....

Mustafë Krasniqi

*më thuaj o trim me fletë
a vdesim a dalim gjallë.*

Te libri "Pelegrinë në Janinë" poetin shikojmë se si vrapon pas qëllimeve të shenjta të Atdheut. Këtë libër e përbëjnë tre cikle duke filluar me poezinë "Shqipëri!" e duke përfunduar me dy poezitë e fundit "Ç'udhë të marr..." dhe "Është poezi kjo..."

Mos thuaj

Se s'më ke bir,

Mos thuaj

se s'më ke djalë

.....

Nuk e di

Ç'udhë të marr

Por do të ndjek

Edhe në varr...

Poezia e Lebitit është nostalgjike, e me të gjitha format e figurshme, si me simbole, krahasime, i rimon shumë këndshëm, po ashtu e shkruan edhe Baladën, etj.

Te libri "Këtu jam që sot e mot" që përbëhet prej tre cikleve "Gjurmët e Eterve të mi", "Ky shi" dhe "Tinguj nate", është një përmbledhje nga e cila poeti ka arritur ta shpalosë botën e brendshme, sepse në trupin e tij kanë mbetur gjurmë të pashlyera nga torturat e hienave që synonin ta shqyenin çdo bir shqiptari. Prandaj ai do ta trajtojë

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

heroizmin e bijve e bijave shqiptare që dinin t'ia lartësonin emrin mëmëdheut.

*Këtu jam që sot e mot
Kështu këndon Karadaku*

.....
*Erë gjaku bie dheu
Bie erë Shqipërie*

Por edhe në vargjet të tjera lidhet një kronologji historike, përmes figurave qendrore të kombit, që nga Skënderbeu e tutje, ndalet te Jasharët, te komandant Tigri etj dhe thotë:

*Tok Zymberajt dhe Jasharët
Shqipërisë ja falni bijtë.*

.....
*Këmbëkryq Komandant Tigri
Në Vaksinë kryelartë.*

Poezia e Lebitit është e prekshme, e ndjeshme, në të sa gjen krenari, por gjen edhe dhimbje e lot malli. Ai është këngëtar që i këndon heroikës, madhështores, i këndon heronjve, atdheut, megjithëkëtë i këndon me shumë mall edhe nënës, familjes, pa i ikur dashurisë. Te poezitë e Lebitit gjejmë një ndjeshmëri, ndonëse këtë e hasim te shumë poetë të mërgatës, ku shpirti i digjej për vendlindjen. Shumë i këndojnë atdheut, heroit,

dashurisë, por Lebiti sikur e gdhend këtë varg me një përkushtim dhe me tërë fuqinë krijuese zotohet të dalë i kompletuar para lexuesit. Këtë përkushtim të tij e shohim edhe te libri “Dolli Gjaku” ku përmes kësaj përmbledhje i këndon edhe krijesit, siç na del te poezia “Kur kam mall” që i kushton poetit të madh Lasgushit, me këto vargje:

*Kur kam mall për dashurinë
Malli shpirtin kur më djeg
Të kërkoj te Shendaumi
Të kërkoj te ndonjë breg...*

Lebitin e shohim edhe në roman e në monodrama si një krijues të denjë, apo artistë i përkushtuar pas së bukurës, ndaj për ta parë se ç`vlerë artistike ka Lebiti, po ua ofrojmë ca pjesë të monodramës “Ky dhe ka zot”

Jam unë... Adem Jashari më thonë... (duke shtrënguar ballin). Këtë emër më vuri babai Shaban. Dhe s`më pyeti fare . Ndoshta kish të drejtë:vetëm për emrat nuk pyetemi. Por ne jse, as tim et s`e ka pyetur babai i vetë , gjyshi im...(sjell nëpër mend drurin familjar. Ulet afër pragut):na ishte Murati...që la në djep Fazliun. Shkoi në luftë dhe s`u kthye më. Kur u rrit Fazliu la pasardhës Murati; ringjalli babain, pra Babgjyshin tim. Murati la pasardhës Shabanin...Shabani lindi më 1924

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*kur u vra Azem Bejta në luftë me serbin në Drenicë.
Shabani la Rifatin Hamzën dhe mua.*

Përmes kësaj monodrame dhe përshkrimit të trungut familjar të Jasharëve, në mënyrë të përsosur ka marrë nektarin nga vlerat të rëndësishme historike, duke dhënë emocione të shumta, prandaj edhe lexuesi përmes vargut të tij do ta njohë trungun e heroit apo edhe vetë lashtësinë e kombit, e siç na thotë në mënyrën më figurative edhe atë artistike Lebiti:

Po të flinte Ahmet Delia, nuk do të rritej Tahir Meha, e po qe se flinte Tahir Meha nuk do të rritesha as Unë...

Do të thotë se përmes një përshkrimi, shkrimtari ka arritur të përpos fjalën e tij duke u mbështetur në pjesën historike. Kështu ka paraqitur dhe shpirtin e tij prej një krijuesi, poeti që premtion shumë, mbase me këtë pjesë që po e japim më poshtë, Lebiti e ka arritur kulmin e qëllimit në mënyrën më profesionale dhe ajo që të bën të mendosh, se ne kemi të bëjmë së pari me një njeri të kulturuar dhe të emancipuar, me një atdhedashës, veprimtar i çështjes kombëtare, me një poet, krijues të vlerave, që është i pasionuar pas së bukurës dhe vlerës, cilësore, duke i dhënë intonacion, ngjyrim, muzikalitet, figurë veprës së

vet. Këtë e bëjnë vetëm poetët e përkushtuar, prandaj natyrshëm këtë e bën edhe Lebiti me një mjeshtri të rrallë të fjalës artistike e ku më së mirë flasin edhe këto vargje, pjesë nga monodrama:

E këndoi Pirrua, Akili, Leka, Skënderbeu, Abdyl, Ymeri; e Mici mbi top kur hapi gjoksin, e këndoi Avniu në zemër të Parisit, e këndoi Pashai në muret e Janinës, e kënduan shqiponjat në maje të Karadakut, e këndoi Korabi e Sharri, e këndova Unë me soj e me farë, e prapë këngë e njëjtë, prapë erë e njëjtë shungullon gjakimin shqiptar.

Po sa lehtë do ta ketë lexuesi të kuptojë porosinë, përmes vargut dhe kësaj monodrame, prandaj do të ta zbulojë shpirtin e Lebitit, se sa përkushtim njerëzor e atdhetar ka, se cila rrugë ishte dhe është e tij, se ç`pikësynime të larta ka. Vërtet vetëm kjo pjesë e poshtme e monodramës na lë të kuptojmë se cila ishte rruga e poetit...?

Eh, sa herë kanë dashur ta fshijnë këtë emër nga harta gjeografike, sa herë kanë nëmur historitë e nëmura, sa herë, ehu! Sa herë....

Ndaj mbeti kështu me shumë emëra:

Pelazgjia, Iliria, Arbëria, Epiri, Ilirida, Dardania,

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Mustafë Krasniqi

**LIBRI
“FJALËN S’E NDAL...”**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

FJALËN S' E NDAL...

Kur flasim për artin, dihet se është një krijimtari, apo një thesar i çmuar dhe një fshehtësi shpirtërore, që zbërthehet vullshëm pasi krijuesi veprën e tij e nxjerr në dritë, mbase shtohet edhe vlera e veçantë e bukurisë së saj, sidomos në poezi kur poeti i rreket veprimtarisë me një përkushtim të sinqertë dhe ndërton atë sipas stilit të tij poetik. Andaj edhe autori, Kadri Gërvalla me një përkushtim na shfaqet me librin e fundit të tij “Fjalën s’e ndal...”, përmes të cilit del në sipërfaqe një vullkan shpirtëror, por që nga dashuria për të thënë shumë dhe për ta bërë krijimtarinë e vet sa më të plotë e të fuqishme, si pa dashje herë-herë sikur poeti nuk e ka gjetur figurën e duhur, në ndonjë varg, gjë që është edhe e natyrshme te çdo krijues, e siç thotë Gëte: “ Pamundësia ta kryesh veprën, të bënë të madhërisëm”.

Ajo që e bën këtë krijues të pranuar, është ruajtja e strukturës dhe vlerës së poezisë së qëndrueshme, që në thelb ka ruajtur dimensionet poetike dhe mbi të gjitha ka shtjelluar një ngjarje, qoftë përmes poezisë së lirë, lirike apo asaj figurative e ritmike. Kështu në mënyrën më të lehtë dhe të kapshme ju ka imponuar lexuesit si një krijues shpirtëror, prandaj poeti me ngulëm do të rrijë afër, apo edhe në shpirtin e lexuesit. Kështu përmes titullit të librit “Fjalën s’e ndal...”

sikur e ka provokuar lexuesin, siç thotë, pra vetë autori në vargjet e më poshtme:

*Fjalën kurrë s'e thashë kot...
Edhe kur buzët i kisha shkrumb
Nga sytë më rrodhën lot
E lumi vërshoi shumë ...*

Megjithatë, konsideroj se kjo poezi është kryevepër e këtij libri, meqë edhe arsyeja qëndron se e ka ruajtur vlerën poetike e metaforike me një përshtatje të bukur të rimës mbase edhe e ka pasqyruar në mënyrë të denjë një periudhë të sakrificës së popullit shqiptar.

Kjo fuqi krijuese e këtij autori zërthehet thjesht e lehtë nëpër vargjet e tij krijuese, pasi që edhe vetë autori ka vepruar për kauzën shqiptare të dy dekadave të fundit.

Autori bëhet edhe si udhërrëfyes, apo personazhi i një realiteti historik, meqë përmes veprës poetike na paraqet dhimbjen dhe vuajtjet e popullit të tij që thjesht dhe lehtë hetohet se si i burojnë vargjet poetike nga UN-i i tij shpirtëror.

Prandaj, autori i librit nuk mund t'i shmanget temës atdhetare, e as asaj patriotike, sepse thjesht është ndërlidhur edhe vetë me këto veprimtari atdhetare, mbase lirshëm mund të them

se pa këtë temë, nuk do të kishte vlerë artistike vepra e tij në fjalë “Fjalën s’e ndal...”.

Autori i librit natyrshëm na shfaqet në skenën poetike përmes krijimtarisë dhe guximit të tij artistik. Poezitë e tij natyrshëm i kushtohen dëshmorëve dhe heronjve, pa lanë anash as ata atdhetarë e veprimtarë të tjerë, që iu përkushtuan çlirimit të kombit e siç thotë:

*Si vetëtimja kur çan gurin
Sikur deti që e çon valën
Sikur besa kur lidh burri
Aq me peshë ti... ke fjalën.*

Me këtë krijimtari përkushtuese poeti mëshirohet më tepër pas heronjve dhe atdhetarëve të kombit, në anën tjetër edhe rebelohet ndaj atyre që shkelin mbi gjakun e heronjve, për interesat të ulëta vetjake, apo ato karrieriste. Po ashtu e shqetëson edhe më tepër jo serioziteti i atyre që e kanë për obligim për t’i nderuar këta engjëj që na e sollën lirinë me sakrificën e tyre.

Krahas poezisë atdhetare, pa dashur t’i shmanget një realiteti të hidhur, të ndjeshëm dhe të dhimbshëm për kombin tonë, është edhe vala e mërgimtarëve që dhimbshëm morën botën në sy. Ky eksod i popullit të tij për poetin ishte një dhimbje malli, po aq më tepër edhe një shqetësim i madh, sepse jo vetëm se atdheu mbetet pa këtë

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

pjesë të popullatës më të bukur, por është edhe dhembja se bashkëkombësit e tij po e humbin gjuhën dhe kulturën me të cilën ishin lindur dhe bekuar nga mëmë Shqipëria. Andaj duke qenë edhe vetë i mërguar, larg atdheut, poeti sikur i ndien në palcë këto dhimbje dhe përmes këtyre dhimbjeve synon që ta thërrasë ndërgjegjen shqiptare, t'i kthehen atdheut bijtë e saj të humbur. Kështu poetin e shohim në përpëlitje të pandalshme me një zë përmallshëm e thirrës për bashkëkombësit e vet.

*Në fund të oborrit
Ktheva kryet nga shtëpia,
Ujë pas më hodhën
Që të kthehem prapë.*

Autori, Kadri Gërvalla me këtë libër "Fjalën s'e ndal..." premtion shumë para lexuesit, gjë që besoj se krijimtaria e tij do të jetë premtuese. Megjithatë ky libër i plotëson kërkesat dhe kriteret e një libri me vlera artistike, ndonëse ka edhe mangësi në gjetjen e figurës adekuate, apo të ndonjë shprehje më të përshtatshme poetik, por thjesht stili i tij i të shkruarit lë të nënkuptojmë se është i afërt me lexuesin dhe për këtë besoj se lexuesi nuk do të zhgënjehet, ngase autori është nisur nga Un-i i tij shpirtëror dhe vargjet i burojnë thjesht e lehtë, sidomos kur pasqyrohet mënyra e jetës, rrethit,

shoqërisë, ku vetë autori kaloi rininë, i lidhur ngushtë me fatin e popullit dhe vuajtjet e tij.

Me librin e tij të fundit “Fjalën s’e ndal...” autori, Kadri Gërvalla, na vjen me një përkushtim të madh në krijimtarinë e tij poetike. Autori, duke qenë vetë dëshmitar i një pjese të kauzës shqiptare, madje edhe i ushqyer me ndjenja patriotike të familjes së tij, pa i ikur fare një realiteti na e përshkruan në mënyrë poetike një pjesë të historisë, nëpër vargje, që i dolën rrjedhshëm nga UN-i i tij shpirtëror.

Prandaj, poeti nuk mund t’i shmanget temës patriotike, sepse me të e ka lidhur jeta dhe veprimtaria e tij atdhetare, dhe lirshëm mund të them se pa këtë temë, nuk do të kishte vlerë artistike vepra në fjalë “Fjalën s’e ndal...”, e siç thotë edhe vetë:

I pyes rrezet në ndriçim

Mos e pat bacin Qerkin

Sikur buzëqeshjet janë Veç kujtim

Miku ynë shkoi në amshim!?

Përkundrazi, autorin, e fisnikëron më tepër përkushtimi ndaj heronjve, atdhetarëve dhe veprimtarëve të çështjes së kombit. Puna e tij vjen natyrshëm dhe shfaqet lirshëm përmes krijimtarisë poetike. Nganjëherë autorin nga dëshira e tepërt për të thënë shumë, e shohim në përpjekje duke e

kërkuar rimën e duhur, apo figurën përkatëse, por në të vërtetë e shohim se ka një zbehje poetike.

Krahas poezisë kushtuar dëshmorëve dhe atdhetarëve të kombit, autori më të drejtë ka prekur temën e ndjeshme për kombin tonë, dhimbjen dhe mallin për vendlindjen.

Përmes poezisë, autori synon një komunikim të drejtpërdrejtë me lexuesin dhe para tyre shfaqet me një sinqeritet të thellë poetik. Ndaj, duke qenë vetë i mërguar dhe larg atdheut, përmes vargut na e paraqet një realitet të hidhur, prandaj përmes vargut synon të thërrasë shqiptarin që t'i kthehet atdheut, aty ku ka qarë dhe ka qeshur, aty ku ka pirë qumësht loke e ujë kroi, e për këtë poeti na thotë:

Kadri Gërvalla është një poet që premtion shumë dhe besoj se krijimtaria e tij do të vijë duke përsosur.

Mustafë Krasniqi

**LIBRI
IMAZHE TË RINGJALLURA**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

MOTIVI DHE QËNDISMA E POEZISË

Në mesin e poetëve mërgimtarë, me një guxim dhe vargje emocionale, vjen edhe Seveme Fetiçi e cilat me një mjeshtri të dukshme dhe shumanshme na shfaqet në botën e krijimtarisë poetike me një pasuri artistike. Padyshim, origjinaliteti i saj shpërthen si vullkan nga ana e Unit shpirtëror dhe me këtë origjinalitet del para lexuesit si një poeteshë që i imponohet me të bukurën artistike. Këtë vlerë artistike e shohim te përmbledhja “Imazhe të ringjallura”, që nga vetë titulli i përmbledhjes autorja na lë të kuptojmë se ka të bëjë me vlerën shpirtërore. Ndonëse te ca poezi të saj sikur pa dashje i ik vargu i mirëfilltë dhe merr formën e një poezie që anon nga proza, po mbi të gjitha ka ruajtur intonacionin, figurën dhe formën e qëllimit. Sidomos te poezia “në fshatin e lindjes”, këtu vetë lexuesi do ta kuptojë thjeshtësinë e këtyre vargjeve prozaike me një figurë krahasimi dhe me një metrikë apo një rimë të poezisë popullore që ik nga toka e shkon në qiell. E, autorja përmes këtyre vargjeve ka nxjerrë një realitet të kohës për të cilën e trajton në poezi:

*Çdo stinë pikonte lot
Lulet pikëlloheshin
Rrezet i vrisnin çdo agim*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Te këto tri vargje kemi të bëjmë me një varg poetik e atë melodik, por te vargjet që pasojnë pas sikur autorja i ka ikur poezisë artistike dhe ka ikur më tepër tek ana prozaike.

Në fshatin e lindjes

Qëndismat e vashave

I kalbnin ftonjtë e harruar

Djemtë luanë kishin shkuar larg

Për të kapur fillin e ylberit

Për t'ua fshirë lotët shekujve

Por poetja ka një veçori dalluese, si befasi na ikën nga prozaikja dhe na vjen me një varg të shkëlqyer poetik, me të gjitha vlerat e një poezie të mirëfilltë, e këtë e shohim te poezia “Pak Diell”.

Më jep pak diell

pak rreze drite

hija më ndrydh

si në qeli ndryrë

Te kjo poezi vihet re një organizim poetik, e muzikalitet, kurse te tri vargjet e fundit ka arritur ta fuqizojë anën emocionale të poezisë dhe ta ruajë vlerën e saj piramidale, si:

E hija... hija

le të vijë pas

Pak diell!

Autorja, sikur nga shpirti nxjerr vargun e dhimbjes dhe pasqyron klithmën, lotin, hidhërimin, që reflekton përfytyrime të situatave ashtu siç gjendet fati i bashkëkombësve të saj, por në vargje të tjera mbase edhe di të buzëqeshë e të këndojë ëmbël, ndërsa te poezia “Fajet” shohim se sa e rebeluar na vjen poetja, përmes vargjeve:

*S’dua gjëra luksi shumëngjyrëshe
as stoli nga metrotë e botës
s’ më ngacmojnë dot
sa tym’ i vatrës*

Përmes imazhit të saj na duket e hapur dhe e guximshme me dy botë: me realen dhe arealen, ku edhe përmes imagjinatës ka depërtuar dhe arritur deri te karakteri i fuqisë së vargut që nga intimitet personale e deri te ato gjithëpërfshirëse. Megjithatë, përmes poezisë ka trajtuar edhe motivin historik dhe ka arritur ta shprehë nostalgjinë për: vendlindjen, gjyshen, nënën, dhe fëmijërinë e saj, e deri te portretizimit i imazhit të figurave kombëtare. Si te poezia “Diellin e pashë”

*Kur më mbollën në dheun tim
së pari desha të të shoh vetëm ty
o Diell e lule
pa ty me shekuj isha*

.....

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*...dhe plumbat shekullorë
ballin ma qëlluan
sytë m'i verbuan
me hirin e robërisë*

Edhe Sevëme Fetiçi, si autorët tjerë të mërgatës, ka trajtuar motivin e atdhedashurisë dhe të vënies në pah të vlerave e të bëmave madhështore të heronjve. Por ajo gjithashtu nuk e ka lënë mangët as lirikën e dashurisë dhe familjes. Me emocione shkruan për mërgimin, mallin dhe fuqishëm ngre zërin për vendlindjen, mallin për të afërmit e saj, e këtë e shohim te poezia “Te varri i vëllait” dhe “Ata ishin yje në qiellin e vet”:

*Lotët në qepallë
relikte të dhembjes
që më mbajnë peng
për ty o vëlla i motrës*

Apo te poezia për heroin:

*Ah Nënë
ata ishin yje në qiell
horizonteve të dritës nisur
drejt Kështjellës së Lirisë*

Sevëme Fetiçit, imponohet para lexuesit si një poeteshë e përkushtuar duke përfillur një gjuhë

Mustafë Krasniqi

komunikuese e cila me emocionet e saj e nxit lexuesin që të shprehë interesim. Ndërsa përmbledhja e saj është e larmishme me mjete figuracioni, krahasimi dhe simboli, e përbërë prej pesë cikleve. Për nga ndërtimi ka ca të meta poetike në poezi, ku shpesh poezia i shndërrohet gati si në krijime prozaike.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Mustafë Krasniqi

LIBRI

**OAZË PALMASH TË DJEGURA
DHE
OFSHAMË NË URNË**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

OFSHAMË NË URNË

Gjatë leximit të librit „OFSHAMË NË URNË“ dhe „OAZË PALMASH TË DJEGURA“ vërtet krijova bindjen se kemi të bëjmë me një poet të moderuar, premtues dhe poet të vlerave të shumëllojshme, si për nga motivi, forma, shtjellimi, intonacioni, rima, muzikaliteti, metafora dhe figura, krahasimi e simbolika etj.

Sadik Krasniqit përmes përmbledhjes „OFSHAMË NË URNË“ na shfaqet me trill krijues, me shpirt, imagjinatë dhe fantazi artistike. Përmes angazhimit dhe paraqitjes së tij mes botës reale ka shprehur fuqinë e brendshme shpirtërore. Vargu i tij rrjedhshëm ka dalë nga uni i tij shpirtëror dhe është bërë pjesë e pasurisë letrare, rrjedhimisht edhe e lexuesit të zakonshëm. Përmes poezisë “Ofshama bëhet flutur “ ka paraqitur botën e brendshme të tij.

Për atë shpirt të djegur/ Ofshama bëhet flutur/Fluturon në pranverën gri/Lëshon dhimbje në lulet e hirit.

Ajo që të shtyn më tutje të thellohesh në vargun e tij është përsosmëria e vargut, arritja e qëllimit, jo vetëm se ka derdhur emocione në vargje sa i takon mbi ndërtimin e një poezie, por mbi të gjitha ka shkruar energji prej një mjeshtri të mirë dhe ka bërë poezinë si një këndim i bukur. Për ta futur

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

edhe më thellë lexuesin në brendësi poetike, si një krijues i mirë ka ndarë librin në pesë cikle, si: “Kllapi e blertë, Pikëllim i ngrirë, Vello ujore, Unazë dheu, Hija e grisur” Prandaj dhe thotë:

*Për ata sy të shterë
Loti bëhet yll
Dhe bie si dritë
Mbi varret syçelë.*

*Për ato buzë të hirta
Puthja bëhet mjellmë
Fërfëllima e krahëve të bardhë
dridh hënëzën e liqenit valëmall.*

Në këtë poezi përpos vlerave stilistike, estetike, e figurave letrare ka edhe një shtjellim ideor që i përshtatet anës tematike e artistike.

Ja si shprehet ai në një poezi:

*S’do t’ia fali vetës/ Qe s’e plaka një hije lisi me ju. Apo
Në këtë natë me shi dhe trok kali/ Shaloh hingëllimën e
trembur/ Mbërrij tek babai dhe varri i çelë.*

Këto vargje tregojnë se me sa fuqi artistike e të realizuar e ka përdorur autori mjeshtërinë poetike, sidomos tek poezia “ NË ÇAMËRI” del hapur shpirti i poetit për atë që ndien dhe thotë:

*Sa herë meteorët fluturojnë në Shqipëri
Thahet nga pikëllimi një ulli*

Mustafë Krasniqi

.....

*Në Çamëri
Hardhia hedh dhembje mbi dhe
Në bar bie rrush si prush*

.....

*Në Çamëri
Vala e Jonit bëhet jele kali
Në shkëmb varet nga malli*

Po përpos që i këndon atdheut, dashurisë gjuhës,
me një melankoli na paraqitet poeti në poezinë
“Shqipëria 97”:

SHQIPËRIA '97
*Qava kur s'të pashë
Qava kur të pashë
Qava si të lashë*

.....

Po bukur e trajton edhe motivin e dashurisë e
këtë e gjejmë te poezia SYTË E ASAJ VASHE e
cila ka një figuracion të qëlluar.

*Vetulla hark i zi
Nga vetulla në sy
largësia yllësi
Qerpikët
plepa blu në qiellin gri
hijesojnë njomësinë në urtësi*

Dashuria dhe nostalgjia e poetit për atdheun janë të papërshkrueshme. Por atë që e ndien shpirti si plagë e rëndë është mërgimi, por edhe dhembjet për atdheun janë plagë të rënda, prandaj i ka bërë poetët më të ndjeshëm ndaj atdheut, heroit, nënës, etj.

Vërtetë krijimtaria e Sadikut të bie në sy me neologjizmat dhe pasurimin e vargut, si dhe me një gjuhë të qartë e të pastër, ndaj lexuesi nuk do të zhgënjehet me vargun e tij, por do të ndihet kënaqur, sidomos kur ndalemi te poezia “TRI MINIATURA PËR KOSOVËN”- E

Poeti fuqishëm paraqet emocionin shpirtëror përmes këtyre figurave, gurë të ftohtë, gjarprin e shtëpisë dhe ujkun, por dhe qengjin, prandaj kështu thotë:- *Nëse përsëri më pagëzojnë!... Nëse m'i lëkundin muret apo te poezia tjetër Nëse ma shterin detin*, këtu shihen rregullat dhe fuqia e poetit.

Te poezia “Urdhri” përmes gjashtë-vargut të poezisë poeti ka përçuar një qëndresë militante e heroike të popullit shqiptar, sepse përmes të burgosurit, në këtë rast si protagonist është edhe poeti dhe ish i burgosuri i ndërgjegjes Martin Çuni, ka paraqitur qëndresën stoike të kombit, e siç thotë:

Në qelinë nr. 3

Mos e lejoni gjumin

se djaloshi i pabindshëm

Mustafë Krasniqi

*shoh në ëndërr lirinë
puthë vashën që e pret
dhe çmallet me nënën...*

Prandaj ne themi se sa bukur ia ka arritur qëllimit duke shprehur realitetin e dhembshëm dhe rrjedhimisht edhe një pjesë të së kaluarës historike.

Vërtet Sadik Krasniqi është një mjeshtër i mirë i vargjeve poetike. Njëpërmjet vargjeve poetike melankolike, poeti, përçon porosi të qarta për bashkëkombësit, e sidomos për të rinjtë, që të mos lakmojnë kurbetin, se “Vdekja në Kurbet” është një tragjedi e madhe dhe siç thotë poeti në këtë rast pasi edhe vetë është mërgimtar shkruan:

Në këtë kortezh të zisë/ Asnjë mik i rinisë/ Asnjë kujtim i /fëmijërisë/ Medet mbi varr/ Asnjë lot i gjëmës/ Asnjë fjalë e nënës/ As mëmë as dhe/ Për ty mëmëdhe/ As at as dhe/ Për ty atdhe/ Asnjë ofshamë e dhimbjes/ Asnjë lule e vendlindjes.

Përkundër poezive tjera lirike, atdhedashurie, malli, dhimbje, tek poezia “LETËRZEZA” shohim se sa nostalgjike është dhe me sa dhimbje i ka shkruar këto vargje, në pesë strofë me vargje katërshe ka përdorur një teknik shkrimi, ka shkrirë shumë dhimbje e lot, ku edhe thotë: Larg shkuam larg përtej nëmës së nënës, apo më e qartë del te poezia e katërt :

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*Do të më rrëfesh me dënësë/ për vdekjen e babait me
sy/ çelë/nga malli për mua/ me mërzinë tonë do ta
pikëllojmë natën. E fare në fund do ta shohim poetin
se si pëlçet në dy vargjet e fundit:*

...e zemra do të na plasë/ nga ndarja e re.

Te kjo krijimtari, e Sadikut, fuqishëm është manifestuar fjala e tij poetike drejtpërsëdrejti në shtjellimin e temës përmes botës reale dhe asaj areale. Dhe, kjo i jep një dimension të gjerë tërheqës për lexuesin qëndrimi dhe frymëzimi i tij.

Sfondi i këtij krijuesi vjen me një refleks dhe jehonë të fuqishme artistike, ndonëse mund të hasim ndonjë varg, apo figurë që nuk është pozicionuar aty ku duhet, por në përgjithësi poezia e Skënderit është poezi e vlerave, poezi e krenarisë, moderne, e ngjeshur, e gdhendur, sikur edhe imagjinata e tij ka zbërthyer kufijtë dhe ka ardhur në botën e lexuesit si një rreze drite.

Ndërsa kur flasim për librin e tij të parë “Oazë Palmash të Djegura” nuk mund të mos themi se poeti ka hyrë në botën poetike i formësuar, i regjur pas gdhendjes së vargut, si rrallë herë ndodhë që krijuesi të vjen me një varg të shtrydhur me një trill të realizuar mirë.

Arti i tij poetik është art i figurës, i frymëzimit, i pastërtisë, i gjuhës; mbi të gjitha Sadiku është këngëtar poetik, prandaj lexuesi do ta ndjejë se nga vargu i tij mëson botën reale, historinë, ndjen dhimbjen, buzëqeshjen, mallin, krejt në fund e kënaq shpirtin me të bukurën poetike.

Libri “Oazë Palmash të Djegura” ngërthen në vete një varg ngjarjesh që ia ndezin shpirtin poetit, siç është malli për atdheun etj. Nga vetë titulli simbolik i këtij libri mund të kuptojmë se në brendësinë e saj poeti e ka tjerre mirë vargun dhe i ka dhënë formë e kuptim përmes stilit, metaforës, figurës antitezës etj., dhe ka përmbushur me pjalmin shpirtëror.

Libri në fjalë ka prekur botën intime, ndjenjën e lexuesit dhe përmes tufave të cikleve që i ka ndarë na tregon se secila tufë, apo cikël ka një veçori të vetën se si e trajton motivin poeti, në tufën e poezive etj., prandaj gjejmë, vdekjen lindjen, jetën, buzëqeshjen, lotin dhimbjen krenarin, mallin etj. Libri përbëhet prej VI cikleve: “Lutja e zemëruar”, “Perde e Loti”, “kujtim i Shastisur”, “Alkimia e nënës”, “Sfondi i akullt”, dhe Engjëll i nëmur”

Me poezinë ikjes sime poeti në mënyrë metaforike ka shfaqur dhimbjen në vargje.

*Ikjes sime mos i hidh dhe varri
që hija e mbetur*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*të mos ketë erë vdekjeje
në një çast bëhu drite ylli*

.....
*Mërzia jote
Do të më bëjë
Lot bari*

Të këtij motivi janë edhe vargjet të tjera që në mënyrë melankolike i shpreh poeti për protagonistin mërgimtar, B. Ismaili ku thotë se:

*Dhe u lut/ zot më jep shpirt/ sa t'më shoh nëna edhe një
herë të gjallë/ e t'm' mbyllë sytë me pëllëmbë engjëlli.*

Apo

*Shkojnë dallëndyshe me pranverë në sy/nga oaza/me
palma të djegura/kthehen qyqë prej mërzisë/ e vdesin
nga pikëllimi/se as nëna s'është më.*

Te këto vargjet e fundit shohim shpirtin melankolik të poetit, lakminë për dallëndyshen, ndaj mund të thuhet: Kush tjetër mund të thurë vargje të tilla të bukura përveç poetit...?

Shpreh bindjen, se vargjet e Sadikut janë të i ngjeshura, të motivuara, brenda të cilave ka figura e stilema, simbole e metafora. Ai me një kujdes të veçantë ju ka përkushtuar vargjeve për të paraqitur madhështinë e heronjve e dëshmorëve, për të vënë në pah dashurinë e atdheut, dashurinë si tërësi komplekse, ndaj

Mustafë Krasniqi

kështu përmes figurës së dallëndyshes, gurit, zogut, lumit, gjarprit, korbit, maces së zezë, qyqes, vajit, mallit e shumë e shumë figura tjera ka arritur ta pasurojë poezinë. Sadiku në tufën e dytë "Perde loti", te poezia "Eklipsi" thotë poeti:

Hëna mace e zezë/si me gojë gjarpëri gëlltit diellin..

Apo në dy vargjet e fundit të kësaj poezie na del:

Ç` m'u kujtua nata e gjatë pesë shekuj mbi Kosovë/ me këtë hënë të zezë si hiri i ferrit..

Te tufa e tretë e poezive "Kujtim i shastisur" në të gjitha poezitë e saj poeti i referohet me vargje dhimbje atdheut, lashtësisë dhe tmerreve që i kanë përjetuar bashkëkombësit e tij në Tivar, Goli Otok, etj.

Ai shkruan për martirët, të cilët ende gjenden të humbur e sillen si heje të gjalla në mes nesh, e rrinë pezull pa një varr në tokën tonë, apo dheun e vendlindjes, ndaj thotë poeti:

Engjëj/kthehen me nga një lule gjaku/në hijen e vendlindjes, apo te poezia "varret e vjetra" na del-Bari i egër/ i paska ngrënë varret, apo as delet e bardha të bariut Tem/ s'e kullosin këtë bar të ligë

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Antiteza e poetit në krijimtarinë e tij është përdorur me një mjeshtëri të rrallë poetike e filozofike. Mbase pas gjithë asaj dhimbje, loti, lutje, poetin me këta lot e shohim edhe te poezia Fytyra e nënës”, ku thotë:

*Në mokrën e gjakut
bluaj grurin e beftë/
u fryj gishtrinjve të përmjellur
në qiell fytyrën e nënës shoh*

*Në dritaren me xham të thyer
gjej një kore të harruar buke si dora e nënës
e marr në dorë e puth si ikonën e shenjtë
e në krah më prek përmallshëm rrembi i ftoit që ajo
ëmbëltoi...*

Poeti di të jetë edhe i gëzuar e i dashuruar e këtë e shohim te kapitulli i fundit, sidomos te poezia “E dashura”

....

*Gjithherë të kam befasuar me dhuratë të rrallë
Dhe në hotelin me pesë yje
Si dy mbretër
Solemnisht kemi ngrënë
Peshq të fërguar
Kemi pirë verë të bardhë
Jemi puthur në si të marrë
Duke qeshur e duke qarë.*

Mustafë Krasniqi

Duke i lexuar poezitë e poetit e them pa dorashka se i kam përjetuar shumë dhe shpesh herë më bëhet se kam ecur bashkë me idetë e tij.

Përmes kësaj përmbledhje poeti ka paraqitur para lexuesit jo vetëm vlerën e harmoninë e poetike, por edhe i ka dhënë lexuesit shijen e këndshme letrare e artistike.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Mustafë Krasniqi

LIBRI

“MA RUAJ NJË VDEKJE, ATDHE”

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

MA RUAJ NJË VDEKJE, ATDHE

Poetët frymëzohen dhe me ngulm shpalosin ndjesinë e tyre të brendshme, e përjetojnë frymëzimin dhe janë pjesë e kësaj bote shpirtërore. Padyshim se, këtyre poetëve i përket edhe Sadete Zhitia, sidomos me përmbledhjen e parë të saj “Ma ruaj një vdekje, atdhe” vjen e kompletuar dhe me një elegancë e shpirt të dëlirë. Vargu i saj shpërtheu natyrshëm, është një varg stilistik që i plotëson të gjitha rregullat e krijimtarisë poetike. Ajo ka një përkushtim për anën estetike të poezisë, prandaj ia shton vlerat asaj.

Megjithatë vë re se kjo krijimtari poetike ka shpërthyer, si një revoltë ndaj kohës, mallit, ikjes, sidomos atëherë ku na e shpalos një tablo historike me pëlcitje malli, loti e dhimbje.

Figura e saj dhe ndjeshmëria për ta zbërthyer në krijimtari nuk vjen vetëm nga lidhshmëria e ngushtë me heroin, kur motra shkruan për vëllain hero, apo për mes nënës dhe babushit të saj, siç na i quan edhe në jetën e përditshme. Por, poetja e ndjen si nevojë shpirtërore e e morale t’i qaset realitetit dhe atë ta zbërthejë përmes vargut poetik që ta përçojë më tutje porosinë e dëshmorëve, në këtë rast dhe të vëllait të saj hero.

Ky përkushtim i saj, i Sadetës, jo vetëm se e lidhë afërsia motër-vëlla, po ajo radhitet si një poete që di e të shprehurit e shumanshëm shpirtëror e artistik.

Përpyekjet dhe shtjellimi i motiveve të saja të ndara nëpër cikle janë të një natyre të thjeshtë shpirtërore. Shkruan për vëllain dëshmor, nënën, babushin, për heroin në përgjithësi, për dhimbjen, mallin, e shpesh e hasim edhe figurën e mjegullës, si dhe figura tjera që e dëshmojnë se poezia e Sadetës është një poezi e vlerave, metaforike, e larmishme me figura të tjera letrare si, anafora, simbole, krahasime etj.

Përmbledhja poetike **“Ma ruaj një vdekje, atdhe”** përbëhet nga katër cikle, “Nusëri e thyer”, “Në lëmshin e fjalëve të mia”, “Ma ruaj një vdekje, atdhe”, “Nga frika e harrimit gri”.

Kjo përmbledhja “Ma ruaj një vdekje ,atdhe” është më tepër një përpyekje për ta shfaqur ndjenjën e saj edhe në botën e artit, sikur na shfaqet stoikisht qëndresa e familjes së saj heroike, dhe me këtë ndjen vjen në botën e artit poetik.

Frymëzimi thonë se vjen papritmas, e kjo te Sadetja ka ardhur si një erë e lehtë pranë flladit të lisit, lisit të atdheut që dhe është lidhur ngushtë me te, prandaj përmallshëm thur vargje për tokën e lindjes, sidomos te cikli i tretë dhe poezia **“Kosovë”** e shohim një paradigmë poetike të saj, se sa e përkushtuar është për atdheun, heroin, familjarët, e në anën tjetër nga malli është e rebeluar.

Mustafë Krasniqi

*Dua te jem valë e lumenjve të tu,
përplasmë shkëmbinjve po deshe,
le të mbetem përjetësisht brigjeve të tyre,
Kosovë e imja, me hire perëndeshe*

Atdheu dhe dashuria për të është e madhe ku "loti ngroh dhimbjen me një kujtim të zgjuar", e përmes këtij meditimi sikur na ofron edhe me të bukurën e vendlindjes së saj, malin, lumin, po ashtu edhe me heroin, nënën babën, po krejt në fund përmes figurës dhe vargut të saj na jep anën shpirtërore dhe atë mallëngjyese, Të tillë njerëz dhanë shumë nga vetja dhe identifikohen me atdheun përmes protagonistëve që i trajtojnë në vepër si për heroin, familjarët, veprimtarët, ndaj pashmangshëm paraqet fytyrën reale të nënës, babushit dhe të vëllait hero, të shokëve dhe shoqeve heroina. E tillë është edhe poetja, Sadetja, që me një urtësi pëlçet në vargjet e saj te poezia "malli".

*Mall kam për nënën,
për shelgun te bunari
për lulet në oborr
për ato rrudha balli,
kam mall
për të ngrohtën dorë.*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Për poeten, dëshmorët janë pjesë e jetës dhe rrezatim i kombit shqiptar, prandaj ajo shprehet se pa këtë rrezatim s' do të mbijetonte njeriu ynë. Kështu ajo natyrshëm e shpreh idenë, se përmes këtij rrezatimi rrjedhë fuqia e jetës së një populli. Ajo ndjehet krenare kur e thekson veprën e heronjve siç janë Fadil Vata, Fahri Fazliu e shokë të tjerë të vëllait të saj Afrim Zhitia. Këta shokë e veprimtarë, atdhetarë e heronj pata rastin t'i njoh e të veprojnë në të njëjtën organizatë.

*Horizontet morën gjëmën,
re e erë në trok të kalit,
diç shteroi në syrin e nënës
tek niste a soste dasmën e djalit.*

Në poezinë e saj kemi të bëjmë me një varg katërsh e të rregullt sipas metrikës dhe rimës AABB, po edhe nga struktura e ndërtimit, përqasja e temës dhe fuqia e vargut janë krejt në rrjedhat e natyrës së një poezie artistike, të përcjellë me një emocion të natyrshëm dhe të kapshëm, ndonëse hasim edhe te ndonjë varg kur i ik anës artistike, gjë që kjo është edhe më se normale te krijuesit, e sidomos te krijuesit e ri që vijnë në botën e artit. Por ajo shkruan me pasion dhe përkushtim të madh "Me diell nisi ajo ditë", - thotë autorja, prandaj këtij vargu i referohet me një shtytje shpirtërore-malli dhe krenarie, sepse nxitja e shtynte që ta nxirrte një

varg nga thellësia e shpirtit, jo vetëm pse i shkruante Afrimit vëllait të saj, por edhe sepse në radhë të parë i shkruante heroit të atdheut.

Poetja i rri besnik vargut, qëllimit, rimës dhe figurës, e mbi të gjitha idesë, prandaj ndjehet krenare dhe frymëzuar nga vepra heroike e Afrim Zhitisë dhe Fari Fazliut, të cilët ranë heroikisht, duke luftuar me policinë serbe e jugosllave në “Kodrën e Diellit” në Prishtinë:

*në Bregun e Diellit, në Prishtinë
ju luftonit errësirën.*

Përmes kësaj figure të errësirës poetja shpreh se me tërë fuqinë i urren ata që “po nxijnë, ata që ndiqnin dritën”, sepse drita “Me diell nisi..., me,... dy nëntori”. Apo thotë poetja:

*E njoha krismën e revolverit,
e njoha vdekjen,
që ndali kohën për t’u shndërruar
në rënie pavdekësie.*

Këtu shquhet një poezi me plot emocione e cila përmes anaforës, krismës, revolverit dhe vdekjes, poetja bukur e përcakton ngjarjen ndaj përmes këtij shtjellimi emocionues i ka dhënë një ngjyrim artistik poezisë. Madje çdo varg i saj është mbushur me një lidhshmëri të qëndrueshme

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

përmbajtjesore. Ajo e ka përjetuar ngjarjen shpirtërisht deri në palcën e shpirtit, prandaj thotë se: “E njoha krismën e revolverit”, -

*Mbi ballin qiell të motrës
retë u nxirosën,
terri i natës u bë dhimbje
e mbushi zemrën mos çahet.*

Këto vargje thjesht burojnë nga shpirti i poetes si vargje margaritarësh, ashtu siç na dalin edhe te kënga popullore e Oso Kukës, kur motra i këndon dhimbshëm vëllait, por forca e poeteshës është më e madhe, duke përmbledhur edhe ndjenjën e dashurisë së motrës për vëllain edhe ndjenjën e krenarisë për veprimtarinë atdhetare dhe akteve heroike të Afrimit në kuptimin parësor, por edhe ka mbështetjen përforcuese në kuptimin e mbarështimit poetik.

Ajo merr guximin ta jetësojë porosinë e të vëllait, se gjëmë e vaj nuk duhet të ketë, por vetëm këngë e krenari, sado që zemra e motrës e ndjen fuqinë e rëndë të dhembjes për vëllain. Megjithatë ajo mbahet si burrëreshë dhe e përcjell porosinë për qëndruar të patundur. Po këtë fuqie e hasim edhe te poezia “Nëna dhe monumenti”

*Nëna përkëdhel djalin me duar
shndërruar në monument trimërie,*

Mustafë Krasniqi

*si atëherë kur i këndonte ninulla
në djep të bardhë fëmijërie.*

*Të paska rënë një hënë në ballë,
dielli me rreze të paska pruar,
flamur i hapur si shqipe me flatra
qiellit të lirë tutje lartësuar!*

Tërë krijimtarinë e poetes e përshkon një ndjenjë, përshtypje, përjetime sikur "ikja mbështjell agimin gri", apo "në dritare troket një rreze, në zemër zgjohet dëshira e fjetur". Te poezia "Po ike sërish" përmes figurës së lotit, diellit dhe valëve ka përshkuar ndenjën e saj, siç do të shohim më poshtë:

*Ma lër një pikë loti për buzën e tharë,
lërma diellin, gjysmerrësirë të mos bjerë,
të mbytem dua në të çmendurat valë
po s' më more me vete kur ikën njëherë.*

E sipas anaforës, vargut poetik "hije e hije mbështjellin dhimbjen" na e paraqet anën shpirtërore, e "është ndarë qielli më dysh, paqe e mjegull e dritë njëkohësisht", apo "degët e shelgut nanurisin nën avujt e tokës së shkruftë" e te poezia "Ajo" shfaqet një frymëzim emocionesh të larta të e rimuar dhe forcë artistike:

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

*Bën buqetë me të bukurat lule,
seç i vë mbi varr të trimit
pikë e pikë i mbledh dhimbjet
si petale të kujtimit.*

Ndërsa te poezia “Vdekja e presidentit” shfaqet një ndërthurje vlerash poetike, si nga vargëzimi, rima, forma dhe shtjellimi i idesë duke arritur ta zbërthejë në mënyrë të qartë.

“Ka vdekur një president!” është poezi thumbuese, e sidomos te vargu “dhe historia nis e tallet” ka arritur përmes satirës ta zbërthejë jetën shoqërore që ndodhet në shoqërinë shqiptare, ndërsa vlerën ka arritur përmes këtyre vargjeve në poezinë e saj moderne:

.....
*Pas protokollesh fshihen e shfaqen
trajta politike të shqiptarëve,
dhe historia nis e tallet:*

Ka vdekur një president!

Për nga ana e motivit dhe stilistikës përmbledhja “Ma ruaj një vdekje, atdhe” ka arritur një formësim të shprehjes poetike që sajohet me një varg të rregullt e të figurshëm metaforik, ku nëpër cikle gjejmë lirikën, dhe patriotiken.

Lirshëm mund të themi se në poezinë e saj kemi dhe anën filozofike të shprehur me nocionet që

kanë dyanshmërinë: lindjen-vdekjen, heroin-tradhtarin, dritën- terrin, ëndrrën-zhgjëndrrën, mallin-gëzimin, lotin-buzëqeshjen, atdheun-mërgimin etj. Të gjitha këto poetja i paraqet në kontekstin e gjerë të lidhshmërisë së qëndrueshme letrare, qoftë përmes vargut melankolik, lirik, metaforik etj.

Me këtë përmbledhje dhe me romanin “Dy dashuri të vrara dhe një miqësi e përjetshme” autorja ka arritur ta përçojë te lexuesi vlerat njëmendta letrare e artistike, të mishëruara me përmbajtjen e shëndoshë njerëzore dhe atdhetare shqiptare njëkohësisht.

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

POEZIA SI AKT ETIK

**“GJARPËRINJTË E ZINJ
EDHE ATJE...!
LUMËGJAKU
LOJË THIKASH“**

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

Shkruan: dr. Hysen Matoshi,

POEZIA SI AKT ETIK

Janë të shpeshta rastet e shndërrimit të poetëve në skllëvër të poezisë. Kështu, poezia atyre ua ka trasuar rrugën e jetës, është bërë fanar i tyre. Të këtillët janë dhënë së tepërmi pas përsosmërisë formale të poezisë. Megjithatë, ka pasur edhe autorë të cilët këtë raport e kanë ndërtuar ndryshe. Poezia për ta ka qenë vetëm një formë e shprehjes së botës së tyre emocionale e intelektuale. Poetët e këtillë natyrisht janë përqendruar tek aspektet e domethënies, të idesë themelore që mbart poezia. Autori i disa libra poetikë, Mustafë Krasniqi, i takon grupit të dytë të poetëve. Ai ka vënë në shërbim të idesë kombëtare jo vetëm poezinë, ngase të gjitha kapacitete e tij jetësore janë të orientuara në këtë synim. Vetëdijshëm e angazhon artin e tij, madje edhe duke e zbehur në disa raste të shprehurit e figurshëm dhe duke e kthyer atë në ligjërim deklarativ, ashtu që ideja e tij themelore të përçohet më lehtë te marrësi i saj.

Në librin e tij poetik të radhës, të titulluar *Lojë thikash*, Mustafë Krasniqi i përjetëson disa nga përjetimet dhe meditimet e tij që, në rend të parë, lidhen me përkushtimin jetësor kombëtar, me

aktualitetin e zhvillimeve në Atdhe, por edhe me aspekte që preokupojnë botën e ndjenjave, me temën e pashtershme të dashurisë. Megjithatë, themi se kjo poezi pa Atdheun nuk do të ekzistonte, pa këtë temë të madhe ajo nuk do të ekzistonte si fakt artistik letrar.

Zhënjimet e shumta që i ka përjetuar brezi i atdhetarëve idealistë, të cilat vërehen gjithandej edhe në vargjet e kësaj përmbledhjeje, nuk janë kthyer në dëshpërim dhe në zbehje të dashurisë e të përkushtimit atdhetar. Përkundrazi, kjo ndjenjë fisnike e birit të mërguar shfaqet edhe më fuqishëm për Loken e mbetur dyerve të botës. Natyrshëm në këto krijime poetike del në pah edhe zëri i protestës për atë që nuk u bë në të mirë të atdheut dhe për atë që u bë në dëm të tij nga “burrat”, ndaj shpirti i paepur i poetit atdhetar gjen ngushëllimin në një adresim dëshmorëve në emrin e të cilëve dikush madje ngjitet edhe në kullën e Ajfelit.

Atdheu pa bashkëkombësit nuk do të kishte asnjë kuptim, ndaj në poezitë e Mustafë Krasniqit gjejmë një galeri të tërë figurash të dëshmorëve, të veprimtarëve të shquar të çështjes kombëtare, të personaliteteve eminente të kulturës shqiptare, por do të gjejmë aty edhe portrete poetike familjarësh. Krahas kësaj poezie, kushtime në këtë përmbledhje gjejmë edhe për ambientin e Atdheut, i cili perceptohet nga vendlindja e deri te

përmasat etnike të tij. Ka poezi në të cilat notat e mallit të pashuar për tokën e lindjes e të rritës dalin më të theksuara, ndaj ligjërimi poetik merr një nuancë më të fuqishme të emocionalitetit. Veçmas do ta veçoja në këtë pikëpamje poezinë Të fala, si një përshëndetje nga larg dhe e bërë në një kontekst pamundësie të afrisë fizike, e cila kompensimin e vetëm e gjen te një afri shpirtërore. Intenca poetike e Mustafë Krasniqit nuk është gjuha figurative, sikundër ngjet me shumicën e krijuesve tanë të sotëm. Duket se ai, madje, synon një komunikim sa më të drejtpërdrejtë, një transmetim të plotë e të sigurtë të tërë asaj bote të pasur intelektuale e emocionale, si pjesë të pandashme të kontekstit artistik dhe të kontekstit jetësor. Ndaj, pa mohuar edhe vlerat e saj artistike, them se ajo, në rend të parë, mund të quhet një akt etik. Mustafë Krasniqi është poet konsekuent në qëndrimin e tij ndaj Atdheut; ai, para se ta modifikojë shprehjen e tij artistike dhe ta transformojë atë, fuqinë e ndryshimit e ka orientuar në kërkimin e vazhdueshëm të fatit më të mirë të etnisë.

Shkruan: Fetah Sheholli

KËNGËTIMI PËR KOSOVËN

Libri “gjarpërinjtë e zinj edhe atje...!” është vepër e parë poetike e krijuesit të ri, Mustafë Krasniqi. Fati e deshi që paraqitet e tij poetike nëpër faqet e revistave tona t’i kurorëzojë me këtë përmbledhje në mërgim. Kështu, fati i atdheut dhe fati i tij janë një: në atdheun e robëruar i është zinkuar frymëmarrja, i është zinkuar krijimtaria shpirtërore. Nuk është vështirë të hetohet se në këto poezi janë bashkuar bukur përcaktimi i drejtë dhe veprimi praktik i individit për atdheun. Mustafë Krasniqi, me shembullin e tij, dëshmon se për atdheun fjala duhet të shoqërohet edhe me veprime konkrete. Pikërisht ky pushtim i Kosovës nga “ardhacakët karpatosllavë”, poeti i dha temë mbizotëruese në vjershërimin: atdhedashurinë.

Së këndejmi poeti do të thurë vargje, me forcë të pamohueshme artistike, për Kosovën, për të djeshmen dhe të sotmen e saj. Këtë dimension poetik e realizon fuqimisht në poezinë “Thikat e ngërthyer”. Na del, këtu një ecje, njëkohësisht e dhimbshme dhe krenare e Kosovës nëpër shekuj. E kaluara e Kosovës ishte e rëndë sepse “terri i zi” dhe “hingëllima mbi hingëllimën, shurdhonte brigjet e shekujve”.

E sotmja e Kosovës është gjithashtu tepër e rëndë sepse, shkruan poeti:

Mustafë Krasniqi

*Në të njëjtën fushë mjegull
Thikat ngërthyer janë
Lojë të përgjakshme bëjnë
Sa pëllumbat varr e gjak
Mbushur janë përherë.*

Megjithatë, ky rrugëtim historik i Kosovës, vazhdimisht ka qenë edhe i lavdishëm, sepse përkundër mundimeve, vrasjeve e mizorive, nga liria:

*Plisbardhët kurrë
S'hoqën dorë...*

Këto dy skaje të largëta kohore, e kaluara dhe e sotmja e popullit shqiptare, poetin e shqetëson, njëherë dhe e preokupon shumë lashtësia e fisit të tij në trojet e veta stërgjyshore. Shkrimtari, në këtë mes, me mësuese historinë, e paraqet “Fisin e djallit” vetëm të tillë çfarë është: ardhacak, ku përmes shumë poezive që na paraqitet në këtë përmbledhje, poeti me të drejtë konstaton se:

*O fisi i djallit
Folesë sime kot i sulesh
Dy mijë vjet nga shpirti nxjerr
Këngën dardane. (rruga Dardane)*

Këta katil, këta vrastar, këta gjakpirës, janë dhënë qëllueshëm me fjalët-figurë: “gjarpinjtë e zinj, gjarpinjtë e qytetit tim”. Mirëpo poeti ka besim të fortë se kjo gjendje s’do të mbretërojë gjithnjë sepse parandien që “ Herët a vonë, kënga e revolucionit, do të shpërthej”.

Gjaku i dëshmorëve-rruga e lirisë

Në laboratorin krijues të poetit një vend nderi zënë dëshmorët e kombit. Me të drejtë Kosovës i kanë dhënë më të shtrenjtën, jetën; me gjakun e tyre kanë shkruar “ Faqet e historisë së madhe. Jo rastësisht poeti në vëllimin e tij poetik, ka vë vjershën “ gjarpinjtë e zinj edhe atje...”, i cili ua kushton Jusufit, Bardhoshit dhe Kadriut. Në tekstin poetik shkruan me frymëzim të veçantë, spikat veprën e madhe të Atdheut të këtyre dëshmorëve. Kjo nuk është dhënë drejtpërdrejt në poezi, por është realizuar me një gjeturi të mirë artistike:

Fakti se “ gjarpinjtë e zinj” i ndjekin edhe në perëndim dhe i kafshojnë mu në shkurt” qet në sipërfaqe angazhimin e madh atdhedashës të tyre, i cili u ua verbonte sytë dhe u a shtinte, deri në palcë, frikën hegjemonistëve serbomëdhenjve.

Ndërkaq, në poezinë kushtuar heronjve dhe në poezitë tjera, poeti intimisht prek vlerat e çmuara të tyre, duke mos harruar as sakrificën e madhe të përsekutuarëve, nëpër burgjet famëkeqe serbe, të

cilët, me sakrificën e tyre, nderuan atdheun, për të sotmen dhe për brezat që vijnë, këta do të jenë “Flamurar të lirisë”.

Malli për atdheun

Një kapinë të veçantë të librit “gjarpërinjtë e zinj edhe atje...” e përbën tematika e mërgimit. Mbase, poeti Mustafë Krasniqi, duke qen edhe vetë i mërguar politik, i di mirë pasojat e mungesës së lidhjes fizike me vendlindjen, me të afërmit, me atdheun.

Shihet çart se krijuesi i këtyre vargjeve digjej nga malli për atdheun e largët, ai mall e thërret përherë, siç e thërret edhe babai i tij, prandaj:

Do të vij...

Mos ke frikë

Si kalorës

Kosovën do ta mbuloj

Me flamuj.

Duke qenë vrojtues i mirë i realitetit shqiptar, ikjen masive, posaçërisht, të të rinjve, poeti e sheh si të keqen më të madhe që e ka kapluar Kosovën këto viteve të fundit.

Në këtë mënyrë okupatori serb realizon qëllimin e vet shekullor: kolonizon Kosovën me “të ligjtë rrënjë Karpatesh”; “ kthehu gjaku i fisit” me këto

poezi dhe poezi tjera, poeti thërret për të qëndruar dhe për t'u kthyer në Kosovë, me qëllim për t'i dal zot. Lexuesi i vëmendshëm, në faqet e librit "gjarpërinjtë e zinj edhe atje..." do të gjejë edhe tema tjera të realizuara me sukses.

Me pietet i këndon flamurit, i kujton figurat të ndritshme të kombit që në udhëkryqet tona vendimtare, dalin udhërrëfyes të pagabueshëm, kërkon që atdheut, shërbimi të mos i bëhet "me bisht", , sepse historia nuk i harron vetëm ata që "fill për tokën ngulën kokën". Poeti, natyrisht, kritikon ashpër tradhtinë dhe e disa sjellje devijonte të një pjese të rinisë sonë në perëndim. Poeti qartë porosinë: "ai popull që ka rini të shëndosh, ka ardhmërinë të sigurt".

Përmbledhja në fjalë "gjarpërinjtë e zinj edhe atje...!" është një vepër që meriton të lexohej me kujdes, ndërsa Mustafë Krasniqi imponohet, para publikut lexues, si një shkrimtar që i është përkushtuar sinqerisht artit krijues. Nga pena e tij, prandaj, priten vepra të reja që do të pasurojnë letërsinë shqiptare.

Shkruan: Henri Qarri

LOJË THIKASH

Me librin „Lojë Thikash“ Mustafë Krasniqi si një krijues i përkushtuar na vjen edhe me një përmbledhje të re poetike. Në këtë vëllim poetik, sikur edhe në ato të mëhershmet, te ky poet dominon tematika e atdhedashurisë, e cila është gërshetuar edhe me mallin e së bukurës vendlindje. Në etni, autori shpërthen, dhe kërkon që dëshira dhe ideali të realizohen domosdoshmërisht, edhe përkundër rrethanave në të cilat gjendemi, në vargun dhe shpirtin e tij gjejmë veprimin praktik në rrugën e Bashkimit të kombit, më pastaj lëron bukur edhe motivin social, peizazhet e natyrës, pa e harruar të ëmblën dashuri.

Është e çuditshme, kryeneçësia e Mustafë Krasniqit, nuk thyhet në asnjë çast ideali i tij, sikur nuk u thye as në kohërat e turbullta (gjë që ishte edhe njëri ndër drejtuesit e demonstratave të vitit 1989, bashkëveprimtar edhe i heroit të kombit Afrim Zhitisë). Bile thënë troç, iu shmang momentit të fundit pa u kapur nga agjentët e UDB-së, (1993, vit që u burgosën shumë bashkëveprimtarë të tij). Andaj i ruan në kujtesë ende të freskëta rënien e shokëve si edhe veprimtarin e vet atdhetare, i kujton edhe njerëzit mjeranë e pa kurriz, të tillët i përshkruan figurativisht me vargje nënçmuese, herë-herë dhe i pështynë në serrat! Ndaj këtyre dukurive negative dhe personazheve të veshur me

këtë petk shëmtie, mbi ta poeti ashpër shfaqej si një rebel, i injoron, ... e më pas edhe i lutet Zotit t'i verboi të verbuarit e tillë, ndërsa në anën tjetër me një krenari të lartë nxjerrë thellë nga shpirti vargun kumbues për heronjtë, luftëtarët e UÇK-së, ku edhe thotë:

*“Trimëria juaj rigjalloi at-dhenë
Zhapinj tej përtej fërgëlluan
je shkëmb, gjokslis e shqiponjë
ku tretën tiranët, a thua ku mrizuan!?”*

Poeti është i pa kompromis ndaj “antikombëtarëve”, e siç thotë edhe vet: “ ...për ndryshe shkelet mbi gjakun e dëshmorëve. Formula gjithëkombëtare është vetëm Shqipëria etnike, thjeshtë bashkimi kombëtar”. Për këtë rrugë të ndërgjegjes autori fuqishëm edhe përmes vargut poetik i preferon lexuesit, nxënësit, studentit dhe secilës strukturë të shoqërisë njerëzore që të mos heqin dorë nga etnia.

Por, për poetin të përkushtueshëm janë vargjet kushtuar dëshmorëve të kombit...! Ata që qëndrojnë të ngritur lartë mbi retë qiellore. Me ta, pra me heronjtë, poeti komunikon, dhe shpesh here iu ankohet për rrjedhat që ngelën në gjysmë të rrugës. Mbase edhe i referohet heroit me këto fjalë “ Amaneti juaj nuk ka shkuar në vend, se klasa politike po ndjehen komod me pozitat që

kanë zënë, dhe sikur e kanë harruar qëllimin e rrugëtimit!” Më tej edhe kur iu këndon trimave dhe të rënëve në luftën e fundit të Kosovës, autori citon:

*“ Hej, o toka ime, o mëmë Shqipëri
Do nxjerrim amanetet deri në Dardani...”*

Ndërsa për disidentin e mirënjohur Adem Demaçin, thotë:

*“O mendjendritur i pavarësisë
Legjendgjallë i gjithë‘ Etnisë“*

Poeti i pezmatuar me dhimbje e mall përshkruan jetën e mërgimtarit, pasi që edhe vet është mërgimtar, si kurrë nuk e pranon këtë fat të hidhur si justifikim i të së mirës, përkundër admirimit që ndjen për shtetin mik, ku jeton dhe vepron, në Gjermani. Autori lutet, mbase edhe thotë: “është koha e fundit të kthehemi dhe të shkrijmë mendjet drejt finalizimit të idealeve, bashkimin trojeve etnike”, apo siç thotë përmes vargut:

*Lutu për ne toka jonë,
Të kthehemi ashtu si jemi
të rrojmë me dashuri*

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

si njerëz në tokën tonë.

Autori nuk harron gjenin, prandaj natyrshëm kërkon ta takojë Nënë, gjegjësisht varrin e saj. Ky mall e djegë, dhe nuk e lë të qetë kurrë. E portretizon Babin, me ndjenjë të thellë, jep përjetime të përmallshme e personale, e digjej si qiri për atdhe. Është larg, shumë larg,... dhe kur dëshiron të bashkëbisedojë me prindër, ata sikur i mungojnë. Mungesa që i shpreh autori përmes figurave letrare dalin të fuqishme!

Veç tjerash, poetika e autorit është e kapshme e komunikative e mbresëlënëse. Ka mesazh, ide e qëllim që lehtë e nxjerrë lexuesi pasionet. Stili i tij, është ndryshe nga të tjerët e që identifikon poetin si vetvetja e tij që është.

Ps.Ky vështrim do të vazhdojë edhe më tutje me poetët tjerë të diasporës.

Pasqyra e lëndës:

Mustafë Krasniqi

Pasuri vlerash letrare	5
<i>Hyrje</i>	9
Diaspora dhe krijuesit e saj	13
<i>Kërkimi dhe angazhimi i poetëve të mërgatës</i>	17
<i>Emocioni poetikë si forcë e atdhedashurisë</i>	26
<i>Malli për nënën</i>	41
<i>Heroi në shpirtin e poetit</i>	43
<i>Figura dhe rima në poezinë E mërgatës</i>	48
<i>Motivi i dashurisë dhe i satirës</i>	54
<i>Për autorët dhe veprat e tyre</i>	49
<i>Dua të vdes shqip</i>	
<i>Arti dhe etika e saj</i>	65
<i>Meditimet e poetit</i>	56
<i>Jetë për jetën</i>	83
<i>Meditime të përmallshme</i>	97
<i>Meditime e poetit</i>	99
<i>Atdhe kemi veç Shqipërinë</i>	92
<i>I kujt është dielli</i>	
<i>Etika e së bukurës</i>	110
<i>Ishulli im</i>	
<i>Jeta e censuruar dhe ishulli im,në poetikë</i>	117
<i>Poema e ribashkimit</i>	
<i>Poema e ribashkimit</i>	127
<i>Një gur Shqipëri</i>	
<i>Një gur Shqipëri, shtëpia ime</i>	143
<i>Këtu jam që sot e mot</i>	
<i>Në vargun tim të parë</i>	159
<i>Pelegrinë në Janinë, jam unë dhe Harku i lahutës</i>	143
<i>Fjalën s'e ndal...</i>	
<i>Fjalën s'e ndal...</i>	171
<i>Imazhe të ringjallura.</i>	
<i>Motivi dhe qëndisma e poezisë</i>	179

Vështrim kritik për poetikën e krijuesve të diasporës

<i>Oazë palmash të djegura</i>	
<i>Ofshamë në urnë</i>	187
<i>Ma ruaj një vdekje, atdhe</i>	
<i>Ma ruaj një vdekje, atdhe</i>	200
<i>Poezia si akt etik</i>	
<i>Poezia si akt etik</i>	213
<i>Këngëtimi për Kosovën</i>	216
<i>Lojë thikash</i>	221
<i>Pasqyra e lëndës</i>	224

Botuesi:

Mustafë Krasniqi

ShSh Fahri Fazliu Kastriot

Mustafë Krasniqi

*Vështrime kritike për krijimtarinë letrare
në diasporë; Redaktor Isuf Ismaili.*

Formati: 13.5 x 20 cm

Tirazhi: 300;

2014 Prishtinë

Katalogimi në botim-(CIP)

Biblioteka Kombëtar e Kosovës “Pjetër Bogdani”

821.18.09

Krasniqi, Mustafë

Vështrime kritike për krijimtarinë letrare në
diasporë / Mustafë Krasniqi. – Kastriot:
Shoqata e Shkrimtarëve “Fahri Fazliu”, 2014.–
227 f. ; 20 cm.

ISBN 978-9951-664-24-0